

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS**

SIMONA JACIKIENĖ

VIEŠOSIOS POLITIKOS MAGISTRANTŪROS STUDIJŲ PROGRAMA

PRANCŪZIJOS IR KANADOS IMIGRANTŲ INTEGRACIJA Į DARBO RINKĄ

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas:
doc. dr. Vytautas Dumbliauskas

VILNIUS
2015

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS**

IMIGRANTŲ INTEGRACIJA Į DARBO RINKĄ PRANCŪZIJOJE IR KANADOJE

**Viešosios politikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L22003**

**Vadovas
doc. dr. Vytautas Dumbliauskas**

Recenzentas

**Atliko
111502
stud. S. Jacikienė**

**VILNIUS
2015**

DARBE NAUDOJAMOS SANTRUMPOS

AFD	Agence Française de Développement
ANAEM	Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations
ASFC	Agence des Services Frontaliers du Canada
CAI	Contrat d'Accueil et d'Intégration
CIC	Citoyenneté et Immigration Canada
CISR	Commission de l'Immigration et du Statut de Réfugié
CFC	Condition Féminine Canada
CLIC	Cours de Langue pour les Immigrants au Canada
DAI	Direction d'Accueil et d'Intégration
DAIC	Direction de l'Accueil, de l'Intégration et de la Citoyenneté
DILF	Diplôme Initial de la Langue Française
DIM	Direction de l'Immigration
DGEFP	Délégation Générale à l'Emploi et à la Formation Professionnelle
INRS	Institut National de la Recherche Scientifique
Insee	Institut national de la statistique et des études économiques
IRDES	Institut de Recherche et Documentation en Economie de la Santé
IRSC	Institut de Recherche en Santé du Canada
JTO	Jungtinių Tautų Organizacija
OCDE	Organisation de Coopération et de Développement Economique
OFII	Office Français de l'Immigration et de l'Intégration
OMI	Office des Migrations Internationales
ONI	Office National d'Immigration
PAR	Programme d'Aide au Réétablissement
PEAI	Programme d'Etablissement et d'Adaptation des Immigrants

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	6
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	7
ĮVADAS.....	8
1. MIGRACIJOS, INTEGRACIJOS BEI JŲ POLITIKOS SAMPRATOS	11
1.1 Migracijos samprata ir jos tipai	11
1.1.1 Migracijos veiksniai ir padariniai	13
1.2 Integracijos samprata.....	15
1.2.1 Įtrauktis, asimiliacija, akultūracija.....	15
1.2.2 Integracijos definicijos.....	17
1.2.3 Integracijos teorijos: E. Durkheimo požiūris ir Čikagos mokykla	18
1.3 Migracijos ir integracijos politika.....	19
2. PRANCŪZIJOS IR KANADOS IMIGRANTŲ INTEGRACINĖS POLITIKOS Į DARBO RINKĄ ANALIZĖ.....	27
2.1 Pagrindinės problemos, susijusios su imigrantų integracija į darbo rinką.....	27
2.1.1 Situacija Prancūzijoje	27
2.1.2 Kanados atvejis	29
2.1.3 Prancūzijos ir Kanados imigrantų nedarbo statistika.....	31
2.2 Prancūzijos imigrantų integracijos į darbo rinką politika.....	32
2.2.1 Prancūziškasis integracijos modelis.....	32
2.2.2 Dokumentų <i>Integracinės politikos atkūrimas ir Prancūzijos imigracijos ir integracijos Tarnybos tikslai 2013</i> analizė	33
2.3 Kanados imigrantų integracijos į darbo rinką politika	41
2.3.1 Kanadietiškas „įvairovės“ integracijos modelis	41
2.3.2 Dokumento <i>2013 metų metinis pranešimas Parlamentui</i> analizė	42
2.4 Prancūzijos ir Kanados imigrantų integracinės politikos palyginimas.....	50
2.4.1 „Įvairovės“ modelio ir Respublikos modelio skirtumai	50
2.4.2 Valstybių viešojo integracinė politika: bendrumai ir skirtumai	52
IŠVADOS.....	58
PASIŪLYMAI	60
BIBLIOGRAFINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	62
SANTRAUKA	68
SUMMARY	69

ANOTACIJA	70
ABSTRACT	70

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Imigrantų nedarbo lygis Prancūzijoje pagal jų prancūzų kalbos mokėjimą.....	28
2 pav. Imigrantų nedarbo lygis Kanadoje pagal išsilavinimą.....	30
3 pav. Imigrantų nedarbo lygis 2013 Prancūzijoje (amžius 15-64).....	31
4 pav. Imigrantų nedarbo lygis Kanadoje 2006-2012.....	32
5 pav. Rasinės ar etninės kilmės neapykantos ir diskriminacinių nusikaltimų skaičius Kanadoje 2012 metais.....	55
6 pav. Diskriminaciją patyrusių imigrantų skaičius Prancūzijoje 2011.....	56

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lent. Integracijos samprata.....	17
2 lent. Bedarbių imigrantų procentas Prancūzijoje.....	28
3 lent. Priėmimo ir Integracijos sutartį pasirašiusių asmenų skaičius.....	37
4 lent. Kanados Vyriausybės ir jos regionų susitarimai dėl imigracijos.....	47
5 lent. Kanados imigrantų integracinės politikos veikla.....	48
6 lent. Integracinių modelių skirtumai.....	51
7 lent. Priemonės kovai su imigrantų diskriminacija.....	55

IVADAS

Visi migrantai ieško geresnio gyvenimo galimybių. Egzistuoja įvairios migracijos formos, priežastys, dėl kurių išvykstama, taip pat šio reiškinio padariniai tiek žiūrint iš kilmės, tiek iš priimančios šalies perspektyvos. Prancūzijoje, pirmosios migracijos fiksuojamos nuo XIX amžiaus pirmos pusės, kai vietiniai gyventojai persikėlinėjo iš kaimų į miesto teritorijas. Po pramonės revoliucijos, didėjant darbo jėgos poreikiui, valstybė pirmiausia sulaukė imigrantų iš kaimyninių valstybių – Belgijos ir Italijos. Antroji migrantų banga sekė po I pasaulinio karo, daugiausiai migrantai iš tolimesnių šalių – Lenkijos, Vengrijos, Jugoslavijos. Sumažėjus populiacijai ir trūkstant darbo jėgos tuo metu imigracija buvo ypač pageidautina. Nuo 1950 metų, sulaukiama atvykėlių iš Pietų Italijos ir Ispanijos, o nuo 1970 metų – iš Magrebo šalių (Tuniso, Alžyro, Maroko – buvusių Prancūzijos kolonijų). Remiantis Nacionalinio ekonominių tyrimų ir statistikos instituto duomenimis, Prancūzija kasmet priima apie 200 tūkstančių imigrantų¹.

Kanadoje, imigraciniai srautai prasideda maždaug XIX amžiaus pabaigoje, neskaitant to, jog dar XVI amžiuje ji buvo kolonizuota prancūzų, o vėliau ir anglų. Remiantis Kanados istorijos įrašais, iki pat 1970 ši valstybė sulaukia atvykėlių iš įvairiausių pasaulio šalių: Vokietijos, Airijos, Italijos, Rusijos, Olandijos, Japonijos, vėliau ir Kinijos². Pagal Kanados Statistikos duomenis, šalis kasmet priima maždaug 260 tūkstančių imigrantų³. Įvairiais laikotarpiais imigracija Kanadoje buvo tai skatinama, tai ribojama, priklausomai nuo vyraujančio to meto ekonomikos lygio.

Taigi, abiejų šalių imigracinės patirtys siekia daugelį dešimtmečių ir per šį laiką, Vyriausybės kūrė įvairias strategijas, programas imigracinei politikai vykdyti. Be to, didėjant atvykėlių srautams, prireikė ne tik jų reguliavimo, bet ir viešosios politikos, kuri gebėtų integruoti svetimšalius į priimančią visuomenę.

Temos aktualumas. Imigrantų integracijos klausimas Prancūzijoje bei Kanadoje yra vienas iš svarbiausių šio meto diskusijų objektų. Pasak V. Piché ir J. Renaud'o, nuomonės išsiskyrė į dvi stovyklas: vieni akcentuoja imigrantų individualias savybes, kurios yra laikomos pagrindiniu sėkmingos integracijos faktoriumi, o kiti esminiu dalyku laiko socialines sąlygas, kuriomis vykdoma imigrantų integracijos politika⁴. Abiem atvejais sutinkama, jog integracijos klausimas yra kur kas sudėtingesnis, negu gali atrodyti iš pažiūros. Pirmiausia akcentuojamos problemos, su kuriomis

¹ Institut national de la statistique et des études économiques (Insee), „Les immigrés récemment arrivés en France“, 2014, No. 1524, p. 1, <http://www.insee.fr/fr/themes/document.asp?ref_id=ip1524 > [žiūrėta 2015-02-25]

² Musée McCord, „Le peuplement du Canada“, <http://www.mccord-museum.qc.ca/scripts/explore.php?Lang=2&tableid=11&tablename=theme&elementid=15__true&contentlong> [žiūrėta 2015-02-25]

³ Statistique Canada, „Information sur la population active“, 2015, No. 71, p. 6, <<http://www.statcan.gc.ca/pub/71-001-x/71-001-x2015001-fra.pdf> > [žiūrėta 2015-03-03]

⁴ Piché V., Renaud J., *Immigration et intégration économique : peut-on mesurer la discrimination?*, Québec : Fides, 2003, p. 146.

susiduriama taikant netinkamą ar nepakankamą viešąją integracinę politiką: imigrantų nedarbas, maži atlyginimai, neįvertintos kvalifikacijos, silpni socialiniai santykiai, konfliktai, nepritapimas. Šie faktoriai lemia ne tik pačių imigrantų dezintegraciją, tačiau tai atsiliepia ir priimančios visuomenės darnai. Kadangi tiek Prancūzija, tiek Kanada laikomos aktyvios imigracijos centrais, svarbu ne tik reguliuoti atvykėlių srautus, bet ir kurti viešąją politiką, kuri užtikrintų imigrantų integracijos procesą, spręstų problemas, susijusias su jų įdarbinimu, kvalifikacijos pripažinimu bei taikytų antidiskriminacines priemones ne tik darbo srityje, tačiau ir visuomeniniame gyvenime. Remiantis Nacionalinio ekonominių tyrimų ir statistikos instituto duomenimis, per pastaruosius 30 metų tiek Prancūzijoje, tiek Kanadoje pastebimas didelis imigracinių srautų didėjimas, kuris šiek tiek sumažėjo per paskutinius dvejus metus⁵. Tokie imigraciniai mastai labai priklauso ne tik nuo priimančios šalies ekonominės, socialinės situacijos, bet ir nuo bendros Europos, bei pasaulio padėties, politinių įvykių ir kitų faktorių. Šiuolaikiniai ekonomistai bei politikai pripažįsta, jog reikalinga viešoji politika, kuri rūpintųsi atvykėlių visapusiška integracija bei užtikrintų priimančios visuomenės darną.

Tyrimo problematika. Šiame darbe atsakyta į šiuos probleminius klausimus: kaip Prancūzijos ir Kanados valdžia vykdo integracinę politiką, kokiomis priemonėmis bando derinti skirtingus interesus, kokiais programiniais dokumentais siekia integruoti imigrantus į darbo rinką.

Tyrimo objektas. Prancūzijos ir Kanados imigrantų integracijos į darbo rinką politika.

Šio magistro darbo **tikslas:** ištirti ir palyginti Prancūzijos ir Kanados imigrantų integracinę politiką.

Tam, kad įvykdyti tikslus, iškeliami šie **darbo uždaviniai:**

1. Pateikti migracijos, integracijos bei jų politikos sampratas.
2. Ištirti Prancūzijos ir Kanados imigrantų integracijos politiką.
3. Atlikti valstybių integracinės politikos lyginamąją analizę, apibūdinti bendrumus bei skirtumus.

Darbe keliama **hipotezė:** Prancūzijos ir Kanados imigrantų integracijos į darbo rinką politiką veikia aukšti imigrantų nedarbo rodikliai, diskriminacija prieš imigrantus, socialinių santykių su priimančios visuomenės individais trūkumas.

Tyrimo metodai:

1. Aprašomasis metodas taikomas siekiant atskleisti pagrindines imigracijos, integracijos teorijas, klasifikaciją, taip pat aptarti viešosios integracinės politikos modelius bei jų pritaikymą praktikoje.

⁵ Institut national de la statistique et des études économiques (Insee), „Les immigrés récemment arrivés en France“, 2014, No. 1524, p. 2, <http://www.insee.fr/fr/themes/document.asp?ref_id=ip1524> [žiūrėta 2015-03-02].

2. Dokumentų analizės metodas naudojamas išnagrinėti Prancūzijos ir Kanados integracinę politiką: naujausius dokumentus, programas bei kitas priemones, kurios užtikrina sklandų imigrantų integracijos procesą.
3. Lyginamoji analizė taikoma siekiant išsiaiškinti abiejų valstybių viešosios integracinės politikos bendras gaires bei skirtumus.

Temos iširtumas. Teoriniam darbo pagrindimui daugiausia remiamasi prancūzų bei kanadiečių autorių tyrinėjimais. Migracijos teorija analizuojama pasitelkus lietuvių autorius: E. Leveckytė (2014), A. Maslauskaitė (2007), R. Kripaitis, A. Damulienė (2013). Integracijos samprata pateikiama remiantis D. Schnappera (1998), J.L. Bianco (1997), V. Gaulejacu (1994), A. Begagu (2003), A. Coulon'u (1992), E. Durkheimu (1930). Viešosios integracinės politikos modeliai identifikuojami pasitelkus M. Boucher'o (2000), D. Kübler'o (2010), S. Jacobo (2007) darbus. Statistiniai duomenys analizuojami remiantis Nacionalinio statistikos ir ekonominių tyrimų instituto (Insee), Kanados Statistikos, Nelygybės Observatorijos, Nacionalinio Mokslinių Tyrimų Instituto (INRS) atliktais tyrimais. Valstybių viešosios integracinės politikos analizei pasirinkti pirminiai šaltiniai iš Prancūzijos Plėtros Agentūros; Ekonomikos, Finansų ir Pramonės Ministerijos; Ekonominės Plėtros ir Bendradarbiavimo Organizacijos (OCDE); Kanados Vyriausybės duomenų bazių.

Darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro įvadas, dvi dalys (teorija ir praktinė analizė), išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas, santraukos ir anotacijos lietuvių bei anglų kalbomis. Pirmoje dalyje aptariamos migracijos, integracijos teorijos, imigracinės ir integracinės politikos samprata. Antroji dalis skirta Prancūzijos ir Kanados imigrantų integracinės politikos analizei, nagrinėjami dokumentai *Integracinės politikos atkūrimas, Prancūzijos imigracijos ir integracijos Tarnybos tikslai 2013, Metinis pranešimas Parlamentui 2013 (Kanada)*. Taip pat taikoma lyginamoji analizė siekiant parodyti valstybių viešosios integracinės politikos skirtumus bei bendrus aspektus.

1.MIGRACIJOS, INTEGRACIJOS BEI JŲ POLITIKOS SAMPRATOS

1.1 Migracijos samprata ir jos tipai

Mobilumas – tai viena iš pagrindinių žmogaus savybių. Šis gebėjimas persikelti iš vienos vietos į kitą priklauso nuo tokių faktorių kaip rasė, socialinė aplinka, istorinės aplinkybės ir kt. Taip pat tai priklauso nuo laiko ir erdvės santykio. Galima sakyti, jog migracijos reiškinys, tai kolektyvinis fenomenas, formuojantis žmogaus mąstyseną, kuri greitai evoliucionuoja esant tam tikroms aplinkybėms. Todėl tampa sudėtinga suprasti, kokie faktoriai lemia migracijos reiškinį: svarbūs tampa ne tik ekonominiai ir materialiniai motyvai, tačiau ir psichologinės bei sociologinės paskatos.

Migracijos apibrėžimų esama įvairių. Pasak A. Damulienės, kadangi migracijos reiškinys yra daugialypis, priklausantis nuo daugelio faktorių, todėl ir apibrėžimai varijuoja. Nepaisant to, visuose juose vyrauja du pagrindiniai kriterijai: *erdvės* ir *laiko* dimensijos. Laiko – tai persikėlimas tam tikru metu, erdvės – vietos pakeitimas⁶. R. Rudžinskienė ir L. Paulauskaitė pateikia keleto mokslininkų ir tyrėjų migracijos reiškinio apibrėžimus:

- E.G. Stockwellas, H.T Groatas (1984)- Migracija – gyventojų persikėlimas iš vienos vietos į kitą, kertant administracinės vietovės ribas.
- W. Petersenas, R. Petersenas (1986)- Migracija – asmenų persikėlimas iš vienos vietos į kitą santykinai ilgam laikui, gana dideliu atstumu.
- V. M. Moiseenko (1994)- Migracija suprantama kaip gyvenamosios vietos keitimas visam arba tam tikram laikui kertant šalių teritorines ribas.
- H. G. Daugherty, K. C. W. Kammeyeras (1995)- Migracija – tai individų persikėlimas iš vienos gyvenamosios vietos į kitą turint tikslą naujoje vietoje pasilikti gana ilgai.
- B. Brazauskienė, G. Kazlauskienė (2002)- Migracija – tai žmonių gyvenamosios vietos pakeitimas, kurio pagrindinis rezultatas yra gyventojų ir struktūros pokyčiai tiek šalyje, iš kurios išvykstama, tiek šalyje, į kurią vykstama.
- E. Urbonaitė (2007)- Išvykimas iš šalies arba atvykimas į kitą šalį iš kitos užsienio valstybės, siekiant geresnės gyvenimo kokybės, vadinamas migracija.
- D. Beržinskienė, S. Kairienė, R. Virbickaitė (2009)- Migracija apibūdinama remiantis laisvu žmonių judėjimu iš vienos šalies į kitą. Pabrėžiama, kad migracija yra dviejų formų: imigracija (žmonės atvyksta į šalį turėdami tikslą joje įsikurti) ir emigracija (asmenys išvyksta iš tėvynės siekdami įsikurti kitoje šalyje)⁷.

⁶ Damulienė A., „Migracijos problema Lietuvoje ir jos įtaka šalies ekonomikai“, *Business Systems and Economics*, Vol. 3, No. 1, 2013, p. 107.

⁷Rudžinskienė R., Paulauskaitė L., „Lietuvos gyventojų emigracijos priežastys ir padariniai šalies ekonomikai“, *Socialinė politika*, p. 64, < http://www.vu.lt/leidyba/dokumentai/zurnalai/STEPP/STEPP%202014%208/emigracijos_prieastys.pdf > [žiūrėta 2015-01-10].

Apibendrinant galima teigti, jog migracija – tai žmonių persikėlimas tam tikru laiku į kitą šalį ilgam arba trumpesniam laikui, siekiant asmeninės naudos.

Migracijos reiškinys apima ir tokias sąvokas kaip *imigracija*, *emigracija* ir *reemigracija*. Pasak E. Leveckytės ir E. Junevičiaus, šie terminai apibūdinami priklausomai nuo tyrėjo požiūrio: apie imigraciją kalbama iš priimančios šalies perspektyvos, kai svetimšalis atvyksta (imigruoja). Apie emigraciją kalbama, iš kilmės šalies požiūrio atskaitos taško, kai žmogus išvyksta iš savos šalies. Tarp šių terminų nėra aiškios takoskyros, todėl paprastai tyrėjų darbuose jie vartojami sinonimiškai⁸. Reemigracija reiškia grįžimą atgal iš emigracijos⁹.

Prieš tai buvo aptartas migracijos apibrėžimas ir buvo padaryta išvada, jog šis terminas yra įvairialypis ir daugelio tyrėjų yra interpretuojamas nevienodai, priklausomai nuo tam tikrų politinių, socialinių sąlygų. Kalbant apie migracijos tipus, skirstymų taip pat yra įvairių. A. Maslauskaitė ir V. Stankūnienė pateikia tokius migracijos skirstymus:

1. Pagal persikėlimo trukmę: ilgalaikė, pastovi, trumpalaikė, laikina, sezoninė, turistinė.
2. Pagal legalumą: oficiali (reguliari), nelegali (nedeklaruota).
3. Pagal persikėlimo kryptį: vidinė, išorinė, lokali.
4. Pagal migrantų kvalifikacijos išsaugojimą: „protų nutekėjimo“, „protų švaistymo“, „rankų nutekėjimo“.
5. Pagal sprendimo savarankiškumą: savanoriška, priverstinė, deportacija.
6. Pagal ekonomines migracijos priežastis: ekonominė, darbo, komercinė ir kt.
7. Pagal politines priežastis: repatriacija, pabėgėlių srautai, kolonizacija, dekolonizacija.
8. Pagal organizacinį pobūdį: organizuota, savarankiška ir t.t.¹⁰.

Kalbant apie tarptautinę (išorinę) migraciją, R. Kripaičio nuomone, labai pakito jos tipai: atsirado nereguliari migracija. Jis pasižymi tuo, jog sunku nustatyti jos mastus, nes ji nėra registruojama. Tokios migracijos tikslai būna darbo, komerciniai tikslai¹¹. Pasak A. Damulienės, pagal Jungtinių Tautų Organizacijos nuostatus (JTO), ilgalaikė migracija registruojama praėjus ne mažiau nei vieniems metams nuo emigranto išvykimo, o laikina migracija trunka nuo trijų mėnesių iki metų ir yra neįtraukiama į registrą. Autorė priduria, jog ilgalaikė migracija yra pavojingesnė šaliai, iš kurios išvykstama, nes prarandamos investicijos, įdėtos į išvykusiojo išsilavinimą¹².

⁸ Leveckytė E., Junevičius A., „Lietuvos migracijos politika trečiųjų šalių piliečių atžvilgiu: patirtis ir tendencijos“, *Viešojo Politika ir Administravimas*, Vol. 13, No. 1, 2014, p. 150.

⁹ Tarptautinių žodžių žodynas, < <http://www.zodziai.lt/reiksme&word=reemigracija&wid=16760> > [žiūrėta 2015-01-11].

¹⁰ Maslauskaitė A., Stankūnienė V., „Šeima abipus sienų“, *TMO Socialinių tyrimų institutas*, 2007, p. 15, <<http://www.iom.lt/documents/seima-abipus-sienos.pdf>> [žiūrėta 2015-01-11].

¹¹ Kripaitis R., Romikaitytė B., „Tarptautinė darbo jėgos migracija: jos esmė, formos ir ją sąlygojantys veiksniai“, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2005, p. 173, <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB/0001:J.04~2005~1367163451255/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [žiūrėta 2015-01-11].

¹² Damulienė A., „Migracijos problema Lietuvoje ir jos įtaka šalies ekonomikai“, *Business Systems and Economics*, Vol. 3, No. 1, 2013, p. 108.

1.1.1 Migracijos veiksniai ir padariniai

Migracijos srautus lemia įvairūs veiksniai: ekonominiai, socialiniai, politiniai, kultūriniai ir kt. Vieni išvyksta dėl vienu priežasčių, kiti dėl kitų, todėl teigti, jog vienas veiksnys yra pranašesnis ar svarbesnis už kitą būtų neteisinga. Taip pat egzistuoja ir tarpusavyje susijusios išvykimo priežastys, tai reiškia, jog emigrantas palieka tėvynę ne dėl vieno, o dėl kelių motyvų.

Remiantis Prancūzijos Plėtros Agentūros (AFD) tyrimu, yra nurodomos šios migracijos priežastys: ekonominės, socialinės, mokymosi, kultūrinės, aplinkos, sveikatos:

Ekonominiai veiksniai. Jeigu šalyje vyrauja nedarbas, mažos pajamos, menkos galimybės kilti karjeros laiptais, tai tampa paskata žmogui ieškoti geresnių sąlygų ir dažniausiai svetur. Prieš nusprenddamas išvykti, emigrantas apskaičiuoja kaštų ir naudos santykį: jeigu nauda viršija išlaidas, tada emigruoti jam apsimoka. Tačiau, jeigu išvykimo kaštai per dideli, emigrantas nuspręs likti.

Socialiniai, mokymosi, kultūriniai veiksniai. Socialinis visuomenės nestabilumas, konfliktai, krizės, nepritapimas, socialinių garantijų spragos- veiksniai, darantys įtaką apsisprendimui emigruoti. Taip pat tikėjimas, jog kitoje šalyje jis turės daugiau galimybių kilti karjeros laiptais, jo išsilavinimas bus labiau įvertintas ir jis turės daugiau galimybių mokytis toliau- dar viena svarbi paskata emigruoti. Kalbant apie kultūrinius veiksnius, emigrantą gali patraukti kitos šalies kultūra, papročiai, gyvenimo būdas, taip pat tai gali tapti „stūmimo“ veiksniumi, kada emigrantas nebepritampa prie savo šalies kultūrinės aplinkos ir ieško sau artimesnio kultūrinio prieglobsčio.

Aplinkos veiksniai. Apie šį veiksnį imta kalbėti tik 1990 metais. Apsisprendimą emigruoti lemia savo šalies aplinkos problemos, gyvybiškai svarbių gamtos resursų trūkumas, ekologinės šalies katastrofos, ieškant geresnių sąlygų svetur. Nors apie šį fenomeną dar nekalbama plačiai, tačiau tyrimai jau pradėti.

Sveikatos veiksniai. Dėl sveikatos apsaugos problemų, resursų trūkumo, žmogus gali nuspręsti išvykti. Teigiama, jog dėl šios priežasties dažniausiai emigruojama trumpam laikui ir dažniausiai kalba eina apie Trečiojo pasaulio šalis¹³.

Kaip jau buvo minėta, veiksmių, kurie skatina emigruoti gali būti ne vienas. Ir šie, kurie buvo pateikti yra tik dalis tų, kurie egzistuoja migracijos teorijoje. Vis dėlto, galima padaryti išvadą, jog viena dažniausiai pasitaikančių emigracijos priežasčių yra ekonominės: geresnio, turtingesnio gyvenimo paieška, didesnio atlygio siekis.

Migracijos padariniai – tai vienas iš daugiausiai diskusijų sukeliančių migracijos aspektų. Pasak V. Piché, dauguma tyrėjų pripažįsta, kad nėra pakankamai techninių priemonių ir būdų padaryti tiksliai ir neginčytinai išvadas dėl migracijos poveikio šaliai, iš kurios išvykstama ir šaliai, į kurią

¹³Agence Française de Développement, „Migrations internes et internationales“, 2010- 2013, p. 7-14, <<http://www.afd.fr/webdav/shared/PORTAILS/SECTEURS/CIT-Migrations.pdf>> [žiūrėta 2015-01-11].

emigruojama. Vis dėlto, vyrauja nuomonė, jog migracija sukelia neigiamą efektą tiek priimančiai šaliai, tiek šaliai, iš kurios išvykstama¹⁴.

D. De La Croix, F. Docquieras ir B. Van Der Linden savo straipsnyje „Ekonominiai imigracijos padariniai priimančiai šaliai“ kalba apie imigracijos daromą įtaką šalies darbo rinkai ir viešiesiems finansams. Kaip ir V. Piché, jie pritaria nuomonei, jog tyrimų duomenys apie ekonomines pasekmes šaliai negali būti vertinamos galutinai ir neginčijamai, kad tyrimas būtų tikrai patikimas ir kokybiškas, tam reikia ne tik pakankamai ilgo laiko, bet ir nemažai sukauptos informacijos, statistinių duomenų. Autoriai išskiria dvi svarbesnes kategorijas, kalbant apie ekonominius padarinius: pasekmės priimančios šalies darbo rinkai ir pasekmės viešiesiems finansams:

- **Darbo rinkai.** Populiacijos augimas dėl imigracijos gali sukelti tokius padarinius: prekių ir paslaugų paklausos didėjimas, investicijų augimas, darbo paklausos didėjimas, šešėlinis darbas, darbo užmokesčio paskirstymo pokyčiai. Kol imigrantai yra vartotojai ir investitoriai ir, kol tos investicijos prisideda prie kapitalo produktyvumo, tol darbo pasiūla didės. Iš kitos pusės, imigrantai, turintys skirtingas kvalifikacijas, patirtį negu vietiniai gyventojai, gali tapti jų konkurentais: jie užims tas darbo vietas, kurios yra nepaklausios tarp vietinių arba kurioms užimti trūksta tam tikros kvalifikacijos¹⁵. Taigi, vyrauja tiek neigiami, tiek ir teigiami imigracijos aspektai. Vis dėlto, kaip pabrėžia D. De La Croix ir kt., šiuo metu atsiranda vis mažiau mokslininkų ir tyrėjų, kurie imigraciją priskirtų prie neigiamų padarinių šaliai. Pesimistiškiausi vertinimai būtų ekonomisto G. Borjaso: pasak jo, pastebimas nedidelis vietinių gyventojų darbo užmokesčio mažėjimas dėl imigracijos. Kiti tyrėjai, tokie kaip C. Davidas, M. Manacordas, A. Manningas, J. Wadsworth'as teigia, jog dėl imigracijos šalyje kaip tik didėja produktyvumas, įmonių konkurencingumas, darbo pasiūla¹⁶.

Panaši nuomonė vyrauja G. Grenier'o studijoje „Ekonominis imigracijos indėlis: situacija pasaulyje, Kanadoje ir Kvebeke“. Autorius teigia, jog idealiausias variantas, kai imigrantas turi skirtingas kvalifikacijas nei vietiniai gyventojai, todėl tampa jų konkurentais ir tokiu būdu užima darbo vietas, kuriose trūksta specialistų. Taip pat, išanalizavęs tokių ekonomistų tyrimus kaip: J. Altonjio, D. D. Card'o, A. Akbario, D. DeVoretzo, jis patvirtinimo, kad nėra nustatyta tikslų ir neginčytinų neigiamų ekonominių imigracijos padarinių vietiniams gyventojams¹⁷.

- **Viešiesiems finansams.** Pagal Prancūzijos Ekonomikos, Finansų ir Pramonės Ministerijos 2006 metų pranešimą, imigracijos poveikis šalies viešiesiems finansams priklauso nuo suteikiamų socialinių garantijų, nuo imigrantų kvalifikacijos lygio, nuo imigrantų amžiaus. Tam, kad nustatyti, ar

¹⁴Piché V., *Les fondements des théories migratoires contemporaines*, Paris : INED, 2013, p. 20-23,

¹⁵ De La Croix D., Docquier D., Van Der Linden D., „L'impact économique de l'immigration sur les pays d'accueil“, 2013, p. 13-14, <<http://perso.uclouvain.be/david.delacroix/popular/migmag.pdf>> [žiūrėta 2015-01-13].

¹⁶ Ten pat.

¹⁷Grenier G., „L'apport économique de l'immigration: la situation dans le monde, au Canada et au Québec“, *Département de science économique*, 2008, p. 8-11, <<http://economistesquebecois.com/files/documents/1g/50/gilles-grenier.pdf>> [žiūrėta 2015-01-13].

daroma žala šalies biudžetui, reikėtų paskaičiuoti, kiek imigrantas sumoka mokesčių valstybei ir, kiek jis iš valstybės gauna lėšų¹⁸. X. Chojnickis, kalbėdamas apie imigracijos poveikį šalies finansams, išskyrė tris imigrantų grupes pagal jų išsilavinimo lygį: 1) aukštąjį išsilavinimą turintys, 2) aukštesnįjį, 3) vidurinį išsilavinimą arba jokio. Pasak jo, imigracijos padariniai viešiesiems finansams labai priklauso nuo atvykėlių kvalifikacijos lygio. Jis priėjo prie tokių išvadų: imigrantai su aukštesniu išsilavinimu prisideda daugiau prie grynojo valstybės pelno, negu vidutinis vietinis šalies gyventojas; imigrantai su aukštesniu išsilavinimu prisideda tiek pat arba panašiai kaip vietiniai žmonės; atvykėliai su viduriniu arba žemesniu išsilavinimu prisideda minimaliai, jeigu jų amžius yra 25-55 metų¹⁹. Taigi, poveikis šalies biudžetui bus teigiamas, jeigu imigrantas bus kvalifikuotas, tai reiškia jis užims darbo vietą, mažiau naudosis teikiamomis socialinėmis garantijomis, taip pat bus linkęs daugiau pirkti, naudotis mokamomis paslaugomis. Mažiau kvalifikuoti, ar be kvalifikacijos imigrantai gali tapti našta valstybei, ypač jei jų amžius yra iki 25 metų ir daugiau nei 55 metai, jų išlaikymui ir aprūpinimui prireiks daugiau valstybės lėšų, negu jie sumokės mokesčių.

Apibendrinant galima tvirtinti, jog randama daugiau teigiamų, negu neigiamų padarinių šalies darbo rinkai ir viešiesiems finansams: **darbo paklausos didėjimas, investicijų augimas, prekių ir paslaugų paklausos didėjimas, konkurencingumas, produktyvumas ir kt.**

1.2 Integracijos samprata

1.2.1 Įtrauktis, asimiliacija, akultūracija

Integracijos sąvoka, kaip ir ankstesniame skyriuje aptartas migracijos terminas, gali būti suprantamas įvairiausiai ir daugiareikšmiškai. Jo vartojimas gali būti polisemiškas, priklausomai nuo to, kokiame kontekste jis taikomas. Šiame skyriuje bus aptarta būtent imigrantų integracijos teorija, pagrindiniai sąvokos principai.

Kalbant apie imigrantų integraciją, dažnai sinonimiškai vartojamos tokios sąvokos kaip: **įtrauktis, asimiliacija, akultūracija**. Jų vartojimas dažnai priklauso nuo tam tikro konteksto, nors tarp šių terminų yra reikšmės panašumų, vis dėlto yra tam tikrų skirtumų ir vienokiu ar kitokiu atveju šių sąvokų painioti nereikėtų.

Istoriškai, pasak A. Begago, *integracijos* koncepcija literatūroje pasirodė nuo 1309 metų, ir reiškė „atstatymą“, „pasveikimą“. Vėliau, šis terminas buvo perimtas matematikų, ir tik nuo XX

¹⁸ Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie, „Immigration sélective et besoins de l'économie française“, 2006, p. 18-20, <<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/064000160/0000.pdf>> [žiūrėta 2015-1-14].

¹⁹ Chojnicki X., „Vieillesse démographique et immigration: un modèle de comptabilité générationnelle appliqué à la France“, *Économie et Prévision*, Vol. 174, No. 3, 2006, p. 39-57, <http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/ecop_0249-4744_2006_num_174_3_7952> [žiūrėta 2015-01-14].

amžiaus vidurio integracijos sąvoka imta vartoti kaip: „veiksmai, kuriais individas įtraukiamas į visuomenę, priešingai nuo atskyrimo, kuris apibūdinamas kaip asmens segregacija nuo visuomenės dėl jų socialinės padėties, rasės ir tt.“²⁰. *Asimiliacijos* terminas, autoriaus žodžiais, reiškia idėją, kaip individą sutapatinti, padaryti panašų su jam svetima visuomene. *Akultūracija*, tai procesas, kurio dėka individas priima svetimos visuomenės kultūrinės vertybes²¹. *Įtraukties* sąvoka, pagal M. Loriolą, yra administracinis terminas, pradėtas vartoti 1970 metais, ekonominiame ir/ar profesiniame kontekste, reiškiantis įtraukimą į darbo rinką²².

Prieš tai aptartos sąvokos yra tik dalis tų, kurios egzistuoja integracijos teorijoje. Vis dėlto, išsamesnio aptarimo reikalauja asimiliacijos sąvoka, tiksliau integracijos ir asimiliacijos terminų sutapatinimo klausimas ir mokslininkų polemika dėl jų vartojimo.

Asimiliacija ir *integracija* yra dvi sąvokos, apimančios iš esmės skirtingas konotacijas, nors jų reikšmės yra palyginti artimos. Pasak D. Schnapper'os, pirmą kartą šių dviejų sąvokų prieštarumas buvo paviešintas 1980 metais, sprendžiant imigracijos Prancūzijoje klausimus. Autorė teigia, jog reikėtų vengti asimiliacijos termino kalbant apie imigrantų integraciją, nes ši sąvoka implikuoja idėją, jog individai ar grupės, įsiliedami į naują visuomenę, praranda savo savitumą, tampa panašūs į vietinius²³. Schnapper'os žodžiais, toks šios sąvokos supratimas yra susijęs su tam tikru istoriniu laikotarpiu- kolonizacija. Kolonijiniame kontekste, asimiliacija buvo laikoma kolonizuotųjų elgesio priderinimu prie vakarietišku normų ir vertybių. Asimiliacija suponavo vienos kultūros atmetimą ir Vakarų kultūros viršenybę. Autorės siūlymu, integracijos terminas būtų priimtinesnis, nes neturi neigiamų asociacijų²⁴. Taigi, asimiliacijos terminas šiuo atveju turi neigiamą ir menkinamą reikšmę, todėl Prancūzijos imigrantų integracijos teorijoje šio termino imta vengti. Tuo tarpu Jungtinėse Amerikos Valstijose, pasak Schnapper, asimiliacijos sąvoka yra priimtina ir tai didžiaja dalimi susiję su tuo, kad čia daugiausia dėmesio skiriama itin laikinam migrantų įtraukimo į priimančią visuomenę pobūdžiui. Visa Jungtinių Amerikos Valstijų sociologinė literatūra koncentruojasi ties asimiliacijos teorija, visą dėmesį skiriant sąvokos supratimo trūkumams, ir pabrėžiant asimiliacionizmo išimtis, tarp kurių ryškiausia išlieka juodaodžių padėtis JAV²⁵.

Apibendrinant diskusijas dėl integracijos ir asimiliacijos sąvokų reikšmingumo, galima teigti, jog integracijos terminas tiek Prancūzijos, tiek Europos kontekste, atrodo geriausiai pritaikytas moksliniam naudojimui, taip pat pavirto politiniu-filosofiniu modeliu, teoretizuojančiu viešąją politiką imigracijos srityje. Jungtinėse Amerikos valstijose, asimiliacijos sąvoka yra naudojama ne tik teorijoje, bet ir praktiniame politiniame gyvenime.

²⁰ Begag A., *L'intégration: idées reçues*, Paris: Éditions Le cavalier bleu, 2003, p. 5.

²¹ Ten pat.

²² Loriol M., *Qu'est-ce que l'insertion*, Paris, Montréal: l'Harmattan, 1999, p.8.

²³ Schnapper D., *La France de l'intégration : sociologie de la nation en 1991*, Paris : Gallimard, 1991, p. 95.

²⁴ Schnapper D., *La relation à l'autre. Au cœur de la pensée sociologique*, Paris : Gallimard, 1998, p.407.

²⁵ Ten pat, p. 224.

1.2.2 Integracijos definicijos

Kaip jau buvo kalbėta prieš tai, integracijos terminas nėra suprantamas vienareikšmiškai ir įvairių autorių yra apibūdinamas nevienodai, nors yra nemažai aspektų, dėl kurių yra prieitas bendras sutarimas. Reikia pažymėti, jog ši sąvoka gali būti suprantama kaip procesas ir kaip proceso rezultatas. Toliau bus pateikti įvairių mokslininkų integracijos aiškinimai, vieni jų pabrėžia būtent procesą, o kiti – jo rezultata:

1 lentelė. Integracijos samprata

Mokslininkas, autorius	Integracijos apibūdinimas
D. Schnapper'a	Procesai, kurių pagalba individai arba imigravę asmenys priima svietimos visuomenės normas ²⁶ .
J.L. Bianco, H. Désiras, S. Hesselas	Tam tikras procesas, kuris užtikrina individų įvairiapusišką, aktyvų dalyvavimą visuomenėje, išlaikant jų savitą kultūrą, moralines normas ²⁷ .
D. Lapeyronnie's	Politinio, socialinio proceso rezultatas, paremtas kompromisu ir konfliktų valdymu, leidžiančiu individui įsilieti į visuomenę ²⁸ .
V. de Gaujelacas, T. Léonettis	Procesas, kurio dėka individas įvairiais būdais įsijungia į visuomenę, kurioje gyvena. Galima išskirti tris dimensijas: ekonominė , kurios pagalba asmuo įtraukiamas į šalies darbo rinką; socialinė , reiškiantį įsiliejimą į visuomenę, santykių gerinimą tarp jos narių; simbolinė apibūdina bendras vertybes ²⁹ .
Kvebeko Imigracijos ir Kultūrinių Bendrijų Ministerija	Tai ilgo laikotarpio įvairiapusiškas adaptacijos procesas, kur vietinės kalbos žinojimas yra vienas svarbiausių dalykų. Šis procesas yra baigtas, kai individas ima dalyvauti kolektyvinio gyvenimo visumoje ir pasijunta tikru šios visuomenės nariu ³⁰ .
Kvebeko Imigracijos ir Kultūrinių Bendrijų Ministerija	Galutinis integracijos tikslas yra leisti visiems individams lygiomis teisėmis naudotis visais ištekliais, paslaugomis, tiek, kiek jiems tai leidžia įstatymas ir pagal jų turimas asmenines galimybes. Taip pat prisidėti prie ekonominio, socialinio, politinio visuomenės gyvenimo ³¹ .

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Shapper'a, Bianco, Lapeyronnie'u, Gaulejacu ir kt.

²⁶ Schnapper D., *La France de l'intégration : sociologie de la nation en 1991*, Paris : Gallimard, 1991, p. 87.

²⁷ Bianco J.L., Harlem D., Hessel S., *De l'immigration à l'intégration : Repérages*, Arles: Actes Sud, 1997, p. 19.

²⁸ Lapeyronnie D., *L'individu et les minorités: La France et la Grande Bretagne face à leurs immigrés*, Paris: Presses Universitaires de France, 1993, p. 20.

²⁹ Gaulejac V., Léonetti T., *La lutte des places: Insertion et désertion*, Paris: Hommes et perspectives, 1994, p. 54.

³⁰ Ministère des Communautés culturelles et de l'immigration, *L'intégration des immigrants et des Québécois des communautés culturelles : Document de réflexion et d'orientation*, Québec : Bibliothèque nationale du Québec, 1990, p. 3.

³¹ Ten pat, p. 7.

Pateikus keleto autorių integracijos apibūdinimus, galima pastebėti, jog vieni jų labiau pabrėžia procesą, o kiti rezultata. Šie integracijos apibrėžimai yra gana siauri, pateikiantys tik svarbiausius sąvokos aspektus. Tendencija yra tokia, jog mokslininkai yra labiau linkę išplėsti šį terminą, siūlydami platesnes interpretacijas, paaiškinimus, pabrėždami integracijos sąvokos kompleksiskumą ir problemiskumą.

1.2.3 Integracijos teorijos: E. Durkheimio požiūris ir Čikagos mokykla

Istoriškai, integracijos klausimas buvo tyrinėjamas dviem sociologinėmis kryptimis: E. Durkheimio ir Čikagos mokyklos.

Durkheimiškoji sociologija. E. Durkheimas (1858- 1917), laikomas vienu įtakingiausių ir svarbiausių sociologų Prancūzijoje. Jo darbai apie visuomenę, integracijos į visuomenę procesų visumą, tapo klasikineis veikalais, kuriais remiamasi iki šiol. Pasak R. Boudono ir kt., Durkheimio teorijoje, viena svarbiausių temų yra socialinė individo integracija ir klausimai kaip ir kodėl individas integruojamas į ją³². Durkheimas integraciją aiškina tyrinėdamas, koku laipsniu individas yra prisirišęs prie visuomenės, kurioje gyvena. Šiuo sociologiniu požiūriu, socialinė integracija- tai logiška individų įjungimo į socialines struktūras (šeima, armija, bažnyčia, politinė aplinka ir kt.) išdava. Autorius išskiria tokias sąvokas kaip „altruistinė savižudybė“, reiškiančią per gilią, per stiprią integracijos pasekmes ir „egoistinė savižudybė“, reiškiančią per didelį asmens individualumą. „Kai žmogus yra atskirtas nuo visuomenės-jis žudosi, jis tą patį daro ir kai jis per stipriai nuo visuomenės priklauso“³³. Tai reiškia, jog svarbu tam tikras balansas tarp individo ir svetimios visuomenės: priklausyti jai tiek, kiek tai gali leisti pati visuomenė ir tiek, kiek pats individas yra tam pasiruošęs, turi galimybių.

Durkheimas labai išplėtojo savo sociologinę teoriją apie integraciją, tačiau jo darbuose mažai dėmesio skirta būtent imigrantų, svetimšalių įsijungimui į svetimą visuomenę. Galima sakyti, jog Čikagos mokyklos darbai kompensavo šį trūkumą.

Čikagos mokykla (1930). Priešingai nei durkheimiškas požiūris, ši mokykla sistemiskai susiejo integraciją ir imigraciją. Ši kryptis yra susijusi su faktu, kaip teigia A. Coulonas, jog Čikagos miesto populiaciją sudaro didelė dalis imigrantų, tiek iš kaimo vietovių, tiek iš kitų šalių, ypač Europos, todėl empiriniai tyrimai apie žmonių sudėtį, jų tarpusavio santykius buvo labai populiarūs³⁴.

Coulono žodžiais, Čikagos mokyklos tyrėjai ir jų pasekėjai imigrantų integraciją į amerikietiškąją visuomenę labiau suvokė per asimiliacionistinę prizmę. Jų manymu, asimiliacija yra

³² Cit. pgl. Boudon R., Besnard P., Cherkaoui M., Lécuyer B.P., *Dictionnaire de sociologie*, Paris: Larousse, 2003, p. 70.

³³ Durkheim E., *Le suicide: Étude de sociologie*, Paris: Presses Universitaires de France, 1930, p. 233.

³⁴ Coulon A., *L'école de Chicago*, Paris: Presses Universitaires de France, 1992, p. 5.

vienu metu pageidaujama ir neišvengiama. Ji suvokiama kaip bendro vienas kito supratimo tarp vietinio ir svetimšalio konstravimas³⁵. Šios mokyklos tyrėjai, kalbėdami apie imigrantų integraciją, išskyrė dvi koncepcijas: „socialinė dezorganizacija“ ir „socialinė reorganizacija“. „Socialinė dezorganizacija“ reiškia tam tikrą imigrantų pereinamąjį nepritapimo ir konfrontacijos etapą naujoje visuomenėje, o „socialinė reorganizacija“ - po to einantį etapą, pasižymintį dominuojančių moralinių normų pripažinimu, tam tikrą svetimšalio elgesį, padedantį jam adaptuotis naujoje aplinkoje³⁶. Čikagos mokyklos mokslininkai vėliau šiuos du etapus išskirstė į keturis:

- **Rungtyniavimas.** Tai tam tikros konkurencinės varžybos tarp svetimšalio ir vietinio gyventojų darbo, atlyginimo, apgyvendinimo, politikos ir kt. srityse.

- **Konfliktas.** Tai toks etapas, kai imigrantai ir vietiniai žmonės dalijasi bendra teritorija, ir tada kyla įvairūs rasiniai ir kt. nesutarimai. Vis dėlto, iš gerosios pusės, šiame etape imigrantas, sąmoningai ar ne, ima jausti solidarumą daugumai, ima ieškoti pagalbos ir paramos, tam, kad sumažintų konfliktą ir „susigyventų“ su aplinkiniais.

- **Adaptacija.** Šiame etape pripažįstami abiejų pusių skirtumai, bandoma susiderinti, konfliktas niekur nedingsta, tačiau jis tampa kontroliuojamas, paremtas tam tikromis taisyklėmis.

- **Asimiliacija.** Tai tokia fazė, kurios metu žmonių skirtumai išnyksta, jų moralinės vertybės tampa panašios, tarpusavio santykiai tampa artimesni ir paties individo asmenybė transformuojasi³⁷.

Prieš tai aptartas durkheimiškas sociologinis požiūris į integraciją labiau vystėsi paties individo ribose, jo santykiyje su visuomene, svarbus buvo jo priklausomybės ar atskirties nuo jos mastas. Čikagos mokyklos atstovai išplėtojo imigrantų integracijos tyrimus, išskirdami tam tikrus jų integravimosi etapus. Jų dėmesio centre buvo būtent svetimšalių adaptacija, tam tikri žingsniai nuo to laiko, kai imigrantas atvyksta, įsikuria ir ima sąveikauti su svetimą visuomene. Galutinis rezultatas - asimiliacija, laikoma pozityviu, savaime suprantamu reiškiniu ir šiuo atveju neturi jokios neigiamos konotacijos ar supratimo, kaip yra įprasta Europos imigrantų integracijos į visuomenę teorijoje.

1.3 Migracijos ir integracijos politika

D. Kübler'as ir J. de Maillard'as pateikia tokį viešosios politikos supratimą: „viešojoji politika, tai tam tikros veikimo programos, priskiriamos valdžios organams, susijusios su problemų sprendimu, įgyvendinimu, veiklos kurso pasirinkimu“³⁸. Tai reiškia, jog esant tam tikram probleminiam reiškiniui,

³⁵ Ten pat, p. 34.

³⁶ Ten pat, p. 30.

³⁷ Ten pat, p. 39.

³⁸ Kübler D., de Maillard J., „Analyser les politiques publiques“, *Presses universitaires de Grenoble*, 2010, p.10, <<http://www.pug.fr/extract/show/676>> [žiūrėta 2015-02-23]

valdžia ir jos veikimo organai imasi tam tikrų priemonių, tam, kad pagerintų situaciją užtikrindami viešosios politikos proceso sklandumą. Kalbant apie migraciją, pasak A. Fourot'o, išskiriamos dviejų tipų politikos: imigracijos politika ir integracijos politika. Imigracijos politika yra atsakinga už migracinių srautų valdymą teritorijoje, atvykimo ir išvykimo į šalį kontroliavimą. Integracijos politika užsiima imigrantų įsitvirtinimu šalyje, jų gyvenimo sąlygomis³⁹. Galima teigti, jog šios dvi viešosios politikos rūšys yra tarpusavyje susijusios, nes migracijos politika negalės sklandžiai veikti be integracinės politikos ir atvirkščiai. Nors šio darbo esmė yra išanalizuoti viešąją integracinę politiką, būtų tikslinga apibūdinti ir pagrindinius migracijos politikos aspektus.

Remiantis R. Kripaičio ir B. Romikaitytės straipsniu „Tarptautinė darbo jėgos migracija: jos esmė, formos ir ją sąlygojantys veiksniai“, migracijos politika apibrėžiama kaip „vyriausybės veiksmai, siekiant reguliuoti gyventojų migraciją sukeliančias priežastis, migracijos procesus ir jų pasekmes“⁴⁰. Taip pat jie išskiria migracijos politiką į 1) migraciją ribojančią 2) migraciją skatinančią; 3) nesikišimo. Jų teigimu, migracijos procesą sudaro dvi kryptys: tarptautinė migracija (žmonių persikėlimas į kitą šalį), vidinė migracija (piliečių persikėlimas šalies viduje). Tarptautinė migracija skirstoma į 1) „atvirų durų; 2) iš dalies „atvirų durų“; 3) „uždarytų durų“; 4) selektyvinę. „Atvirų durų“ (visiškai neribojami migraciniai srautai) politika beveik netaikoma praktikoje, kiekviena šalis paprastai taiko kažkokius migracinius apribojimus. Iš dalies „atvirų durų“, tai tokia politika, kai pvz. ribojamas išvykimas, bet skatinamas atvykimas. „Uždarytų durų“ politika, tai kai imigracija ir emigracija yra ribojama, dažniausiai pasitaiko autoritarinio režimo valstybėse. Selektvinė migracijos politika, tai kai imigruoti ar emigruoti leidžiama tik kai kurioms gyventojų grupėms⁴¹. Galima sakyti, jog viešosios imigracinės (ar emigracinės) politikos pasirinkimas priklauso nuo valstybės padėties ekonomikos, socialinės situacijos, požiūriu. Vienoms šalims tenka taikyti didesnius imigracinius (ar emigracinius) apribojimus, kitoms tenka taikyti programas, tam, kad pritrauktų imigrantų, ypač su aukštomis kvalifikacijomis.

Kalbant apie valstybių pasirinkimus, Prancūzijos ir Kanados patirtys imigracijos požiūriu yra gana panašios. Abi šalys jau nuo seno yra imigrantų traukos centrai, todėl jų vyriausybėms teko imtis įvairių priemonių, tam, kad galėtų reguliuoti atvykėlių srautus. Įvairiais istoriniais periodais imigrantų srautai būdavo skirtingi: ekonominio pakilimo laikotarpiais, kai ypač trūkdavo darbo jėgos, imigracija būdavo netgi skatinama.

Prancūzijos imigracinė politika. Pagal F. Cornuau ir X. Dunezat'o straipsnį „Imigracija Prancūzijoje: sąvokos, kontūrai ir viešoji politika“, Prancūzijoje nuo 19 amžiaus vidurio iki maždaug

³⁹ Fourot A., „Le désalignement des politiques d'immigration et d'intégration au sein de l'EU: Hardlaw versus Softlaw?“, *Review of European and Russian Affairs*, No. 2, 2006, p. 148.

⁴⁰ Kripaitis R., Romikaitytė B., „Tarptautinė darbo jėgos migracija: jos esmė, formos ir ją sąlygojantys veiksniai“, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2005, p. 173, <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB/0001:J.04~2005~1367163451255/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [žiūrėta 2015-01-15].

⁴¹ Ten pat.

1930 metų imigracijos klausimas nebuvo politinių debatų objektas, jokios imigracinės politikos nebuvo prasmės kurti dėl stabilaus imigrantų skaičiaus šalyje. Tuo metu labai reikėjo darbo rankų dėl ekonominio kilimo, todėl buvo suteikiamos įvairios lengvatos atvykėliams⁴². Tokių pakilimo ir nuosmukio laikotarpių Prancūzijoje buvo nemažai, tačiau ilginiui tendencija buvo tokia, jog nepaisant ekonominio šalies lygio, imigraciniai srautai vis didėjo ir jiems suvaldyti reikėjo imigracinės politikos. Pagal W. Frédéricio straipsnį „Trumpa imigracinės politikos Prancūzijoje istorija“, Prancūzijoje tokios politikos sukūrimo data laikoma 1945 metai, ir nuo to laiko Vyriausybės tikslas buvo įvairiomis priemonėmis reguliuoti atvykėlių srautus. Nuo 1974-1981 metų buvo nuspręsta stabdyti bet kokią imigraciją dėl ekonominės krizės. Nuo 1984 metų imigracinės politikos kryptis buvo jau įsikūrusių atvykėlių padėties reguliavimas, griežtas imigracijos į teritoriją valdymas⁴³. M. Tandonnet'as savo straipsnyje „Prancūzijos ir Europos imigracinė politika“ pristato svarbiausias Prancūzijos imigracinės politikos gaires:

- Prancūzija yra atvira imigracijai. Svarbiausia- reguliuoti imigrantų srautus ir jų priimti tiek, kiek valstybė išgali juos aprūpinti darbu ir socialinėmis garantijomis.
- Prancūzija skatina ekonominę imigraciją. Technologijų, maitinimo, statybų sritims dažnai trūksta darbuotojų, todėl šalis skatina imigrantų atvykimą būtent su tokiais kvalifikacijomis.
- Gerbti ir naudotis politinio prieglobsčio ir šeimyninės imigracijos teise. Pagal Ženevos konvencijos (1951) principus, atvykėliai turi teisę prašyti politinio prieglobsčio įrodžius, jog jie buvo persekiojami savo šalyje. Kalbant apie šeimyninę imigraciją, Prancūzija yra viena iš šalių lyderių, sudarančių palankias sąlygas šeimos nariams, atvykusiems pas prieš tai imigravusį asmenį/įsitvirtinti visuomenėje.
- Kovoti su nelegalia imigracija. Kovai su šia problema naudojamos biometrinės vizos, įkuriami organizacija FRONTEX (jūrų patruliai) ir kitos panašaus pobūdžio organizacijos.
- Integracinės politikos kūrimas. Priimami sprendimai, aktai dėl imigrantų visapusiškos integracijos į šalies darbo rinką, socialinį gyvenimą ir kitas sritis.
- „Protų nutekėjimo“ stabdymas.
- Europos solidarumo stiprinimas ir kt.⁴⁴

Kanados imigracinė politika. Kanados imigracinės politikos kūrimosi pradžia laikomi 1867 metai. Pasak M. Chouinard'o ir L. Pelletier'o, kanadiečių imigracinę politiką galima suskirstyti į tris etapus: 1) imigracijos skatinimas atsižvelgiant į socialinius bei ekonominius veiksnius; 2) imigracijos

⁴²Cornuau F., Dunezat X., „L'immigration en France: concepts, contours et politiques“, *Espace population, sociétés*, 2008, No. 2, p. 3-4, <<http://eps.revues.org/3330>> [žiūrėta 2015-01-15].

⁴³Frédéric W., „Bref historique des politiques d'immigrations en France“, *Folio Histoire*, 2007, No. 1, p. 1-2, <<http://www.programme-presidentiel.com/2007/11/14/bref-historique-des-politiques-d%E2%80%99immigration-en-france/>> [žiūrėta 2015-01-15].

⁴⁴Tandonnet M., „La politique française et européenne de l'immigration“, 2010, p. 1-4, <https://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/microsites/IDM/workshops/evolving_global_economy_2728112007/presentations/presentation_tandonnet.pdf> [žiūrėta 2015-01-15].

apribojimas dėl ekonominio nuosmukio; 3) valstybės įvaizdžio gerinimas tarptautiniu požiūriu, ekonomikos skatinimas, įvairių formų imigrantų diskriminacijos šalinimas⁴⁵. Pasak J. Costa-Lascoux'o ir M. Mc Andrew, Kanados (konkrečiau Kvebeko) imigracinė politika, nors ir turi panašumų su Europos, tačiau turi ir savo specifinių aspektų. Savo straipsnyje „Kvebekas ir Prancūzija: dvi migracinės istorijos“, jie išskiria kanadietiškos imigracinės politikos kryptis:

- Kanados imigraciniai reglamentai numato trijų imigrantų kategorijų priėmimą: šeimos nariai, nepriklausomi imigrantai (priimami atsižvelgus į jų kvalifikaciją ir darbo rinkos poreikius), pabėgėliai.

- Selektyvinė imigracinė politika: nepriklausomi imigrantai atrenkami ir priimami dėl konkrečių savo kvalifikacijų, kalbos mokėjimo ir kitų kriterijų atsižvelgiant į darbo rinką.

- Šeimos nariai ir pabėgėliai nėra atrenkami, jiems suteikiama pirmenybė atvykti į šalį. Dažnai tokie imigrantai neturi reikiamų kvalifikacijų, todėl nuo to kenčia šalies darbo rinka ir ekonomika.

- Antidiskriminacinė politika: kovojama su tiesiogine ir netiesiogine diskriminacija. Pabrėžiamas pliuralizmas, daugiakultūriškumas.

- Siekiama paskirstyti imigrantus po visą šalį, ypač mažai apgyvendintuose regionuose⁴⁶.

Apibendrinant galima sakyti, jog Prancūzijoje, kaip ir Kanadoje imigracinė (ir integracinė) politika atskleidžia ne vien tik techninius klausimus, susijusius su imigrantų priėmimu ir jų įsitvirtinimu šalyje. Augant problemoms, susijusiomis su imigrantų diskriminacija, tokia politika siejasi ir su socialiniu teisingumu. Vyriausybės tikslas dabar yra kur kas platesnis: jie turi ne tik spręsti klausimus, susijusius su imigracinių srautų reguliavimu, bet ir atvykėlių priėmimo, integravimo, socialinio tapatumo klausimus. Kiekviena valstybė turi tam tikras gaires imigracijos politikoje, kiekviena jų turi savo specifinius aspektus, kurie būdingi tik konkrečiai visuomenei, tačiau daugelyje prieinama ir prie bendrų sutarimų dėl imigracijos reguliavimo.

Aptarus Prancūzijos ir Kanados imigracines politikas, galima apibendrinti, jog : pabrėžiama antidiskriminacinių priemonių svarba, išskiriamos šeimos narių ir pabėgėlių kategorijos, kurioms suteikiama pirmumo teisė atvykti į šalį, taip pat nepriklausomų imigrantų su reikalingu išsilavinimu ir kvalifikacija svarba.

Kita migracijos politikos rūšis – integracinė politika. Kaip jau buvo minėta anksčiau, integracijos samprata ir šio reiškinių apibrėžimas yra įvairialypis ir dažnai skirtingų autorių yra suvokiamas įvairiapusis. Kadangi identifikuoti viešosios integracinės politikos rezultatus yra labai

⁴⁵Chouinard M., Pelletier L., „Aperçu historique de la politique d'immigration canadienne“, *Cahier québécois de démographie*, No. 12, 1983, p. 201.

⁴⁶Costa-Lascoux J., Mc Andrew M., „Le Québec et la France: deux histoires migratoires“, Santé, Société, Solidarité, 2005, No. 1. p. 5-9, <http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/oss_1634-8176_2005_num_4_1_1015> [žiūrėta 2015-01-18].

sunku dėl reiškinių kompleksškumo, priemonių trūkumo bei kitų faktorių, šio darbo esmė yra išanalizuoti būtent integracinės politikos iškeltus tikslus ir veikimo procesą. Šiuo atveju būtinas viešosios politikos proceso etapų išskyrimas siejant juos su integracija remiantis S. Jacobu ir Ch. Rothmayru:

1. Skubotumo suvokimas ir problemos identifikavimas. Asmeninė/privati problema tampa vieša socialine problema. Tai diskusijų, bendro sutarimo apie problemą paieškos etapas.

2. Problemos įtraukimas į darbotvarkę. Tai etapas, kurio metu problemos pateikiamos platesnei bendruomenei, kuriai rūpi viešieji reikalai.

3. Viešosios politikos formulavimas ir priėmimas. Tai numatytų skirtingų priemonių operacionalizacija ir įvertinimas nustatytai problemai išspręsti.

4. Viešosios politikos apibendrinimas ir įvertinimas. Rezultatų analizė leidžia suteikti objektyvią informaciją tam, kad padėti kitoms politikos analizės procedūroms (problemų struktūravimui, veiksmų rekomendavimui)⁴⁷.

Pirmojo etapo atžvilgiu, imigrantų integracijos svarba tiek Prancūzijoje, tiek Kanadoje pasireiškė įvairiomis imigracijos neigiamomis pasekmėmis: nedarbas, socialiniai konfliktai, nepripažinimas ir kt. Problema tapo vieša, kai tai palietė vis daugiau individų grupių, kalbant iš vietinių gyventojų perspektyvos ir, kai tai palietė pačius imigrantus. Galima teigti, kad kuo didesnis imigracijos mastas šalyje, tuo problema yra svarbesnė ir didesnė. Taigi, fakto, jog reikalinga imigrantų integracijos viešoji politika, identifikavimas ir pripažinimas, tai pirmas žingsnis link rezultatų.

Pereinant prie trečiojo politinio proceso etapo- tam tikrų priemonių pasirinkimo ir formulavimo, šiuo atveju tai būtų Kanados ir Prancūzijos vyriausybių pasirinktas veiklos kursas, priemonės, planai, skirti vykdyti imigrantų integracinę politiką. Į šį procesą įtraukiamos įvairios organizacijos (taip pat kuriamos ir naujos), asociacijos. Prancūzijoje ši politika daugiau vykdoma vyriausybinio lygmeniu, o Kanadoje pasitelkiama ir regioninė, teritorinė valdžia, privatus sektorius. Kokias priemones pasirinks valstybių valdymo organai, priklauso nuo daugelio faktorių: imigracinio masto, neigiamų imigracijos padarinių šaliai masto, vietinių žmonių požiūrio ir poreikių.

Kiekviena valstybė yra savita savo vertybėmis ir savitu požiūriu į visuomenės moralines normas, ne išimtis ir Prancūzija bei Kanada: šios šalys per visą savo istoriją sukūrė tam tikrą savaip suvokiamą vertybių pagrindą, kuriuo vadovaujasi visose visuomeninio gyvenimo srityse. Kalbant apie integracijos suvokimą, jis abiejose šalyse skiriasi, tačiau turi ir panašumų. Kuriant viešąją politiką, susijusią su imigrantų integracija, šios valstybės remiasi tam tikromis nuostatomis, taisyklėmis, kurios apibūdina tos šalies supratimą apie atvykėlių adaptavimąsi, apie jų situacijos pagerinimą tiek žiūrint iš

⁴⁷ Jacob S., Rothmayr Ch., „Analyse des politiques publiques“, *Administration publique*, 2007, Vol. 25, No. 2, p. 71-72, <http://dess.fmp.ueh.edu.ht/pdf/Jacob_Rothmayr_analyse_politiques_publiques.pdf > [žiūrėta 2015-02-23]

vietinių žmonių požiūrio taško, tiek iš svetimšalio perspektyvos. Integracinės politikos teoretikai, tarp jų M. Boucher'as, išskiria 5 modelius, kuriais remiasi įvairių valstybių viešosios politikos kūrėjai:

1) **Asimiliacionistinis modelis.** Šiam modeliui atstovauja tokie mokslininkai kaip E. Toddas, M. Tribalat'as ir A. Taguieffas. Asimiliacionistai atmeta visuomenės padalijimo idėją. Jie laikosi nuomonės, kad kai kurie kultūriniai elementai yra nesuderinami, ir skirtingų kultūrinių grupių sambūvis tikrovėje konkrečiai gyvuoti negali. Tokiu būdu, mažumų grupių egzistavimas priimančiose visuomenėse, per tapatybės ir religinius reikalavimus, tampa socialinės tinkamos, anomijos (aut. past.: anomija – visuomeninių ryšių susilpnėjimas dėl moralinių vertybių suirimo) faktoriumi, ir todėl kelia grėsmę⁴⁸. Taigi, valstybei, kuri remiasi šiuo modeliu, būdingas respublikinis nacionalizmas, požiūris, jog tautinėje valstybėje gali pasireikšti pilietinė prasmė ir žmonės turi būti auklėjami Respublikos vertybėmis be nuorodų į rasės sąvokas. Tokiu būdu integracijos politika, kuri remiasi šiuo požiūriu, yra orientuota visapusiškai adaptuoti imigrantus, siekiant juos suvienodinti su priimančia visuomene, atsisakant demonstruoti savą kultūrą ir paversti juos ta pačia nacija.

2) **Komunitarinis modelis.** Šis požiūris vystosi per „kultūralistinę (aut. past.: kultūralistas – individo elgsenos priklausomybės nuo socialinės aplinkos šalininkas) pasaulio viziją, pagal kurią negalima apie migrantą mąstyti kitoje, o ne jo kilmės grupėje⁴⁹. Taigi, didelis dėmesys yra skiriamas migrantų prigimtiniai kultūrai. Pasak Boucher'o, komunitaristiniu požiūriu, modernioji Vakarų civilizacija veda migrantus į dideles psichines kančias, sukeliama sukrėtimų, kuriuos jie išgyvena akultūracijos proceso metu, kadangi jų kultūra yra dominuojančios kultūros paneigiama. Todėl integracija turi reikšti kultūrinės transformacijos procesą, kuris, tam, kad pavyktų, turi atverti tarpkultūrinių derybų erdvę, kur kiekviena kultūrinė grupė, kitos grupės atžvilgiu, turėtų galimybę išreikšti save pačią ir kurti savo kelius. Tai reiškia esminį konkrečios kultūrinės migrantų priklausomybės pripažinimą⁵⁰. Taigi, viešoji integracinė politika, besiremianti šiais principais, adaptuodama imigrantus turi galvoje jų kultūrinį išskirtinumą ir nesistengia jo sutapatinti su priimančios visuomenės kultūra. Stengiamasi atsižvelgti į šiuos skirtumus ir suderinti juos su vietinių žmonių moralinėmis normomis. Tokiu atveju, reikia kalbėti ta pačia kalba, naudoti migrantui pažįstamus kodus, o personalas, dirbantis su šiais žmonėmis privalo būti specialiai parengtas.

3) **Integracinis modelis.** Remiantis Boucher'u, šio modelio šalininkai atmeta politinio dereguliavimo idėją ir pabrėžia būtinybę kurti pilietybę visiems. Šis požiūris yra grindžiamas Prancūzijos respublikinės integracijos modelio principais. Nevienalyte tapusioje Prancūzijoje, kur asmenys ieško tapatybės, būtina sudaryti „pilietybės sutartį“, naują socialinę sutartį, kuri per pilietinį

⁴⁸ Boucher M., *Les théories de l'intégration. Entre universalisme et différentialisme. Des débats sociologiques et politiques en France: analyse de textes contemporaines*, Paris: L'Harmattan, 2000, p. 50-52.

⁴⁹ Ten pat, p. 56

⁵⁰ Ten pat.

ugdymą atmeta kilmės ir pažiūrų logiką ir yra apibrėžta remiantis bendrosiomis žmogaus teisių ir solidarumo vertybėmis.

Integracijos procesas yra painiojamas su pilietybe. Integracija reiškia santykius tarp trijų tipų pilietybių: civilinės pilietybės (teisės ir laisvės), politinės pilietybės (politinės teisės) ir socialinės pilietybės (socialinės teisės, švietimas, darbas). J. Costa-Lascoux'o nuomone „integracija yra procesas, kuris turi leisti suteikti pilietybę gyventojams užsieniečiams. Kiekvienas nacionalinėje teritorijoje ilgai gyvenantis asmuo privalo turėti galimybę pasisakyti ir galėti tai reikšti demokratišku būdu“⁵¹. Norint sukurti lygybę ir pilietybę instituciniu lygiu, turi būti naudojami penki būdai:

- 1) vienodas požiūris į migrantus ir į senbuvius,
- 2) tautybės įgijimas,
- 3) socialinė politika (būstas, mokymas, darbas),
- 4) kova su diskriminacija,
- 5) politinės teisės vietiniu lygiu⁵².

Taigi, šis modelis suponuoja įdėją, jog imigrantai ir vietiniai turi būti integruojami lygiagrečiai, o galutinis ir siekiamas rezultatas turi būti imigrantų pilietybės įgijimas.

4) **Multikultūrinis modelis.** Šis požiūris, ginamas sociologų M. Wieviorka ir A. Touraine'o, remiasi konstatavimu, kad pereinant iš pramoninės į postindustrinę visuomenę, „mes esame didžiojo jėgų mobilizavimo, vietą darbininkų judėjime užimančią naujų socialinio jėgų sutelkimo formų kūrimo liudytojai“⁵³. Siekiama sukurti autonomines erdves ir patvirtinti privačių socialumo formų nepriklausomybę nuo valstybės valdžios (studentų kovos, regionalistų, feministų judėjimai ir t.t.). Šie judėjimai išryškina tapatybės klausimus ir įtvirtina savigarbą, tada tapatybė tampa dideliu iššūkiu, jeigu tai pasireiškia globalizacijos, migracijos srautų, nacionalinės tapatybės dezintegracijos kontekste⁵⁴. Šiuo požiūriu, valstybė turi sumodernėti, pasižymėdama demokratiškesniu ir atviru požiūriu į kultūrinius skirtumus, nepainiodama tapatybės politikos ir komunitarizmo, o taip pat ir realizuodama politiką, derinančią socialinį (kova su atskirtimi ir socialine nelygybe) ir kultūrinį (poreikį pripažinti kultūrinius skirtumus) aspektus.

5) **Įvairias sritis apimantis tarpkultūrinis modelis.** Pagal Boucher'o, šis požiūris propaguoja tarpkultūrinės pedagogikos plėtrą ir yra grindžiamas pagarba skirtumams, atvirumu klientams ir kultūrine įvairove. Tarpkultūrinis modelis apima tris žingsnius:

- Decentraciją (įsisąmoninant savo paties atskaitos sistemą).
- Skverbimąsi į kitų orientacinę sistemą (mėginant priimti kitų nuomonę ir juos suprasti).

⁵¹ Boucher M., cit. pagal Costa-Lascoux J., p. 256.

⁵² Ten pat.

⁵³ Wieviorka M., „Racisme, racialisation et ethnicisation en France“, *Hommes et Migrations*, No. 1195, 1996, p. 27.

⁵⁴ Ten pat, p. 33.

- Derybas arba tarpininkavimą (nurodant galimų derybų erdvę tam, kad būtų rasti sprendimai, kuriuos kiekviena šalis turės pripažinti – tai, kas dažnai reikalauja bent minimalaus kompromiso)⁵⁵.

Šis modelis pasižymi ypač dideliu pliuralizmu ir laisve. Kadangi šis supratimas yra gana naujas, todėl šalys šiuo metu šios praktikos netaiko, arba naudoja su kitų modelių konfigūracijomis.

⁵⁵ Boucher M., *Les théories de l'intégration. Entre universalisme et différentialisme. Des débats sociologiques et politiques en France: analyse de textes contemporaines*, Paris: L'Harmattan, 2000, p. 90.

2. PRANCŪZIJOS IR KANADOS IMIGRANTŲ INTEGRACINĖS POLITIKOS Į DARBO RINKĄ ANALIZĖ

2.1 Pagrindinės problemos, susijusios su imigrantų integracija į darbo rinką

2.1.1 Situacija Prancūzijoje

Prancūzija, priešingai nei kitos Europos šalys, jau XIX amžiuje tapo šalimi, į kurią ėmė plūsti imigrantų srautai, tiek žmonės, ieškantys laisvės, tiek ieškantys politinio prieglobsčio. Todėl Prancūzijos Vyriausybė viena iš pirmųjų ėmė steigti įvairias paslaugas, skirtas imigrantų aprūpinimui. Imigrantų integracija į darbo rinką dar nebuvo tapusi problema, todėl, kad darbo rinkų pasiūla atitiko darbo paklausą. Vėliau, situacijai keičiantis, reikėjo imtis priemonių ne tik imigrantų srautų reguliavimui, bet ir atvykėlių integravimui į darbo rinką. Toliau bus pateikiamos pagrindinės problemos, su kuriomis susiduriama bandant integruoti atvykėlius į darbo rinką. Pagal Ekonominės Plėtros ir Kooperacijos Organizacijos (OCDE) duomenis, nurodomos šios pagrindinės problemos:

- Naujieji atvykėliai, nors ir turėdami pakankamą prancūzų kalbos lygį, sunkiai integruojasi į darbo rinką. Dėl lėto integravimo proceso, priemonių trūkumo, net ir labiausiai išsilavinę imigrantai sunkiai randa darbą. Tuo tarpu mažiau kvalifikuoti su šia problema susiduria mažiau ir greitai susilygina su vietiniais žmonėmis, kurie yra tokio paties amžiaus ir panašaus išsilavinimo.
- Suteikiama nepakankamai informacijos naujiesiems imigrantams. Atvykėliams turėtų būti suteikiama galimybė gauti daugiau informacijos apie esamą darbo rinkos situaciją, apie darbdavių lūkesčius, apie tam tikrų agentūrų ir institucijų veikimą tam, kad jie lengviau galėtų gauti darbą pagal savo išsilavinimą. Teigiama, jog tokio pobūdžio paslaugos yra nepakankamos ir turi būti tobulinamos.
- Sunkumai, susiję su diplomų pripažinimu. Jeigu imigrantas nori studijuoti Prancūzijoje, jis nesusiduria su problema dėl diplomų pripažinimo ar jų įvertinimo. Priešingai, jei atvykėlis nori įsidarbinti pagal savo specialybę, jis susiduria su problema dėl diplomo atestavimo, nes darbdaviui trūksta informacijos apie imigranto kvalifikaciją ir ar ji bus tinkama darbo vietoje.
- Daugelis imigrantų, nors ir įgyja Prancūzijoje išsilavinimą, kenčia nuo diskriminacijos, nepripažinimo, neigiamų stereotipų⁵⁶. Remiantis Prancūzijos Nelygybės Observatorijos duomenimis, bedarbių imigrantų gausa yra ne vien tik dėl išsilavinimo trūkumo, kalbos barjero ar kitų panašių faktorių, bet ir dėl darbdavių nusistatymo prieš tam tikras tautybes⁵⁷ (žr. 2 lentelę):

⁵⁶ Organisation de Coopération et de Développement Économiques, „Les immigrés et l’emploi (Vol.2): l’intégration sur le marché du travail en Belgique, en France, aux Pays-Bas et au Portugal“, 2008, p.4-10, <<http://www.oecd.org/fr/els/mig/41707411.pdf>> [žiūrėta 2015-02-04].

⁵⁷ Observatoire des inégalités, „Emploi: les immigrés discriminés?“, 2014, <http://www.inegalites.fr/spip.php?page=article&id_article=1942> [žiūrėta 2015-02-04].

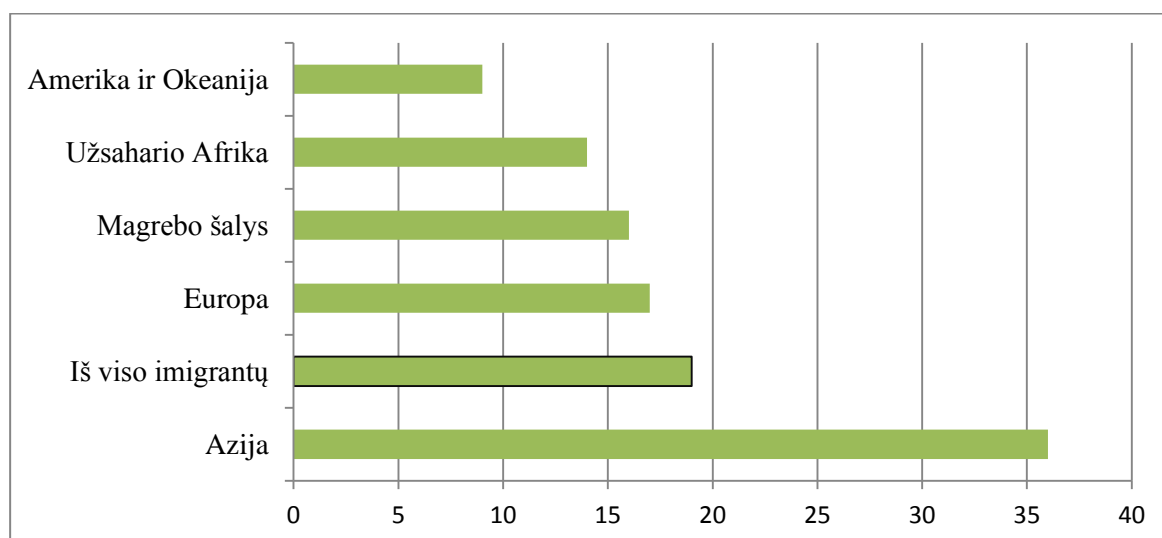
2 lentelė. Bedarbių imigrantų procentas Prancūzijoje

Bedarbių imigrantų procentas pagal kilmę (amžius 15-64 metai)	Bedarbių procentas (%)
Vietiniai žmonės	8,6
Imigrantų palikuonys	14,2
Imigrantai	16,9
Imigrantai, kilę iš Afrikos	22,0

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Nacionalinio ekonominių tyrimų ir statistikos instituto duomenimis (Insee), „Darbo rinkos situacija“, 2012, p. 180, <http://www.insee.fr/fr/ffc/docs_ffc/ref/IMMFRA12_j_Flot4_mar.pdf> [žiūrėta 2015-02-04].

Pagal lentelės duomenis, didžiausias procentas bedarbių yra iš Afrikos šalių. Galima diskriminacija ne tik dėl kvalifikacijos trūkumo, bet ir dėl odos spalvos, ar kilmės šalies.

- Nepakankamas kalbos mokėjimas. Imigrantų Integracijos ir Priėmimo sutartis siūlo 400 valandų nemokamų prancūzų kalbos kursų, tačiau jų neužtenka. Vis dėlto, imigrantams, kurie jau įsidarbino, jiems suteikiama galimybė mokytis toliau, tačiau jei jie nedirba, tokios galimybės nebeturi ir privalo už papildomus kursus mokėti patys⁵⁸. Galima teigti, jog kalbos barjeras yra viena iš svarbiausių nedarbo faktorių tarp imigrantų (žr. 1 pav.):

1 pav. Imigrantų nedarbo lygis Prancūzijoje pagal jų prancūzų kalbos mokėjimą (%)

Šaltinis: cit. pagal Nacionalinį ekonominių tyrimų ir statistikos institutą (Insee), „Kalbos, diplomai: bandymai integruoti imigrantus į darbo rinką“, 2009, No. 1262, p. 1-4, <<http://www.insee.fr/fr/ffc/ipweb/ip1262/ip1262.pdf>> [žiūrėta 2015-02-04].

⁵⁸ Organisation de Coopération et de Développement Économiques, „Les immigrants et l’emploi (Vol.2): l’intégration sur le marché du travail en Belgique, en France, aux Pays-Bas et au Portugal“, 2008, p.4-10, <<http://www.oecd.org/fr/els/mig/41707411.pdf>> [žiūrėta 2015-02-04].

Daugiausiai problemų dėl kalbos nemokėjimo patiria atvykėliai iš Azijos, o mažiausiai iš Amerikos ir Okeanijos. Europiečiai imigrantai nedarbingumu lenkia atvykėlius iš Magrebo šalių, nes pastariesiems prancūzų kalba yra viena iš labiausiai naudojamų savo šalyje.

- Imigrantų palikuonys susiduria su didelėmis įsidarbinimo problemomis dėl jų išsilavinimo stokos. Valstybė nepakankamai skiria dėmesio pradiniam imigrantų palikuonių išsilavinimui. Nors mokytojams ir dėstytojams buvo skirta papildomų lėšų darbui su atvykėlių vaikais, bet to nepakanka. Teigiama, jog reiktų imtis efektyvesnių priemonių, sukurti tam tikrų programų darbui su tokiais vaikais⁵⁹.

Apibendrinant galima sakyti, jog pagrindinės imigrantų integravimosi problemos yra šios: išsilavinę imigrantai sunkiai randa darbą, informuotumo trūkumas, problemos, susijusios su diplomų pripažinimu, nepakankamas kalbos mokėjimas, spragos imigrantų švietimo sistemoje, diskriminacija, neigiamų stereotipų vyravimas.

2.1.2 Kanados atvejis

Remiantis Kanados Statistikos duomenimis, kasmet į Kanadą atvyksta apie 240 tūkstančių imigrantų. Priešingai nei imigrantai, atvykę tarp 1950-1960 metų, atvykėliai po 1970 metų turi didesnį išsilavinimo lygį⁶⁰. Tokiu būdu, šiems imigrantams tampa sunku susirasti darbą, jie dalyvauja didelėje konkurencijoje tiek su vietiniais žmonėmis, tiek su kitais išsilavinusiais atvykėliais. Vyriausybei tenka dideli uždaviniai integruoti ne tik imigrantus, turinčius žemą kvalifikacijos lygį, tačiau ir tuos, kurie yra išsilavinę ir vis tiek neranda darbo. Kaip ir Prancūzijos, Kanados imigrantų integracijos į darbo rinką politika susiduria su įvairiomis kliūtimis.

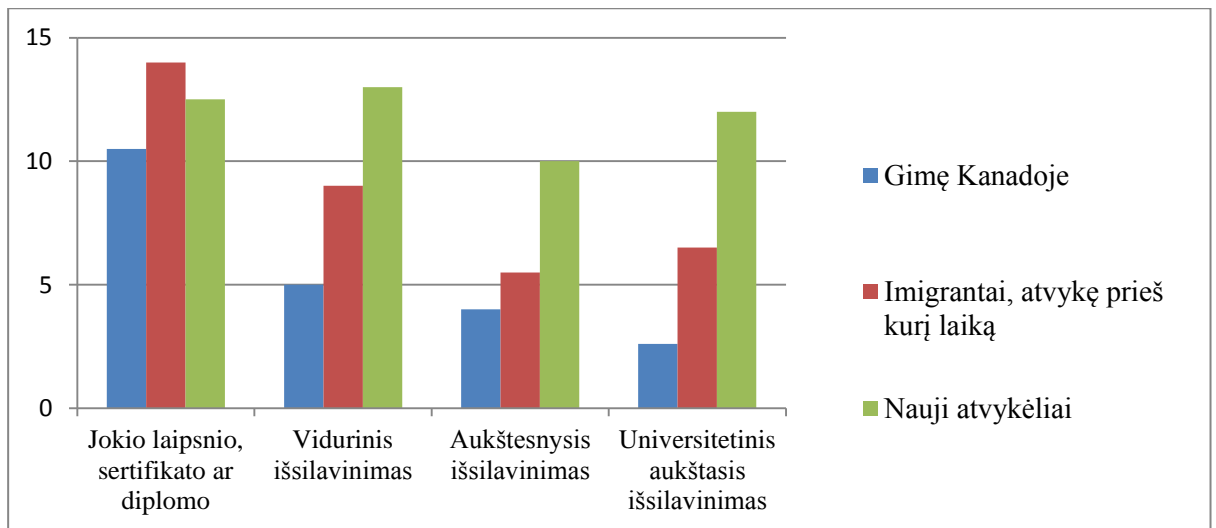
Remiantis Nacionalinio Mokslinių Tyrimų Instituto duomenimis (INRS), integruojant imigrantus į darbo rinką susiduriama su šiomis problemomis:

- Prancūzų ir anglų kalbų nemokėjimas. Nors buvo steigiamos įvairios lingvistinės programos, tačiau kalbos nemokėjimas Kanadoje išlieka viena iš didžiausių nedarbo priežasčių.
- Darbo patirties, įgytos užsienyje ir diplomų nepripažinimas. Tam, kad imigrantas įrodytų savo kvalifikacijos pakankamumą ir validumą, jam reikia pereiti ilgą ir kompleksinę procesą. Tačiau ne visada jo diplomai ir darbo patirtis yra pripažįstamos⁶¹. Remiantis pateiktu paveikslu (žr. 2 pav.), galima teigti, jog imigrantų išsilavinimo lygis turi didelės įtakos jų galimybėms įsidarbinti:

⁵⁹ Ten pat.

⁶⁰ Statistique Canada, „Intégration des immigrants formés à l'étranger au marché du travail canadien : facteurs déterminants de la réussite“, 2001, No. 81, p. 21-28, <<http://www.statcan.gc.ca/pub/81-595-m/81-595-m2011094-fra.pdf> > [žiūrėta 2015-02-05].

⁶¹ Institut National de la Recherche Scientifique, „Recension de politiques et expériences d'intégration en emploi des immigrants dans trois grandes RMR canadiennes d'immigration“, *Emploi Québec*, 2010, No. 5, p. 5-9 <http://www.emploi-metropole.org/publications/clienteles_imm_rapport5.pdf> [žiūrėta 2015-02-05].

2 pav. Imigrantų nedarbo lygis Kanadoje pagal išsilavinimą (%)

Šaltinis: cit. pagal Kanados Mokymosi Reikalų Tarybą, „Daugiau išsilavinimo, mažiau darbo: imigrantai ir darbo rinka“, 2008, p. 3, <http://www.ccl-cca.ca/pdfs/LessonsInLearning/10_30_08-F.pdf> [žiūrėta 2015- 02-05].

Pagal pateiktą lentelę, asmenų, gimusių Kanadoje nedarbingumo procentas yra mažiausias, nepriklausomai nuo to, kokio lygio išsilavinimą jie turi. Imigrantai, atvykę prieš kurį laiką ir neturintys jokio išsilavinimo, sudaro didžiausią nedarbingumo procentą (14 proc.), tačiau tie patys su viduriniu, aukštesniu ir universitetiniu išsilavinimu sudaro mažesnę bedarbių procentą nei nauji atvykėliai. Procentaliai didžiausias nedarbingumas yra naujų atvykėlių, nesvarbu, kokio išsilavinimo jie būtų. Šį faktą būtų galima paaiškinti tuo, jog neseniai atvykusiems imigrantams didžiausia problema yra kalbos nemokėjimas.

- Darbo patirties Kanadoje reikalavimas. Teigiama, kad yra kelios priežastys, kurios skatina darbdavius imtis šios praktikos: susipažinimas su vietine darbo rinka, reikalingų žinių įgijimas, kurias galima pritaikyti darbe, prisitaikymas prie naujos darbo vietos, socializacija. Jų įsitikinimu, naujas darbuotojas, turintis patirties, lengviau prisitaikys prie darbo aplinkos ir atneš geresnių rezultatų.

- Profesinio tinklo nebuvimas. Apie 70 procentų darbdavių pripažino, jog naujus darbuotojus priima be tarpininkų, kitaip sakant, iš savo rato. Tokiu būdu imigrantui yra suteikiami tik minimalūs šansai įsidarbinti, jeigu nėra jokio konkurso.

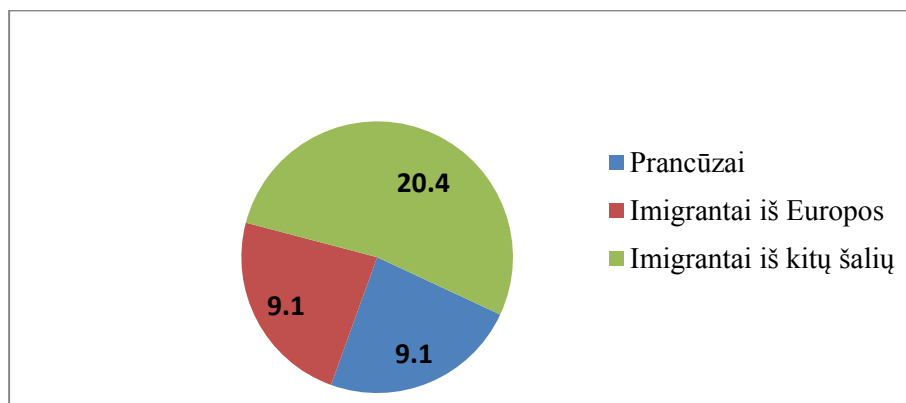
- Diskriminacija. Teigiama, jog diskriminacija įsidarbinant yra viena iš didžiausių problemų, siekiant integruoti atvykėlius į darbo rinką. Darbdaviai yra mažiau palankūs imigrantams su užsienietiška pavarde, nes jų manymu, jam trūksta kompetencijos, jis turi kalbos barjerą ir negalės atlikti savo pareigų. Tokiu atveju, jie nėra kviečiami net į darbo pokalbį ir yra iš anksto atmetami kaip kandidatai.

- Specifiniai įsidarbinimo reikalavimai. Pavyzdžiui, imigrantai negali užimti pareigų viešajame sektoriuje, jei jie neturi Kanados pilietybės. Jai gauti reikia 3 metų nuolatinio buvimo šalyje ir įvykdyti įvairius pilietybės gavimo uždavinius⁶². Panašūs trukdžiai nepalankiai veikia imigrantų integraciją į darbo rinką, tam tikros lengvatos ar specialios programos padėtų išspręsti šią problemą.

Aptarus pagrindines Kanados imigrantų integracijos į darbo rinką problemas, galima prieiti prie išvados, jog tiek šios šalies, tiek Prancūzijos atvejai yra panašūs: vyrauja diskriminacija ieškant darbo, kvalifikacijų trūkumas ar jų nepripažinimas, kalbos barjerai, informuotumo trūkumas.

2.1.3 Prancūzijos ir Kanados imigrantų nedarbo statistika

Imigrantų ir jų palikuonių integracija į darbo rinką nėra svarbi vien tik ekonominiu, bet ir socialiniu požiūriu. Aktyvus dalyvavimas darbo rinkoje yra būtinas tam, kad užtikrinti socialinius ryšius, migrantų kaip piliečių autonomiją ir, kad imigracinės šalies visuomenė priimtų daugiau imigrantų. Nepaisant tam tikrų institucijų pastangų, imigrantų nedarbas išlieka opi problema (žr. 3 pav.):

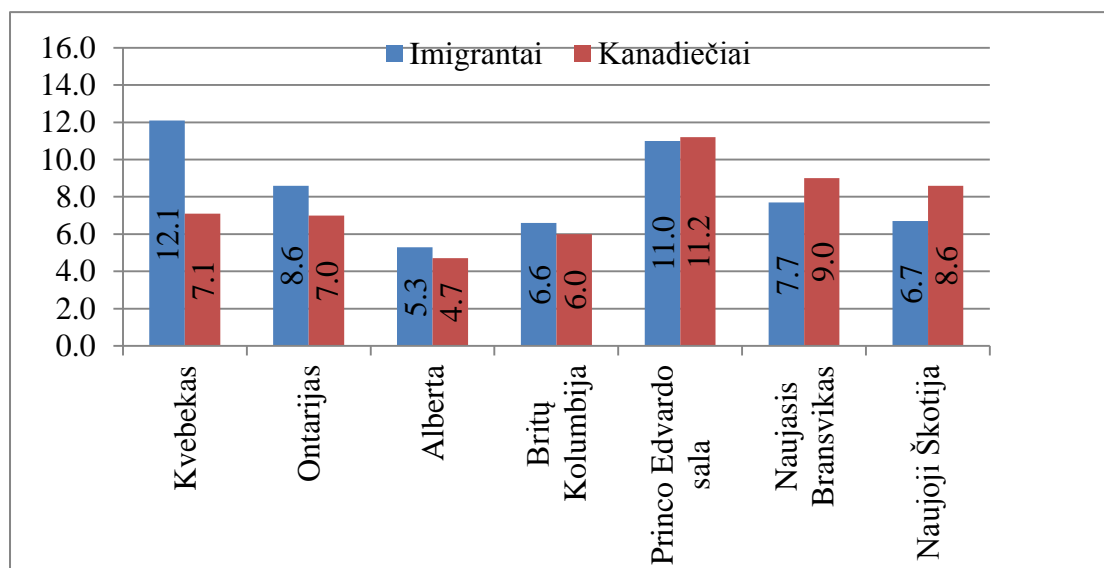
3 pav. Imigrantų nedarbo lygis 2013 Prancūzijoje (amžius 15-64) (%)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Nacionalinio ekonominių tyrimų ir statistikos instituto duomenimis (Insee), „Darbo rinkos fotografija 2013“, 2013, No. 1516, p. 1-4, <<http://www.insee.fr/fr/ffc/ipweb/ip1516/ip1516.pdf>> [žiūrėta 2015-02-09].

Pagal 3 paveikslo duomenis, prancūzų ir atvykėlių iš Europos nedarbo lygis yra panašus, o imigrantai iš kitų šalių patiria žymiai didesnę nedarbą. Tai gali būti paaiškinama tuo, jog europiečiams yra lengviau integruotis, prisitaikyti prie panašios visuomenės, išmokti kalbą, o imigrantams iš kitų šalių (pvz. Azijos) iškyla daugiau sunkumų. Kalbant bendrai, nedarbas yra paaiškinamas imigrantų kvalifikacijos trūkumu, diplomų nepripažinimu ir kt. problemomis, minėtomis ankstesniame skyriuje.

⁶²Institut National de la Recherche Scientifique, „Recension de politiques et expériences d’intégration en emploi des immigrants dans trois grandes RMR canadiennes d’immigration“, *Emploi Québec*, 2010, No. 5, p. 5-9 <http://www.emploi-metropole.org/publications/clienteles_imm_rapport5.pdf> [žiūrėta 2015-02-05].

Kanada taip pat susiduria su didele imigrantų nedarbo problema. Ši šalis kasmet priima apie 240 tūkst. atvykėlių, todėl Vyriausybei nepakanka priemonių arba jos yra neefektyvios sumažinti imigrantų nedarbo lygį (žr. 4 pav.):

4 pav. Imigrantų nedarbo lygis Kanadoje 2006-2012 (%)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Kanados Statistikos duomenimis, „Mažumų situacija, susijusi su oficialios kalbos mokėjimu darbo rinkoje“, 2012, No. 89, p. 1-8, <<http://www.statcan.gc.ca/pub/89-651-x/89-651-x2012001-fra.htm>> [žiūrėta 2015-02-09].

Kvebeke Kanados piliečių nedarbo lygis nuo 2006 metų yra vidutiniškai 7,1 procento prieš 12,1 procentų imigrantų. Kitaip sakant, imigrantų nedarbo lygis yra 70,6 procento didesnis, negu vietinių. Tai didžiausias procentų skirtumas, būtent Kvebeko provincijoje. Priešingai, Naujojoje Škotijoje imigrantų nedarbo lygis yra 21,8 procento žemesnis negu vietinių gyventojų (6,7 prieš 8,6 procento).

Šie du paveikslai aiškiai parodo, jog nedarbas imigrantų tarpe yra tikrai rimta problema. Kaip jau buvo minėta anksčiau, vyriausybės imasi įvairių priemonių, tam, kad reguliuotų imigrantų srautus, taikytų efektyvesnes selektyvines programas, tačiau faktas yra tas, kad didesnę dėmesį reikia skirti atvykėlių integravimui į darbo rinką.

2.2. Prancūzijos imigrantų integracijos į darbo rinką politika

2.2.1. Prancūziškasis integracijos modelis

Pasak M. Bénichou'o, Respublika, kaip valdymo forma, gimė po Prancūzijos revoliucijos, iš troškimo sukurti laisvą ir lygiateisių individų visuomenę. Prireikė daug šimtmečių, kol respublikinė

sistema susiformuoja ir, daugiausiai III Respublikos metu, pagrindiniai respublikoniški principai įgauna realų pavidalą. Principai: sekuliarizmo principas (individas praktikuoja savo religija privačioje erdvėje); piliečių lygybė prieš įstatymą, nepaisant jų kultūrinių, etninių ar religinių tapatybių; valstybės „nedalomumo“ principas. Aplink šiuos principus ir kuriasi prancūziškasis tautos ir integracijos modelis⁶³.

Taigi, prancūziškasis modelis teoriškai remiasi Respublikos vertybėmis: pirmuoju integracijos etapu laikomas prancūzų kalbos mokėjimas ir šalies vertybių žinojimas, o paskutinis etapas – pilietybės įgijimas. Remiantis C. Bertossiu ir J. W. Duyvendaliu, sekuliarizmo principas modelyje reiškia, kad įvedama ryški takoskyra tarp viešosios erdvės ir privačios erdvės. Iš vienos pusės tai reiškia, kad valstybė integruoja individus, o ne bendrijas; valstybei, pripažįstant tik abstrakčius laisvus ir lygiateisius individus, integracija priešpastato akis į akį valstybę ir migrantą, kaip viena asmenį⁶⁴. Šis santykis tarp dviejų dalių įgyja formą per Priėmimo ir Integracijos Sutartį, kuri sukonkretina ryšį tarp pirmą kartą atvykstančiojo ir Prancūzijos valstybės (apie šią sutartį bus kalbama kitame skyriuje). „Nedalijamos“ Respublikos principas pasireiškia priešprieša tarp individo ir bendruomenės-komunitarizmas pristatomas kaip priešingas integracijos procesui. Tokiu atveju nėra kreipiamas reikalingas dėmesys į individą, todėl gali būti sunkiau jį integruoti, nepatenkinami jo būtiniausi poreikiai.

Apibendrinant, galima išskirti tokius šio modelio bruožus: viešos ir privačios erdvės skyrimas; atskiro individo, o ne bendruomenės integravimas; valstybė pastatoma akis į akį su migrantu; lygiateisiškumas prieš įstatymą.

2.2.2 Dokumentų *Integracinės politikos atkūrimas ir Prancūzijos imigracijos ir integracijos Tarnybos tikslai 2013* analizė

Šiame skyriuje bus analizuojami du naujausi dokumentai, susiję su Prancūzijos imigrantų integracija į darbo rinką: *Integracinės politikos atkūrimas*⁶⁵ ir *Prancūzijos imigracijos ir integracijos Tarnybos tikslai 2013*⁶⁶. Pirmasis dokumentas buvo išleistas 2013 metais Prancūzijos Premjero J. M. Ayrault'o įsakymu. Šiam tikslui buvo sukurta speciali grupė „Socialinė apsauga“, kuri užsiėmė duomenų rinkimu, analize ir išleidimu.

⁶³ Bénichou M., *Le multiculturalisme*, Paris : Bréal, 2006, p. 76.

⁶⁴ Bertossi C., Duyvendak J.W., „Introduction : penser le „modèle“, changer de question“, *Migrations société*, Vol. 21, No. 122, 2009, p. 27.

⁶⁵Rapport du groupe Protection Sociale, „Refonder la politique d'intégration“, 2013, 1-42, <<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/134000759/0000.pdf>> [žiūrėta 2015-02-09].

⁶⁶Office français de l'immigration et de l'intégration, „Les missions de l'OFFI en 2013“, 2013, p.1-55, <http://www.ofii.fr/IMG/pdf/Rapport_activite_Missions_VERSION_internet.pdf> [žiūrėta 2015-02-09].

Integracinės politikos atkūrimas. Dokumento įžangoje, kaip siektini bendri tikslai, nurodomos 4 perspektyvos: garbingumo/orumo perspektyva, socialinio solidarumo perspektyva, Respublikos vertybių perspektyva ir sveikos gyvensenos perspektyva.

Garbės, orumo perspektyva. Europos Žmogaus Teisių Konvencija (1945) numato tiek kiekvieno teisę sukurti šeimą, tiek teisę į savo šeimos garbę ir orumą. Remiantis šiais principais, Respublikos Prezidentas V.G. d'Estaing'as ir Premjeras J. Chiracas 1976 metų balandžio 29 dienos dekretu įgaliojo imigrantų šeimos narių pergrupavimą. Šio dekreto esmė- gerbti kiekvieno asmens orumą, pripažinti kiekvieną asmenį kaip bendruomenės narį.

Socialinio solidarumo perspektyva. Šio principo esmė- gerbiant šalies įstatymus ir bendras moralės normas, laisvai įsilieti į socialinę organizaciją, institucijas. Europos Taryba 2005 metais socialinį solidarumą apibrėžė kaip „visuomenės sugebėjimą užtikrinti visų jos narių gerbūvį, galimybę naudotis visais galimais ištekliais, asmeninę ir kolektyvinę autonomiją ir atsakingą dalyvavimą“⁶⁷. Taigi, socialinis solidarumas siejamas su moralės normų gerbimu ir teisingumu.

Respublikos vertybių perspektyva. Negalimos jokios diskriminacijos formos, nei svetimšaliams, nei Respublikos piliečiams. Žmogaus teisės yra bendros visiems, todėl netoleruotinas neigiamas skirstymas pagal lytį, amžių, tautybę ir pan.

Sveikos gyvensenos perspektyva. Kiekvienas turi teisę į sveikatos apsaugą, priežiūrą, nepaisant jo tautybės, lyties, amžiaus ar socialinės padėties. Pasaulio Sveikatos Organizacijos 1946 metų Konstitucijoje teigiama, jog „sveikata, tai fizinis, protinis ir socialinis gerbūvis, ir nereiškia vien tik ligos ar susirgimo nebuvimo“⁶⁸.

Šios keturios perspektyvos yra tarsi siektini tikslai nebūtinai kalbant apie imigrantus, bet turint omenyje visus šalies piliečius. Jais skatinama remtis taikant bet kokias priemones, vykdant bet kokias programas.

Po šios įžangos, tekstas toliau skirstomas į 3 dideles dalis, kurios skirtos imigrantų integracijos problemoms spręsti: 1) Būtinybė apibendrinti ir sustiprinti sprendimus dėl imigrantų priėmimo ir tolesnio adaptavimosi 2) Imigrantų darbo ir gyvenimo sąlygų gerinimas, sveikatos apsaugos tobulinimas 3) Valdymo perkūrimas. Šios nuostatos kalba apie visapusišką imigrantų integravimą į priimančią visuomenę, nuo bendrų iki konkrečių tikslų. Aptariant šio dokumento imigrantų integravimo aspektus, bus ieškomos ir išskiriamos priemonės, padedančios atvykėlių adaptavimui į darbo rinką.

Būtinybė apibendrinti ir sustiprinti sprendimus dėl imigrantų priėmimo ir tolesnio adaptavimosi. Imigrantams, atvykusiems į naują šalį labai svarbu suteikti pirminę informaciją. Dažnai atvykėliai nežino, kokio pobūdžio informacija jiems būtų naudinga ir kur jos ieškoti. Šiam atvejui,

⁶⁷Rapport du groupe Protection Sociale, „Refonder la politique d'intégration“, 2013, p. 6,

<<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/134000759/0000.pdf>> [žiūrėta 2015-02-10].

⁶⁸Ten pat.

reikia profesionalaus vertėjo ir/arba „socialinio tarpininko“, kuris padėtų naujai atvykusiems susiorientuoti informacijos sraute. Tokiems žmonėms reikalinga ypatinga pagalba siekiant prisitaikyti prie sociokultūrinės aplinkos, nes dėl kalbos barjero ir kitų skirtumų jiems patiems sunku tai padaryti. Taip pat pats informacijos pavidalas turi būti pritaikytas imigrantams: supaprastintas pateikimas, supratimą lengvinančios nuorodos ir pan. Kaip priemonės sklandesnei prieigai prie informacijos, nurodomi įvairūs filmai, interneto ir išmaniojo telefono duodamos galimybės. Vis dėlto, pabrėžiama „socialinio tarpininko“ svarba: tai turi būti profesionalus personalas, mokantis užsienio kalbų, sugebantis bendrauti ir išmanantis įvairias sritis. Apibendrinant pirmąją skiltį, galima išskirti šiuos du pagrindinius punktus:

1. „Socialinio tarpininko“ ir profesionalaus vertėjo svarba.
2. Informacijos pateikimo supaprastinimas, įvairūs kiti būdai ją suprantamai pateikti.

Imigrantų darbo ir gyvenimo sąlygų gerinimas, sveikatos apsaugos tobulinimas. Remiantis P. Dourgnono (Sveikatos Dokumentų ir Tyrimų Institutas IRDES) tyrimu, „imigrantų kreipimosi į sveikatos įstaigas procentas yra mažesnis, negu vietinių žmonių. Tai paaiškinama tuo, jog sveikatos apsaugos nuostatos imigrantų atžvilgiu nėra palankios“⁶⁹. Būtina perorientuoti sveikatos apsaugos sistemą imigrantų atžvilgiu, valstybė turi būti suinteresuota šiuo atveju, nes nuo imigrantų sveikatos būklės labai priklauso jo tolesnis gebėjimas integruotis, ieškoti darbo, mokytis ir pan. Taip pat teigiama, jog pabėgėliai ir nelegalūs imigrantai dažnai turi didesnių sveikatos sutrikimų, pvz. karo sužaloti ar imigrantai, nesaugiai kertantys sienas ir sutrikdantys sveikatos būklę. Todėl tokiu atveju siūloma sudaryti specialias pirmosios pagalbos grupes, kurie pasirūpintų atvykėliais.

Dažnai imigrantai užima darbo vietas, kuriose mažai mokama, dažnai dirbama kenksmingomis ar net pavojingomis sąlygomis. Ypač tai pasitaiko tokiose darbo vietose, kur užsieniečiai įdarbina užsieniečius. Tokiu atveju, nėra jokios kontrolės, jokios socialinė apsaugos darbininkų atžvilgiu, jie dirba kenksmingomis darbo sąlygomis už mažiausią atlyginimą ir joks įstatymas jų negina.

Imigrantų gyvenimo sąlygos taip pat laikytinos problema. Dažnai jie įsikuria rajonuose, nutolusiuose nuo pagrindinių medicinos centrų, varginguose kvartaluose. Aptarus šias problemas, galimos šios išeitys:

1. Sveikatos apsaugos pertvarkymas, įtraukiant imigrantų teises.
2. Specialios gydytojų grupės, pasirūpinančios pabėgėliais.
3. Tokiu atveju, kai užsienietis dirba pas užsienietį, reikia tam tikrų galiojančių nuostatų, kurios gintų dirbančiųjų teises.
4. Gyvenimo sąlygų gerinimui, turi būti pasirūpinta sklandesne prieiga prie paslaugų, informacijos suteikimas įvairiais klausimais.

⁶⁹ Ten pat, p. 21

Valdymo perkūrimas. Teigiama, jog labai svarbu įtraukti imigrantus, ypač tuos, kurie įsikūrę nuošaliai, į dalyvavimą konstruojant ir vykdant viešąją politiką. Tokiu būdu pripažįstami asmenų gebėjimai kurti ir veikti. Darbo grupė siūlo nacionaliniu lygiu įsteigti specialią kolegiją, kuri atstovautų mažumas kuriant ateities institucijas, atsakingas už imigrantų integraciją. Tokiu būdu atvykėliams suteikiama proga išreikšti savo nuomonę, siūlyti įvairius sprendimus ir taip patiems dalyvauti integracinėje politikoje.

Būtina tokia viešoji politika, kurios pagalba būtų surenkama informacija apie įvairius veiksmus, juos įvertinant, apibendrinant. Todėl reikia iš naujo įvertinti visas esamas viešąsias politikas, kurios susijusias su integracija į visuomenę.

1. Speciali kolegija, atsakinga už imigrantų dalyvavimą integracinėje politikoje.
2. Viešosios politikos peržiūra, siekiant efektyvesnio integravimosi proceso.

Integracinės politikos atkūrimo dokumento gairės yra gana abstrakčios, daugiau akcentuoja imigrantų sveikatos apsaugą, informacijos suteikimą, darbo vietos sąlygas ir dalyvavimą viešosios politikos srityje. Visus šiuos aspektus galima suvokti kaip pastangas integruoti atvykėlius į darbo rinką, nors apie tai konkrečiai dokumente neužsimenama. Tiek imigrantų sveikatos būklė, tiek informuotumas, tiek ir dalyvavimas viešojoje politikoje yra svarbūs aspektai siekiant susirasti darbą, sėkmingai jį išlaikyti ir gauti atitinkamą atlyginimą.

Prancūzijos Imigracijos ir Integracijos Tarnybos tikslai 2013. Šis dokumentas išleistas 2014 metais, specialiai sudarytos darbo grupės „Imigracijos Direkcija“ (DIM), Prancūzijos Imigracijos ir Integracijos Tarnybos (OFII) pavedimu, taikant Darbo Kodekso R-5223-9 straipsnio nuostatas⁷⁰. Šios grupės darbo tikslas: imigrantų atvykimo ir jų buvimo šalyje priežiūra, kova prieš diskriminaciją, ekonominės imigracijos skatinimas, kova prieš nelegalią imigraciją.

Kalbant apie pirmąjį tikslą – imigrantų atvykimo ir jų buvimo šalyje priežiūrą, tam atskirai įsteigta speciali grupė Integracijos ir Priėmimo Direkcija (DAI). Ji yra atsakinga už tai, jog imigrantai, tik atvykę į šalį, turėtų galimybę pradėti mokytis prancūzų kalbos. Tokie kursai yra finansuojami Prancūzijos Imigracijos ir Integracijos Tarnybos. Taip pat Direkcija atsakinga už tai, jog imigrantai būtų supažindinti su Respublikos vertybėmis ir su veiksmais, reikalingais norint įsidarbinti.

Vienas svarbiausių OFII įgyvendintų tikslų yra **Priėmimo ir Integracijos Sutarties įsteigimas (CAI)**⁷¹. Atvykėliai yra kviečiami, tik atvykę į šalį, į individualų pokalbį, kurio metu jam yra pristatomos sutarties sąlygos. Po to, imigrantas privalo pasirašyti sutartį, o kartu su juo sutartį

⁷⁰Article du Code du travail. 2012, No. R. 5223-9, <<http://www.editions-tissot.fr/code-du-travail/article.aspx?idSGML=53a89257-7745-4001-972a324b82b34af3&codeCategory=PME&codeSpace=MCG&source=gratuit&op=1&chapitre=MCP5L2T2&pageNumber=6&detail=y§ion=MCAR.5223-9>> [žiūrėta 2015-02-10].

⁷¹Contrat d'accueil et d'integration, Office français de l'immigration et d'intégration, <http://www.geocities.ws/jirnov_serguei/asylum/050627omi_contrat_fr.ht> [žiūrėta 2015-02-10].

Respublikos vardu patvirtina ir prefektas, suteikęs asmeniui leidimą viešnagei. Pasirašydamas sutartį, asmuo įsipareigoja dalyvauti apmokymuose, nurodytuose sutartyje.

Apmokymai, numatyti sutartyje: 1) pilietinis ugdymas: 6 valandų trukmės kursai, kurių metu imigrantas supažindinamas su Respublikos vertybėmis (pasaulietiškas, lygybė tarp moterų ir vyrų, pagrindinės laisvės, mokymosi sistema) ir supažindinimas su valstybės institucijomis ir jų funkcionavimu. 2) Informacijos apie šalį pateikimas: prancūzų gyvenimo ypatumai, prieiga prie viešųjų paslaugų (sveikata, mokykla, išsilavinimas, darbas, būstas ir t.t.). 3) Prancūzų kalbos mokymasis: nustačius, kad atvykėlio prancūzų kalbos žinios nepakankamos, arba jų visai nėra, jis yra įpareigotas lankyti 400 valandų nemokamus kursus, po kurių jis privalo laikyti prancūzų kalbos egzaminą. Pabaigoje atvykėlis gauna pradinės prancūzų kalbos diplomą (DILF⁷²), kuriame nurodyta, koks yra jo kalbos lygis. 4) Kvalifikacijos suvestinė: atvykėlis privalo įsirašyti į Prancūzijos darbo biržą (Pôle-emploi), kaip darbo ieškantis. Susitikimo metu, įvertinamos asmens kvalifikacijos, išsilavinimo lygis, tokiu būdu imigrantui suteikiama proga įsidarbinti pagal specialybę.

Sutarties pasirašymas privalomas ne visiems atvykėliams. Kalba eina apie suaugusius asmenis, neseniai atvykusius į Prancūziją, kurie:

- Gavo ilgalaikės viešnagės vizą, kuri įrodo jo profesinę veiklą Prancūzijoje.
- Gavo ilgalaikės arba trumpalaikės viešnagės vizą, įrodančią jo mokslinę veiklą.
- Gavo trumpalaikės viešnagės vizą, įrodančią jo meninę veiklą.
- Gavo trumpalaikės viešnagės vizą dėl šeimyninių aplinkybių.

Šios sutarties įsteigimas tai viena iš priemonių, padedančių imigrantams integruotis nuo pat jo atvykimo pradžios. Atvykėliams suteikiama proga ne tik išmokyti prancūzų kalbos, bet ir susipažinti su visa šalies mokymosi, darbo, sveikatos apsaugos sistema. Šios žinios padeda asmenims susiorientuoti naujoje visuomenėje. Dokumente *Prancūzijos Imigracijos ir Integracijos Tarnybos tikslai 2013* nurodoma, jog kasmet vis daugėja pasirašiusių šią sutartį (žr. 3 lentelę) :

3 lentelė. Priėmimo ir Integracijos sutartį pasirašiusių asmenų skaičius

2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
37633	66450	95693	101217	103952	97736	101355	102254	101368	108969

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Prancūzijos Imigracijos ir Integracijos Tarnybos duomenimis, „OFFI misijos 2013“, 2013, p. 20, <http://www.ofii.fr/IMG/pdf/Rapport_activite_Missions_VERSION_internet.pdf> [žiūrėta 2015-02-11].

Kalbant apie prancūzų kalbos mokymą užsieniečiams, Prancūzijos Imigracijos ir Integracijos Tarnybos kuruojami kursai (kaip jau buvo minėta) yra nemokami ir skirti neseniai atvykusiems ir

⁷² Diplôme initial de la langue française, <<http://www.ciep.fr/dilf>> [žiūrėta 2015-02-11].

pasirašiusiems Priėmimo ir Integracijos Sutartį imigrantams. Tačiau be jų, organizuojami ir šiek tiek kitokios krypties kalbos kursai, kurie finansuojami ne OFII, o dažniausiai pačių savivaldybių. Pavyzdžiui, sociolingvistinės studijos, kurių esmė mokyti užsieniečius prancūzų kalbos, tuo pačiu gaunant informacijos apie visuomenės ypatumus, kultūrą, taip informacijos apie techninius dalykus, dokumentacijos tvarkymą ir pan. Tokie kursai yra naudingi ne tik norint išmokti kalbos, bet ir susiorientuoti naujoje erdvėje. Taip pat organizuojami kalbos kursai, kurių iniciatoriai yra patys darbdaviai: užsienietis tokiu būdu pramoksta kalbą ir tuo pačiu gali lengviau įsidarbinti, ypač, kai yra tam tikrų specialybių atstovų trūkumas, tačiau ši praktika Prancūzijoje taikoma ne taip jau dažnai.

Kitas svarbus iššūkis ir tikslas – kova su diskriminacija. Aukščiausios Tarybos pranešime Premjerui „Kova prieš diskriminaciją: priversti gerbti lygybės principą“ (1998) skelbiama, jog diskriminacijos mastai imigrantų atžvilgiu yra labai dideli, nors tikslus skaičius nustatyti yra neįmanoma. Iš esmės, reikia pirmiausia išskirti faktorius, kurie lemia diskriminacines situacijas (nepakankamas prancūzų kalbos mokėjimas, socialinė padėtis, išsilavinimo trūkumas)⁷³. *Prancūzijos Imigracijos ir Integracijos Tarnybos tikslai 2013* nurodo, jog užsienio piliečiai, jei jie yra įvykdę duotus įsipareigojimus, turi teisę į socialinę apsaugą (įvairios pašalpos), nepaisant jų tautybės: „Aukščiausioji Taryba nepripažįsta jokių diskriminacijos apraiškų teikiant socialines paslaugas imigrantams“⁷⁴. Antidiskriminacinis požiūris taikomas ir kitose srityse: mokslo, darbo, ir kt.

Antidiskriminacinės priemonės darbo srityje. Teigiama, jog jau nuo 7 dešimtmečio Prancūzija imasi efektyvesnių priemonių kovai su imigrantų diskriminacija darbo srityje: 1) problema vis labiau iškeliamą į viešumą, 2) įtraukiamos įvairios organizacijos ir agentūros kovai su diskriminacija, 3) leidžiami nauji nutarimai, orientuoti į diskriminacijos apraiškų šalinimą.

Dokumente nurodomos šios priemonės:

- SOS Rasizmas (SOS Racisme) asociacija įveda „testavimo“ programą darbdaviams: užsienietis ir vietinis atsako į darbo skelbimus, nurodo tas pačias kvalifikacijas ir kitus duomenis, po to tikrinama, koks asmuo buvo pakviestas į darbo pokalbį ir pan. Ši priemonė taikoma norint susekti diskriminacines apraiškas, tačiau tai nėra įprastas procesas, testavimas taikomas turint nusiskundimų dėl diskriminacijos.

- Prancūzijos žmogaus ir piliečio teisių gynimo sąjunga, kuri rūpinasi žmogaus teisių užtikrinimu šalyje.

- Nacionalinis Sąjūdis prieš rasizmą. Ši organizacija suburia žydu kilmės atstovus bendram veikimui už žmogaus teises.

⁷³Rapport au Premier ministre, „Lutte contre les discriminations: faire respecter le principe d'égalité“, Paris, 1998, p. 9, <<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/994000073/0000.pdf>> [žiūrėta 2015-02-11].

⁷⁴Office français de l'immigration et de l'intégration, „Les missions de l'OFFI en 2013“, 2013, p.22, <http://www.ofii.fr/IMG/pdf/Rapport_activite_Missions_VERSION_internet.pdf> [žiūrėta 2015-02-11].

- Įvedama telefoninių skundų paslauga: nukentėjęs asmuo gali bet kada skambinti ir pranešti apie pažeidimą.

- „Codac“ asociacijos įkūrimas. Šis organizacija prižiūri, kad kiekvienam būtų suteiktos lygios teisės į darbą, renka ir analizuoja duomenis, susijusius su diskriminacija, rūpinasi imigrantų integracija. „Codac“ susideda iš 5 darbo grupių: grupė „Prieiga prie paslaugų ir teisių“, „Darbas-integracija“, „Būstas – socialinis gyvenimas“, „Mokymasis ir jaunystė“, „Teisės, procedūros, mokymasis“.

Imigrantų įtraukimas į darbo rinką, tai bene didžiausias iššūkis, tenkantis Vyriausybei. Konstatuojama, jog imigrantų bedarbių skaičius yra daug didesnis, negu bedarbių šalies piliečių ir jie susiduria su didesnėmis problemomis ieškant darbo. Prieš tai aptarta diskriminacija, labai svarbus faktorius, trukdantis atvykėlių darbo paieškai, todėl be priemonių kovai su rasizmu, pateikiamos ir kitos, padedančios užsieniečiams įsitraukti į darbo rinką:

- Protokolas, pasirašytas tarp Darbo biržos (Pôle-emploi), Priėmimo, Integracijos ir Pilietybės Direkcijos (DAIC), Profesinio Mokymosi ir Darbo Generalinės Delegacijos (DGEFP) ir Prancūzijos Imigracijos ir Integracijos Tarnybos, kurio esmė: skirti tam tikrą finansavimą imigrantų profesinės integracijos palengvinimui (specialios personalizuotos grupės, apmokinančios kaip elgtis darbo pokalbyje, suteikiančios informaciją apie įsidarbinimo ypatybes ir pan.); keisti informacija tarp regionų ir departamentų dėl imigrantų įdarbinimo sąlygų, tam, kad pagerinti situaciją.

- Pagalba imigrantams, norintiems įkurti savo verslą. Parlamento pranešime „Imigracinės ir integracinės politikos kryptys“ nurodoma, jog 13 procentų imigrantų yra įsteigę savo įmonę, bet tai sudaro tik apie 5 procentus aktyvios populiacijos (2011). Tokių įmonių veikimo trukmė dažnai nėra ilgalaikė dėl kreditų negavimo (arba sunkiai įvykdomų sąlygų), taip pat dėl visuomenės pagalbos trūkumo⁷⁵. Tokiu būdu, teikiama įvairiapusė pagalba norintiems įkurti verslą: informacijos suteikimas, skatinimas imtis individualios veiklos, pagalba dėl finansavimo. Taip pat suteikiama galimybė imti mažuosius kreditus, kuriuos įsipareigoja teikti įvairios kreditų suteikimo kompanijos. 2008 metais įkurtas ir veikiantis iki šiol specialus forumas, sudarytas iš įvairių profesionalų, dirbančių su imigrantais arba pas imigrantus. Jie dalijasi informacija apie įmonių veiklą, analizuoja duomenis tam, kad suteiktų pagalbą verslą bekuriantiems.

- Programos „Atverti mokyklos duris tėvams, tam, kad skatinti integraciją“. Ši programa, inicijuota Solidarios raidos, nacionalinio identiteto, imigracijos ir integracijos ministerijos ir Švietimo ministerijos, yra įsteigta 12 Prancūzijos departamentų. Šios programos tikslas yra imigrantų vaikų tėvams leisti įsitraukti, priprasti prie šalies mokymosi institucijų tam, kad palengvintų tiek savo, tiek

⁷⁵Rapport au Parlement, „Les orientations de la politique de l’immigration et de l’intégration“, Paris, 2011, p. 142, <<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/124000036/0000.pdf>> [žiūrėta 2015-02-11].

atžalų integraciją. Jiems siūlomos prancūzų kalbos pamokos, šalies istorijos pamokos ir kiti dalykai. Tokiu būdu tėvai gali paremti savo vaikus, kurie taip pat turi integruotis į mokymosi erdvę.

- Jaunimo integracijos į darbo rinką sutartys. Tam, kad jauni žmonės lengviau rastų darbą (po mokslų, ar besimokydami), Vyriausybė numatė kelių rūšių sutartis, kurios padėtų tokiems žmonėms lengviau integruotis: 1) amato mokymosi sutartis: (16-25 metų amžiaus jaunimui) tikslas yra jauniems žmonėms suteikti profesionalią kvalifikaciją, kuri patvirtinama diplomu. Mokymasis susideda iš bendro lavinimo, teorijos ir praktikos. Mokymasis vyksta lygiagrečiai su teoriniu mokymu mokykloje ir amato mokymu įmonėje. 2) Adaptavimo sutartis. Šia sutartimi jauniems žmonėms suteikiamas papildomas mokymas tam, kad jie greičiau prisitaikytų prie darbo įmonėje. Besimokydami, jie gauna atlyginimą, kuris finansuojamas iš įmonės lėšų. 3) Kvalifikacijos sutartis. Šia sutartimi jaunuoliams suteikiama galimybė kelti kvalifikaciją, kuri reikalinga konkrečioje darbo vietoje. 4) Sutartis „Jaunimas įmonėje“. Kontrakto esmė – padėti įsidarbinti jaunimui, kurie turi sunkumų ieškant darbo, ir kurie dažniausiai neturi pakankamo išsilavinimo lygio. Darbdavys gauna kompensaciją iš valstybės už pagalbą jauniems žmonėms.

Apžvelgus Prancūzijos imigrantų integracijos politikos aspektus (pristačius dokumentų *Integracinės politikos atkūrimas* ir *Prancūzijos imigracijos ir integracijos Tarnybos tikslai 2013* pagrindines gaires) ir turint omenyje prancūziškojo integracijos modelio esmę, galima apibendrintai išskirti svarbiausius šios politikos aspektus:

1. Remiamasi Respublikos vertybėmis: solidarumu, pasaulietišku, tolerancija, individo vertinimu integruojant imigrantus į visuomenę.

2. Dėmesys imigranto pirmajam atvykimui, ir jo priėmimui: svarba pateikti supaprastintą, naudingą, aiškią informaciją apie gyvenimą Prancūzijoje ir kitus dalykus, naudingus adaptacijai; tinkamo personalo parengimas: profesionalių vertėjų, „socialinių tarpininkų“ ir kitų asmenų, galinčių padėti susiorientuoti naujoje aplinkoje.

3. Imigrantų sveikatos apsaugos gerinimas.

4. Viešosios politikos koregavimas, įtraukiant užsieniečius į valdymą. Tokiu būdu gali būti palengvinamas imigrantų integracijos procesas, jiems patiems dalyvaujant ir reiškiant nuomonę priimant sprendimus.

5. Priėmimo ir Integracijos sutarties sukūrimas. Šia sutartimi imigrantai yra įpareigojami lankyti specialius kalbos kursus, taip pat paskaitas apie Prancūzijos vertybes, visuomenę, institucijų veikimą, sveikatos, socialinę apsaugą ir kt.

6. Kova prieš diskriminaciją: SOS Rasizmo asociacijos įvesta darbdavių „testavimo“ programa, telefoninių skundų paslauga, „Codac“ organizacijos sukūrimas, Prancūzijos žmogaus ir piliečio teisių gynimo sąjunga, Nacionalinis Sąjūdis prieš rasizmą.

7. Priemonės efektyvesniam įsitraukimui į darbo rinką: protokolas, pasirašytas tarp Darbo biržos (Pôle-emploi), Priėmimo, Integracijos ir Pilietybės Direkcijos (DAIC), Profesinio Mokymosi ir Darbo Generalinės Delegacijos (DGEFP) ir Prancūzijos Imigracijos ir Integracijos Tarnybos, lengvinantis imigrantų profesinę integraciją; parama imigrantams, kuriantiems savo verslą (kreditų lengvatos, specialios grupės, padedančios susiorientuoti rinkoje ir pan.); programos „Atverti mokyklos duris tėvams, tam, kad skatinti integraciją“ sukūrimas; jaunimo integracijos į darbo rinką sutartys.

2.3 Kanados imigrantų integracijos į darbo rinką politika

2.3.1 Kanadietiškas „įvairovės“ integracijos modelis

Naujų atvykėlių integracija Kanadoje politinėje, socialinėje, ekonominėje ir kultūrinėje gyvenimo srityse yra vykdoma lygmeniu, vadinamu „kanadietiškas įvairovės modelis“. Remiantis M. L. Mulhollandu ir J. Bilesu, šis modelis buvo plačiau apibrėžtas po Antrojo pasaulinio karo pabaigos. Jo esmė: kanadietiškas požiūris naudojamas siekiant suformuoti šalį, susidedančią iš labai skirtingų tautų, jis remiasi tam tikrais baziniais elementais: akcentuojamas įvairios kilmės kanadiečių suartėjimas, įsitraukimas į kultūros skatinimą, įsipareigojimas ginti pagrindines vertybes, šiuo atveju, abipusiškumo, lygybės, kompromiso ir priėmimo⁷⁶. Toks požiūris yra plačiai išvystytas pačių kanadiečių ir sudaro privačių asmenų, kolektyvų, atskirų vyriausybių įsakymų, teismo sprendimų, pradėtų iniciatyvų junginį.

Pasak H. Picard'o, kanadietiškas integracijos modelis turi tris svarbius komponentus: ryšius, kultūrą, vertybes. Ryšiai yra programos, kurios yra parengtos siekiant suartinti kanadiečius, nepaisant skirtumų ir daugiausiai dėmesio skiriant veiklai, tokiai kaip: mainai; priėmimo programa; panardinimo į oficialiąsias kalbas programos; minėjimai, iškilmingos ceremonijos valstybiniu lygiu ir mokymo medžiaga; investicijos į Kanados viešąją kultūrą. Kultūra suprantama kaip kolektyvinis jausmas apie tai, kokie kanadiečiai yra ir reiškia, kad yra sukuriama erdvė tam, kad būtų išgirsti įvairūs kanadiečių balsai, iš kurių: nacionalinis radijas, paveldo institucijų tinklas visoje šalyje, dinamiškieji kultūros verslai (knygų, žurnalų leidyba, vaizdo ir garso įrašai). Vertybės yra modelio pagrindas, nors ir nėra aiškaus sutarimo, kokios yra kanadietiškos vertybės. Sutinkama tik su tuo, kad reikia mandagiai ir pastoviai apie tai diskutuoti.

Iš esmės, kanadietiškas integracijos modelis remiasi prielaida, pagal kurią visi kanadiečiai yra įtraukti į nesibaigiantį kūrimą ir pertvarkymą to, kas reiškia būti kanadiečiu ir to, koks turėtų būti visuomenės pasirinktas kelias. Daugelis integracijos programų yra sukurtos ir vykdomos turint aiškų

⁷⁶ Mulholland M. L., Biles J., „Les politiques d'intégration de nouveaux arrivants au Canada“, *Pathways to Prosperity: Canada*, 2004, p. 6., <<http://p2pcanada.ca/wp-content/blogs.dir/1/files/2013/01/les-politiques-dintegration-de-nouveaux-arrivants-au-canada.pdf>> [žiūrėta 2015-02-17].

tikslą: padaryti taip, kad naujai atvykstantieji turėtų visas galimybes dalyvauti nacionaliniame dialoge ekonomikos, socialinio gyvenimo, kultūros ir politikos klausimais taip pat noriai kaip ir kanadiečiai, gimę Kanadoje⁷⁷.

Apibendrinant, galima išskirti tokius kanadietiško integracijos modelio bruožus: įvairios kilmės kanadiečių suartėjimas, lygybės principas, kompromiso ieškojimas, susitarimas dėl bendrų vertybių, atvykėlių įtraukimas į visuomenės kūrimo procesą, daugiakultūriškumo pripažinimas.

2.3.2 Dokumento 2013 metų metinis pranešimas Parlamentui analizė

Imigracija Kanadoje, tai viena iš kanadiečių esminio suvokimo apie savo šalį dalis. Šios šalies piliečiai imigrantus laiko savo visuomenės dalimi: „remiantis gyventojų apklausomis, 63 procentai kanadiečių teigia, jog imigracija jų šalį praturtina ir tik 22 procentai teigia, kad ją silpnina“⁷⁸. Šis suvokimas, jog Kanados kaip tautos įkūrimas priskiriamas imigrantams, daro įtaką priemonių pasirinkimui, kurios padeda integruoti naujai atvykusius.

Kanados imigrantų integracinės politikos aptarimui buvo pasirinktas 2013 metų metinis pranešimas Parlamentui⁷⁹. Šiame dokumente pateikti tikslai, priemonės, įvykdytos užduotys imigrantų atvykimo ir integracijos kontekste.

2013 metų metinis pranešimas Parlamentui. Kalbant apie imigrantų integraciją Kanadoje, egzistuoja du svarbūs elementai: vietinių gyventojų ir imigrantų abipusio išipareigojimo prielaida adaptuotis vienas prie kito, atsižvelgiant į įvairios visuomenės pokyčius ir aprūpinimas paslaugomis, kurios suteikiamos ir užtikrinamos įvairių valdžios institucijų (federalinių, provincijų, municipalinių). Šių dviejų elementų pagrindas- daugiakultūriška politika, skelbiama Kanados Vyriausybės ir įtvirtinta įstatymuose, pvz. pabėgėlių gynimo ir imigracijos įstatyme: „skatinti Kanados nuolat gyvenančių imigrantų integraciją, suvokiant faktą, jog tokia integracija įpareigoja būti atsakingiems tiek naujai atvykusiems imigrantams, tiek ir kanadiečių visuomenei“⁸⁰.

Kanados integracinę politiką kuruoja ir vykdo įvairios ministerijos, iš kurių pagrindinės yra: Kanados Imigracijos ir Pilietybės Ministerija, Kanados Paveldo Ministerija, Kanados Žmogiškųjų Išteklių Plėtros Ministerija, Kanados Pramonės Ministerija ir Sveikatos Apsaugos Ministerija.

⁷⁷Picard H., „Deux modèles d'intégration politique : le multiculturalisme canadien et le républicanisme français“, *Bibliothèque et Archives Canada*, 2008, p. 21-22, <<https://www.ruor.uottawa.ca/bitstream/10393/28016/1/MR50916.PDF>> [žiūrėta 2015-02-17].

⁷⁸Ten pat.

⁷⁹Rapport annuel au Parlement sur l'immigration 2013, Paris, 2013, <<http://www.cic.gc.ca/francais/pdf/pub/rapport-annuel-2013.pdf>> [žiūrėta 2015-02-12].

⁸⁰Loi sur l'immigration et la protection des réfugiés. *Site Web de la législation*, 2001, <<http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/I-2.5.pdf>> [žiūrėta 2015-02-12].

- Kanados Imigracijos ir Pilietybės Ministerija (CIC). Ši ministerija finansuoja ir remia paslaugų tiekėjus, kurie siūlo penkių kategorijų programas ir paslaugas imigrantams: **oficialios Kanados kalbos (prancūzų ar anglų) kursai (CLIC); imigrantų įsikūrimo ir adaptacijos programa (PEAI); Priėmimo programa; Programa pagalbai pakartotinei adaptacijai (PAR); „Paskolos imigrantams“**.

1. CLIC programa. Ministerija finansuoja šiuos kalbos kursus ir jie pradami nuo pat imigrantų atvykimo į šalį pradžios. Atvykėliai gali naudotis šia paslauga tris metus nuo mokymosi pradžios. Gavus papildomą finansavimą, kalbos pamokos buvo išplėtos: mokoma ne tik pradmenų, bet ir aukštesnio lygio kalbos.

2. PEAI programa. Jos tikslas – padėti imigrantams naudotis paslaugomis ir greičiau integruotis į kolektyvą. Ši programa pirmenybę teikia: imigrantų priėmimui (užsieniečių sutikimas, staigių poreikių tenkinimas); imigrantų supažindinimui (susipažinimas su bankais, parduotuvėmis, būstu, laisvalaikiu ir kt.); informacija ir nukreipimas (praktiški patarimai kaip išspręsti kasdienes problemas, informacija apie jų teises ir pareigas, pagalba ieškant būsto, informacija apie mokesčius, sveikatos, mokymosi sistemas, apsaugą, policiją ir t.t.); aiškinimas ir vertimas (verčiami įvairūs dokumentai tam, kad imigrantas lengviau suprastų); įvertinimas (įvertinami imigranto poreikiai, nustatomi specialūs poreikiai, nukreipiama kur reikia); paslaugos, nukreiptos į darbo paiešką (aiškinamos strategijos, padedančios įsidarbinti, gyvenimo aprašymo kūrimas, informacija kaip elgtis darbo pokalbyje, pagalba norint gauti kvalifikacijos sertifikatus, ar norint juos pripažinti ir kt.). Ypač sėkminga laikytina programa „Mokyklos darbuotojai“: šios programos esmė- padėti naujų atvykėlių vaikams. Samdomi specialūs ugdytojai, kurie dirba mokyklose, kuriose imigrantų skaičius yra labai didelis, siūlo specialias paslaugas ne tik vaikams, bet ir jų tėvams. Jie dirba kaip tarpininkai tarp mokinių, tėvų ir administracijos, suteikia įvairios informacijos, moko aktualių dalykų, supažindina su Kanados visuomenės ypatumais.

3. Priėmimo programa. Šio projekto tikslas- užmegzti santykius tarp kanadiečių ir naujai atvykusių imigrantų, tam, kad palengvinti jų integraciją. Tokiu būdu imigrantai gali praktikuotis kalbėti nauja kalba, sužinoti apie kanadiečių gyvenimo būdą, susirasti draugų. Programa numato skirti lėšų tiems Kanados gyventojams, kurie apsiima priimti imigrantus, su jais bendrauti ir padėti integruotis. Kalbant apie pabėgėlius, jų situacija yra visai kitokia, jiems yra taikomos kitokios programos. Tokių imigrantų situacija ir integracija nebus aptariama šiame tyrime.

4. PAR programa. Siūloma skubi pagalba pabėgėliams ir panašiomis aplinkybėmis priimtiems asmenims: finansavimas metams arba dvejiems, apgyvendinimas ir pan.

5. „Paskolos imigrantams“. Suteikiami kreditai imigrantams, tam, kad jie galėtų patenkinti kasdienes poreikius: sumokėti kelionės kaštus, medicininę apžiūrą, transportą, įsikūrimo išlaidas.

- Kanados Paveldo Ministerija ir programa „Daugiakultūriškumas“. Praėjus trims metams nuo imigrantų įsikūrimo, viskuo, kas susiję su pilietybe, užsiima Kanados paveldo ministerija: skatina dalyvauti kultūriname, pilietiniame gyvenime, būti aktyviais, stiprinti kontaktą su kanadiečiais. Viena svarbiausių programų- programa „Daugiakultūriškumas“, kurios esmė yra remtis kanadietiškuoju integracijos modeliu. Ši programa pristato Kanados visuomenės įvairumą (rasės, tautybės, etniniai, religiniai skirtumai) kaip jos pagrindą ir skatina saugoti ir praturtinti daugiakultūrinį kanadiečių paveldą, užtikrinant lygybę ekonomikos, politikos, kultūros ir kitose srityse. Daugiakultūriškumo programa iš esmės turi tris strateginius tikslus:

1. Identitetas: palaikyti tokią visuomenę, kuri pripažįsta ir gerbia kultūrų įvairumą, nepaisant kilmės ir kitų skirtumų tam, kad užmegzti ryšį su Kanada.

2. Socialinis teisingumas: kurti tokią visuomenę, kuri su savo nariais elgtųsi socialiai teisingai, bešališkai, gerbtų svetimšalių orumą, nepriklausomai nuo jų kilmės.

3. Pilietinis dalyvavimas: skatinti atvykėlius būti aktyviais visuomenės nariais, kurie sugebėtų ir turėtų galimybę kurti šalies ateitį.

Taigi, ši programa skirta skatinti atvykėlių pilietiškumą, gerinti santykius tarp naujų visuomenės narių ir šalies piliečių, diegti daugiakultūrinės visuomenės normas.

- Kanados Žmogiškųjų Išteklių Plėtros Ministerija. Šios ministerijos pavedimu buvo sukurta Darbo programa. Jos tikslas – skatinti teisingą, stabilią, nekenksmingą sveikatai, produktyvią darbo aplinką, kuri prisidėtų prie kanadiečių ir imigrantų ekonominio gerbūvio. Viena iš šios programos esminių principų yra teisingumas ir bešališkumas darbo aplinkoje imigrantų atžvilgiu. Remiantis N. Bastieno ir A. Bélanger'o straipsniu, su daugiausiai problemų darbo aplinkoje susiduria „regimos mažumos“ atstovai (ne baltosios rasės ir ne baltaodžiai), iš visų imigrantų, apie 80 procentų atvykėlių yra būtent tokios mažumos atstovai⁸¹. Darbo programos, kurios tikslus įsipareigoja vykdyti darbdaviai, siekiai yra tokie: 1) aptikti ir pašalinti kliūtis, kurios trukdo vykdyti teisingumą darbo aplinkoje; 2) vykdyti konkrečius uždavinius kliūčių šalinimui; 3) užtikrinti bešališką darbovietės narių atstovavimą; 3) užtikrinti, kad nebūtų jokių diskriminacijos apraiškų; 4) sukurti teisingą darbo aplinką.

Imigrantų įgytos kvalifikacijos pripažinimas. Kanados Žmogiškųjų Išteklių Plėtros Ministerija įgaliojo neministerinį imigrantų integracijos į darbo rinką komitetą spręsti problemas, susijusias su imigrantų kvalifikacijos pripažinimu, bendradarbiaujant su visomis profesinėmis asociacijomis ir su tam tikromis organizacijomis („Įgūdžių įvertinimas ir pripažinimas“, „Žmogiškųjų išteklių partnerių direkcija“).

⁸¹ Bastien A., Bélanger A., „Recension de politiques et expériences d'intégration en emploi des immigrants dans trois grandes RMRcanadiennes, d'immigration“, *INRS*, 2010, No. 5, p.8, <http://www.emploi-metropole.org/publications/clienteles_imm_rapport5.pdf> [žiūrėta 2015-02-13].

- Kanados Pramonės Ministerija. Ši ministerija yra atsakinga už dinamišką ir novatorišką ekonomiką, tam, kad kanadiečiai ir imigrantai turėtų galimybę gauti gerai apmokamus darbus, dalyvautų efektyvioje ir konkurencingoje darbo rinkoje. Šalies produktyvumo gerinimui, ši ministerija išsikėlė penkis strateginius tikslus: inovacijos, ryšiai, rinka, investicijos, komercija. Imigrantų integracijos požiūriu, svarbiausios yra inovacijos. Šiuo tikslu ministerija išleido du programinius dokumentus: „Žinios, mūsų ateities svarbios pozicijos – Kanados kompetencijų tobulinimas“⁸², „Siekti tobulumo: investuoti į žmones, žinias ir galimybes“⁸³. Pastarajame dokumente, ministerija aiškiai pristato imigraciją kaip priemonę pritraukti ir išlaikyti geriausius darbuotojus. Tuo tikslu ji įsipareigoja: kviesti kvalifikuotus atvykėlius jiems Kanadą pristatant kaip galimybių šalį; lengvinti laikinų darbuotojų (imigrantų) atvykimo į šalį sąlygas ir padėti jiems susirasti būstą; bendradarbiauti su kitomis ministerijomis tam, kad užtikrinti imigrantų kvalifikacijos ir diplomų pripažinimą; skatinti naujus atvykėlius įsikurti kituose miestuose, ne tik Toronte, Vankuveryje ar Monrealyje.

- Sveikatos Apsaugos Ministerija. Ši ministerija finansuoja Kanados Sveikatos Tyrimų Instituto veiklą (IRSC), kurio tikslas vystyti naujas pažintis tam, kad pagerinti kanadiečių sveikatos apsaugą, paslaugų kokybę. IRSC taip pat turi 13 „virtualių“ institutų, kurie koncentruojasi į įvairias sveikatos problemas: sveikatingumas, senėjimas, genetika, moters ir vyro sveikatos problemos pas kanadiečius. Vis dėlto, nėra jokio specialaus instituto skirto būtent naujų atvykėlių sveikatos apsaugai, išskyrus moters ir vyro sveikatos institutas, kuris iš dalies sprendžia imigrantų ir pabėgėlių sveikatos problemas.

Aptarus šių pagrindinių ministerijų veiklą, susijusią su imigrantų integracija, reikėtų paminėti dar vieną, kuri užsiima moterų teisėmis šalyje. Moterų Padėties Kanadoje Ministerija (CFC) yra atsakinga už lygias moterų ir vyrų galimybes; aktyvesnę moterų dalyvavimą ekonominiame, socialiniame, politiniame šalies gyvenime; smurto šalinimą prieš moteris ir vaikus; moterų teisių gynimas. Projektas „Metropolis“ skirtas moterų imigrančių ir pabėgėlių klausimams tirti ir spręsti. Jo prioritetai: tirti faktorius, kurie daro įtaką moterų integracijai į darbo rinką; tirti viešąją politiką, kuri atsakinga už lygias įsidarbinimo galimybes, diplomų pripažinimą; vykdyti moterų imigrančių praktinius užsiėmimus tam, kad lengviau rastų darbą; tirti įstatymų ir jų pakeitimų įtaką moterų padėčiai. Projektas „Metropolis“ šiuo požiūriu atliko keletą tyrimų, tarp jų: „Kompleksiškas tinklas: imigrančių smurto aukų prieiga prie teisingumo sistemos Naujajame Bransvike“⁸⁴ ir „Jaunų imigrančių

⁸² Gouvernement du Canada, „Le savoir, clé de notre avenir- Le perfectionnement des compétences au Canada“, 2002, p. 1-62, <<http://publications.gc.ca/collections/Collection/RH64-13-2002F.pdf>> [žiūrėta 2015-02-16].

⁸³ Gouvernement du Canada, „Atteindre l'excellence- Investir dans les gens, le savoir et les possibilités“, 2001, p.1-14, <<http://publications.gc.ca/collections/Collection/C2-596-2001-1F.pdf>> [žiūrėta 2015-02-16].

⁸⁴ Miedema B., Wachholz S., „Une toile complexe: l'accès au système de justice pour les femmes immigrantes victimes de violence au Nouveau- Brunswick“, *Publications du Gouvernement du Canada*, 1998, p. 18-30, <<http://publications.gc.ca/collections/Collection/SW21-24-1998F.pdf>> [žiūrėta 2015-02-16].

dvasinė sveikata – postmigracinės patirtys ir vertinimas⁸⁵. Šios ministerijos darbas, iš esmės, yra užtikrinti teisingumą ir lygybę moterų atžvilgiu tiek darbo paieškos srityje, tiek ir kitose srityse.

Aptarus šių pagrindinių ministerijų darbą, susijusį su imigrantų integracija, reikėtų pasakyti, kad šio proceso vykdymas priklauso ne tik vyriausybiniam sektoriui, kas buvo aptarta prieš tai, bet ir nevyriausybiniam sektoriui. Remiantis A. Bastieniu ir A. Bélanger'u, nevyriausybiniis sektorius susideda iš 5 skirtingų tipų organizacijų: 1) paslaugų imigrantams tiekėjai; 2) pagalba religinėms, etninėms, rasinėms mažumoms; 3) organai, įkurti ypatingiems atvejams; 4) vadinamieji „universalūs“ organai; 5) privatus sektorius⁸⁶.

- Paslaugų imigrantams tiekėjai. Prioritetai: imigrantų oficialios kalbos įgijimas, prieiga prie darbo rinkos ir tarpgrupiniai santykiai. Tokie regioninio lygio tiekėjai gauna finansavimą iš Vyriausybės ir yra atsakingi už informaciją, kalbos mokymą, vertėjų paslaugas, interesų gynimą, rekomendacijas, pagalbą suteikimą, susijusią su sveikata, būstu, darbo paieška, juridiniais dokumentais. Sėkmingos regioninio lygio tiekėjų programos: „Paslaugų Otavos imigrantams organizacija“, Pagalbos Albertos imigrantams asociacija“. Tokių regioninio ir municipalinio lygio programų yra ir daugiau, pvz. Otavoje dar įkurtos kelios vietinės pagalbos imigrantams agentūros, kuris užtikrina imigrantų gerbūvį mieste/regione.

- Pagalba religinėms, etninėms, rasinėms mažumoms. Yra dviejų tipų pagalba: etnospecifiniai organai, atsakingi už mažumų poreikius ir organizacijos, sudarytos globalesnėms ir platesnėms problemoms spręsti. Pastarojo tipo pagalbos pavyzdys yra Kanados Etnokultūrinė Taryba. Tai apolitiška sąjunga, kurios tikslas užtikrinti kanadiečių kultūrinio paveldo apsaugą, pašalinti kliūtis, trukdančias mažumoms integruotis į visuomenę, pašalinti rasizmą.

- Organai, įkurti ypatingiems atvejams. Skirtingai nuo prieš tai aptarto pagalbos tipo, šie organai įkurti specifiniams atvejams, kurių tikslas kovoti su imigrantų integracijos ir daugiakultūriškumo sukeltomis problemomis, pavyzdžiui rasizmu ar rasinės neapykantos nusikaltimais, taip pat spręsti problemas, susijusias su būstu, mokymusi ir socialine apsauga.

- „Universalūs“ organai. Tokio tipo organizacijos dažnai būna didelės, užsiimančios plataus spektro problemomis. Pvz. organų tinklas „Vieninga Kanada“, kurios tikslas padėti žmonėms organizuotis ir užsiimti vienas kitu. Šis tinklas taip pat rūpinasi migracinėmis problemomis: surengtas didelis simpoziumas „Statyti Otavos kultūrinę mozaiką“, kuriame buvo siekiama atskleisti imigrantų

⁸⁵ Khanlou N., Beiser M., Cole E., „Promotion de la santé mentale des jeunes immigrantes: Expériences et estime de soi post-migratoires“, *Publication du Gouvernement du Canada*, 2002, p. 1-8, <<http://publications.gc.ca/collections/Collection/SW21-93-2002F.pdf>> [žiūrėta 2015-02-16].

⁸⁶ Bastien A., Bélanger A., „Recension de politiques et expériences d'intégration en emploi des immigrants dans trois grandes RMR canadiennes, d'immigration“, *INRS*, 2010, No. 5, p. 15, <http://www.emploi-metropole.org/publications/clienteles_imm_rapport5.pdf> [žiūrėta 2015-02-16].

integracijos iššūkius. Taip pat, „Vieninga Kanada“ išleido pranešimą apie jaunus imigrantus „Pokalbiai dėl pokyčių: supratimas apie paslaugas imigrantų vaikams ir jaunuoliams Kalgaryje“⁸⁷.

- Privatus sektorius. Pasak P. Becklumbo, imigrantų integracija į darbo rinką yra ne vien vyriausybinių ir nevyriausybinių sektoriaus susirūpinimo klausimai, bet ir privataus sektoriaus. Įmonių savininkai ir darbdaviai vis labiau įsisąmonina faktą, jog jeigu nepasiseka integruoti aukštos kvalifikacijos imigrantų į darbo rinką, įtaka ekonomikai gali būti labai neigiama⁸⁸. Taigi, Kanados privatus sektorius yra suinteresuotas skatinti imigrantų integraciją į darbo rinką, diegdami novatoriškas priemones darbo patirties įgavimui, išsilavinimo pripažinimui ir šalindami kliūtis, trukdančias integruotis. Pavyzdžiui, Halifakso miesto prekybos rūmai išleido dokumentą (2000 metais), kuriame skatinama imigracija Naujosios Škotijos provincijoje, kur atvykėlių procentas yra mažas, vietinių populiacija taip pat, todėl trūksta darbuotojų. Imigracija tokiu atveju yra laikoma svarbiu faktoriumi ekonomikos augimui. Kitas pavyzdys – „Užsienyje įgyto išsilavinimo profesionalų projektas“, sudarytas Kanados įmonininkų ir profsąjungų centro. Projekto tikslas yra analizuoti imigrantų įsidarbinimo problemas Otavoje ir panaudoti geriausias priemones sunkumams šalinti.

Išanalizavus Kanados nevyriausybinių sektoriaus indėlį į imigrantų integraciją į darbo rinką ir į kitas sritis, galima apibendrinti, jog atvykėlių adaptacijos procesai ir rezultatai yra ne vien aukščiausių institucijų prerogatyva. Įvairių vietinio lygio, bei privataus sektoriaus organų iniciatyva, taip pat bendras darbas tarp regionų ir miestų, gerina imigrantų situaciją šalyje ir greitina jų integravimąsi. 4 lentelėje pateikiama keletas susitarimų tarp Kanados Vyriausybės ir regionų, teritorijų dėl imigracijos ir imigrantų integracijos politikos vykdymo:

4 lentelė. Kanados Vyriausybės ir jos regionų susitarimai dėl imigracijos

Susitarimas	Pasirašymo metai	Susitarimo pasibaigimas
Bendradarbiavimo susitarimas dėl imigracijos tarp Kanados Vyriausybės ir Princo Edvardo salos.	2008	Ilgalaikis
Kanados V. ir Kvebeko susitarimas dėl imigracijos ir laikinų imigrantų priėmimo.	1991	Ilgalaikis
Kanados V. ir Ontarijo susitarimas dėl imigracijos	2005	Ilgalaikis

⁸⁷ Hurlock D., McCullagh K., Schissel C., „Conversations for change: an overview of services for immigrant children and youth in Calgary“, 2004, p. 1-102, <http://www.calgary.ca/csps/cns/documents/fcss/overview_of_services_children_and_youth.pdf?noredirect=1> [žiūrėta 2015-02-16].

⁸⁸ Becklumb P., „Le programme canadien d’immigration“, *Bibliothèque du Parlement*, 2008, p.5, <http://www.parl.gc.ca/Content/LOP/researchpublications/bp190-f.pdf> [žiūrėta 2015-02-16].

Bendradarbiavimo susitarimas tarp Kanados V. ir Albertos dėl imigracijos	2007	Ilgalaikis
Britų Kolumbijos ir Kanados V. susitarimas dėl imigracijos	2010	2015 metai
Saskačevano ir Kanados V. susitarimas dėl imigracijos	2005	Ilgalaikis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2013 metų metiniu pranešimu Parlamentui, 2013, p. 15-34, <<http://www.cic.gc.ca/francais/pdf/pub/rapport-annuel-2013.pdf>> [žiūrėta 2015-02-16].

Pateikus dalį susitarimų, galima sakyti, jog dauguma jų yra sudaryti neribotam laikotarpiui. Kadangi imigrantų integracijos procesas yra ilgalaikis reiškinys, o rezultatai matomi taip pat po ilgo laiko intensyvaus darbo, todėl tokios programos neturi baigimosi termino, o jam pasibaigus, dažniausiai pratęsimas.

Aptarus 2013 metų metinio pranešimo Parlamentui pagrindines gaires, susijusias su imigrantų integracija ir atsižvelgiant į kanadietiško integracinio modelio principus, galima prieiti prie išvados, jog ši politika pasižymi siekiu suartinti skirtingas Kanados tautas, skatinti jų bendradarbiavimą kuriant šalies vertybes, taip pat glaudžiu įvairaus lygmens institucijų bendradarbiavimu integruojant atvykėlius. 5 lentelėje pateikiamos įvairių institucijų programos, susijusios su imigrantų integracija ne tik į darbo rinką, bet ir į kitas sritis:

5 lentelė. Kanados imigrantų integracinės politikos veikla

Valdymo lygmuo	Programa	Pagrindiniai aspektai/veiklos ypatybės
VYRIAUSYBINIS		
Imigracijos ir pilietybės ministerija	CLIC programa	Oficialios šalies kalbos mokymas
	PEAI programa	Priėmimas, supažindinimas, nukreipimas
	Priėmimo programa	Santykių su kanadiečiais užmezgimas
	„Paskolos imigrantams“	Kreditai imigrantams
Paveldo ministerija	„Daugiakultūriškumas“	Kultūrų gerbimas, socialinis teisingumas, pilietinis dalyvavimas
Pramonės ministerija	„Žinios, mūsų ateities svarbos pozicijos...“, „Siekti tobulumo: investuoti į žmones...“	Darbuotojų pritraukimas, kvalifikacijų pripažinimas, imigrantų atvykimo į šalį lengvinimas

Žmogiškųjų išteklių plėtros ministerija	Darbo programa	Teisingumas darbo aplinkoje, bešališkumas, diskriminacijos šalinimas
Sveikatos apsaugos ministerija	IRSC veikla	Imigrantų ir pabėgėlių sveikatos problemų sprendimas
REGIONINIS/PRIVATUS		
Paslaugų imigrantams tiekėjai (FS)	„Paslaugos Otavos imigrantams“, „Pagalba Albertos imigrantams“	Priėmimas, kalbos mokymas, interesų gynimas, rekomendacijos
Etnokultūrinė Taryba		Paveldo apsauga, rūpinimasis mažumomis
„Vieninga Kanada“	„Statyti Otavos kultūrinę mozaiką“, „Pokalbiai dėl pokyčių: supratimas apie paslaugas...“	Integracijos problemų aptarimas, jų šalinimas

Nors pateiktos programos ir projektai yra tik dalis Kanados integracinės politikos veiklos, galima, vis dėlto, susidaryti įspūdį apie jos esmę ir siektinus rezultatus. Bendrais bruožais, šią politiką galima apibūdinti kaip didelę iniciatyvą spręsti imigrantų integracijos klausimus. Ši iniciatyva priklauso ne tik vyriausybinių lygmenų institucijoms, bet ir regioninio, teritorinio, miesto lygmenų, bei privataus sektoriaus. Įvairių projektų, programų gausa įtikina apie dideles pastangas adaptuoti atvykėlius ir jiems suteikti pilnavertį gyvenimą svečioje šalyje. Kanados integracinės politikos pagrindiniai akcentai yra tokie:

1. Oficialios kalbos mokymas, kaip pirmasis pagrindinis žingsnis integracijos link.
2. Paslaugų suteikimas priimant imigrantus: informacijos suteikimas, paaiškinimas, rekomendacijos, vertėjo paslaugos, supažindinimas su visuomenės normomis, visa veikimo sistema.
3. Skatinimas užmegzti ryšius su pačiais kanadiečiais, tam, kad imigrantai galėtų susipažinti su jų gyvenimo ypatumais, praktikuotis kalbą, susirasti draugų.
4. Finansinės paslaugos, leidžiančios atvykėliams imti kreditus ir disponuoti pinigais įvairioms reikmėms patenkinti.
5. Kanadietišku vertybių diegimas, kurių esmė yra pagarba daugiakultūrinei visuomenei, socialinis teisingumas, lygybė prieš įstatymus nepaisant rasinių, tautinių, kultūrinių skirtumų, pilietinis dalyvavimas visuomenėje.

6. Teisingos, bešališkos, nekenksmingos sveikatai, stabilios darbo aplinkos propagavimas, antidiskriminaciniai veiksmai.
7. Imigrantų užsienyje įgytos kvalifikacijos, diplomų pripažinimas.
8. Kvalifikuotų imigrantų įtraukimas į darbo rinką, jų atvykimo į šalį sąlygų lengvinimas.
9. Dėmesys moterų imigrančių padėčiai: pagalba susirandant darbą, lygių galimybių užtikrinimas, diskriminacinių veikslių moterų atžvilgiu šalinimas.
10. Atskira pagalba pabėgėliams.
11. Regioninio, municipalinio lygmens institucijų aktyvi veikla, bei privataus sektoriaus iniciatyva.

2.4 Prancūzijos ir Kanados imigrantų integracinės politikos palyginimas

2.4.1 „Įvairovės“ modelio ir respublikos modelio skirtumai

Šiuolaikinio pasaulio kontekste, kai žmonių mobilumas yra labai didelis ir praktiškai nevaržomas, svarbu įsisąmoninti modernių visuomenių įvairumo vaidmenį, jų kompleksiškas problemas, iššūkius, susijusius su migracija. Prancūzijos ir Kanados imigracijos patirtys yra gana skirtingos, todėl jų integraciniai modeliai taip pat skiriasi, nors bendrų bruožų taip pat yra.

Prancūzijoje, palyginimai tarp respublikinio „universalus“ integracijos modelio ir kanadietiško įvairovės modelio dažnai įgauna debatų formą. Vis dėlto, šios dichotomiškos diskusijos vyksta iki galo nesuvokus, kokiomis istorinėmis, demografinėmis, kultūrinėmis sąlygomis šie modeliai egzistuoja.

Kanados visuomenė yra sudaryta iš skirtingų elementų: dvi europietiškos šalys steigėjos ir kelios vietinės kultūros. Todėl populiacija pasižymi didele įvairove ir skirtumais. Šis faktorius, susijęs su istoriniu palikimu, yra labai svarbus suvokiant kanadietiško integracijos modelio pasirinkimo svarbą. Tokiu būdu, Prancūzijos visuomenė nepasižymi tokia įvairove, nors, pasak M. Adsetto „negalime patikrinti fakto, kiek Prancūzijos visuomenė yra įvairi, nes šalis tai laiko paslapyje“⁸⁹, todėl daugiakultūrinis modelis Prancūzijai nebūtų taikytinas. Iš esmės, šių dviejų šalių integracinių modelių pasirinkimai priklauso nuo jų suvokimo, kokios žymės daro jų visuomenę skirtingą, pagal kokius požymius nulemiama įvairovė. Pavyzdžiui, Kanadoje, tokios socialinės žymės kaip etninė kilmė, kalba (prancūzų ar anglų) ir rasė yra iškeliami kaip pagrindiniai, o religija eina po jų. Priešingai, Prancūzijoje, religija yra pirmiausia skirtingumo socialinė žymė. Abiejų šalių konstitucijos skelbia religinę laisvę, tačiau tos laisvės ribos abiejų šalių yra nevienodos. Taigi, būtent skirtingas šalių

⁸⁹ Adsett M., „Conceptions de la diversité en France et au Canada“, *Agora débats/jeunesse*, 2004, No. 36, p. 103, <http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/agora_1268-5666_2004_num_36_1_2181> [žiūrėta 2015-02-18].

supratimas, kas yra laisvė, kokios yra jos ribos, kokios socialinės žymės daro visuomenę skirtingą lemia jų integracinių modelių pasirinkimą. 6 lentelėje pateikiami pagrindiniai modelių skirtumai:

6 lentelė. Integracinių modelių skirtumai

Prancūzijos integracijos modelis	Kanados integracijos modelis
1) Remiasi universalizmo koncepcija (visi principai lygiateisiškai taikomi visiems piliečiams).	1) Įvairovės (daugiakultūriškumo) principas, reiškiantis, jog priimamas savitumas, išskirtinumas.
2) Pasaulietišumo principas (valstybė atskirta nuo bažnyčios), sekuliarizmas.	2) „Protingo kompromiso“ („Accommodement raisonnable“) principas, reiškiantis, jog valstybė išlieka visiškai neutrali religijos atžvilgiu, įvairių religijų išpažintojai gali tiek viešai, tiek privačioje erdvėje reikšti savo tikėjimą.
3) Imigrantų integracijos procesas vykdomas individualiai, asmuo integruojamas kaip individas, o ne kaip savo bendruomenės narys.	3) Imigrantų integracijos procesas vykdomas kolektyviai, ryškus komunitarizmo principas.
	4) Siekiama kurti bendrą, visų tautų kultūrą.

Galima sakyti, jog šie modeliai iš esmės skirtingi dėl tam tikrų istorinių, kultūrinių, socialinių, demografinių sąlygų. Prancūziškasis modelis sunkiai galėtų būti taikomas Kanados visuomenėje, dėl kai kurių supratimo skirtumų, kas yra valstybė ir kokios yra jos vertybės. Tačiau, pasak H. Picard'o, kai kurie „įvairovės“ modelio principai galėtų būti taikomi Prancūzijos atvykėlių integravimo sistemoje⁹⁰. Pavyzdžiui, pripažįstant Prancūzijos tautų įvairovę, naudinga būtų remtis komunitarizmo principu, kuriuo individas būtų integruojamas kolektyviai neatsisakant individualių etninių savybių ir nesiekiant „sulieti“ jo su vietinių visuomene. Autorius priduria, jog debatai šiuo klausimu, kuris modelis yra geresnis ir pranašesnis perėjo į sutarimą, jog reikia sukurti tokį modelį, kuris tiktų abejoms visuomenėms⁹¹. Vis dėlto, atsižvelgiant į šių šalių istorines aplinkybes, bei demografinę sudėtį, teigti, jog toks modelis turi ir gali būti sukurtas, būtų neteisinga.

⁹⁰ Picard H., „Deux modèles d'intégration politique : le multiculturalisme canadien et le républicanisme français“, *Bibliothèque et Archives Canada*, 2008, p. 96, <<https://www.ruor.uottawa.ca/bitstream/10393/28016/1/MR50916.PDF>> [žiūrėta 2015-02-18]

⁹¹ Ten pat, p.96.

2.4.2 Valstybių viešojo integracinė politika: bendri aspektai ir skirtumai

Ankstesniame skyriuje (2.1) buvo aptartos problemos, susijusios su imigrantų integracija ne tik į darbo rinką, bet ir į kitas sritis. Tiek Prancūzijos, tiek Kanados vyriausybės susiduria su įvairiais iššūkiais, ir nebūtų galima teigti, jog viena valstybė jų turi mažiau ar daugiau. Abiejų šalių integracinės politikos veikia daugiau ar mažiau panašiam kontekste, todėl ir problemos dažnu atveju sutampa, aišku, nepaisant išskirtinių atvejų, kurie būdingi konkrečiai valstybei.

Galima įvardinti tokias problemas, su kuriomis susiduria tiek Prancūzijos, tiek Kanados vyriausybės:

1. Oficialių šalies kalbų nemokėjimas. Naujieji atvykėliai, neturėdami kalbos lygio, sunkiai randa darbą. Valstybės finansuoja įvairių lingvistinių programų leidimą, kurių pagalba imigrantams būtų suteiktos bent jau pagrindinės kalbos žinios.

2. Darbo patirties, įgytos užsienyje ir diplomų nepripažinimas. Imigrantas susiduria su ilgu procesu, kurio metu jis turi įrodyti savo išsilavinimo validumą. Dažnai darbdaviai nepatikliai žiūri į atvykėlių kvalifikacijas, jų manymu, jos nėra pritaikytos vietinei darbo rinkai ir gali turėti neigiamų rezultatų įmonių veiklai.

3. Diskriminacija imigrantų atžvilgiu. Ši problema yra bene didžiausių tiek Kanados, tiek Prancūzijos atveju. Nors abi šalys skiria pakankamai lėšų pašalinti šiai problemai, tačiau faktas yra tas, kad yra labai sunku nustatyti diskriminacijos apraiškas ir susekti pažeidėjus. Įdarbinant atvykėlius, dažnai veikia žmogiškasis faktorius, todėl imigrantų atskyrimas yra dažnas atvejis.

4. Kvalifikacijos trūkumas. Taip pat labai dažna problema abiejų šalių atveju. Tokius imigrantus labai sunku įtraukti į darbo rinką, todėl skiriamos lėšos jų išsilavinimui.

5. Specifiniai įdarbinimo reikalavimai. Pavyzdžiui, tiek Kanadoje, tiek Prancūzijoje, imigrantas, neturintis tos šalies pilietybės, negali užimti pareigų viešajame sektoriuje.

6. Profesinio tinklo nebuvimas. Dažnas atvejis, jog darbdaviai įdarbina žmones iš savo tarpo, be jokio konkurso. Tokiu atveju, imigrantams gauti darbo vietą beveik nėra galimybių.

Šios ir kitos problemos, kurios yra daugiau specifinės ir priklauso nuo abiejų šalių demografinės situacijos nėra išimtis, o daugiau taisyklės: neabejotina, jog ir kitų Europos bei kitų žemynų migracinės šalys susiduria su panašiais iššūkiais, susijusiais su imigrantų integracija. Jų suvaldymas ir pasirinktos priemonės – tai kiekvienos šalies reikalas ir supratimas apie tai, kaip reikia integruoti imigrantus. Kaip jau buvo minėta, daug priklauso nuo šalies istorinių, kultūrinių, demografinių rodiklių, pavyzdžiui Kanada, kurios populiacijos pagrindą sudaro įkūrėjai anglai bei prancūzai, taip pat vietinės tautos, savo integracinę politiką suvokia būtent per įvairovės prizmę, ir problemas sprendžia turėdami galvoje šį faktą. Prancūzija, jau po I-os Respublikos įkūrimo, skelbė

savo šalies vertybes, kurias iškelia į priekį ir tuo remiasi kurdami imigrantų integracinę politiką, bei atsižvelgia į jas, sprenddami problemas.

Po problemų, su kuriomis susiduria Prancūzija ir Kanada integruodama imigrantus, aptarimo, svarbu išanalizuoti ir palyginti šių šalių atvykėlių adaptavimo politikas. Šioje analizėje nebus aiškinamasi, kuri šalis geriau ar blogiau integruoja atvykėlius, kuri imasi daugiau ar efektyvesnių priemonių. Tikslas yra, atsižvelgiant į abiejų šalių imigracinę situaciją, pateikti tas valstybių priemones, kurių pagalba atvykėliai integruojami į visuomenę ir į darbo rinką.

Tikslinga būtų imigrantų integracijos politiką suklasifikuoti į tam tikrus etapus (etapų vykdymo proceso eiliškumas pagal šalis varijuoja):

- 1) Imigrantų pirminis priėmimas.
- 2) Kalbos mokymas.
- 3) Diplomų pripažinimas.
- 4) Diskriminacijos šalinimas
- 5) Kvalifikacijos kėlimas/mokymasis.
- 6) Valdymo perkūrimas.

Imigrantų pirminis priėmimas. Naujai atvykę imigrantai dažnai susiduria su informacijos stokos problema. Prancūzijoje, taikomos įvairios priemonės imigrantų supažindinimui su aplinka. Svarbus „socialinio tarpininko“ bei vertėjų vaidmuo, kurie suteikia reikalingas žinias. Kaip ir Kanadoje, didelis dėmesys skiriamas informacijos supaprastinimui, bei būdams jai pateikti: įvairios nuorodos, taip pat pasitelkiamas internetas bei šiuolaikinės technologijos.

Prancūzijoje, vienas iš svarbiausių įgyvendintų uždavinių buvo Priėmimo ir Integracijos Sutarties sukūrimas, kuris gali būti pavadintas pirmuoju imigranto žingsniu integracijos link. Analogiško sutarties, kuri būtų pasirašoma imigranto viešnagės pradžioje, Kanada neturi, tačiau jos politika, galima tvirtinti, pasižymi programų bei sutarčių gausa, susijusių su atvykėlių adaptacija, todėl tokios sutarties nebuvimas nėra Kanados integracinės politikos trūkumas.

Priėmimo ir Integracijos Sutartis užtikrina imigrantui galimybę mokytis prancūzų kalbos, taip pat gauti pilietinį ugdymą: susipažinti su valstybės sistema, vertybėmis. Atvykėlis, remiantis šios sutarties nuostatomis, yra įvertinamas ir nustatomas jo kvalifikacijos lygis. Iš esmės, viena pradinė sutartis apima visus būtinausius punktus, susijusius su užsieniečio informavimu ir supažindinimu. Priešingai, Kanada, visiems šiems atskiriems punktam taiko skirtingas programas, kurios bus aptartos kalbant apie kitus integracijos etapus.

Apibendrinant galima pasakyti, jog kuo efektyvesnės bus priemonės įvykdyti šiam pirmam etapui, tuo sklandžiau vyks tolesnis integracijos etapas.

Kalbos mokymas. Kaip jau buvo minėta, Prancūzijoje imigrantų prancūzų kalbos mokymas prasideda, kai tik jie pasirašo Priėmimo ir Integracijos Sutartį. Atvykėliams priklauso 400 valandų

nemokai kursai. Tokie kursai, kaip tolesnis mokymosi etapas, organizuojami ne tik OFII, bet ir kitų tarnybų. Pavyzdžiui, sociolingvistinės studijos, kurios susideda iš kalbos mokymo ir informacijos suteikimo apie šalies kultūrą, visuomenės ypatumus. Tokią kalbų programą vykdo ir Kanada (CLIC) programa, tačiau jų trukmė yra ilgesnė, jie turi galimybę mokytis oficialios šalies kalbos tris metus nuo kursų pradžios. Galima sakyti, kad kalbos mokėjimas yra vienas svarbiausių faktorių, lemiančių įsitraukimą į darbo rinką. Jeigu imigrantas susiduria su kalbos sunkumais, jam atsiveria menkos galimybės gauti gerai apmokamą darbą, tokiu atveju dažniausiai jam tenka tenkintis paprastais, menko atlyginimo darbais, kuriuose nėra reikalingos geros kalbos žinios. Kalbos mokymasis ir išmokymas turi būti vienas svarbiausių imigranto uždavinių.

Kanados atveju, kalbinė situacija imigrantų atžvilgiu yra šiek tiek palankesnė, negu Prancūzijos, nes šios šalies oficialios kalbos yra dvi- prancūzų ir anglų, todėl didelė tikimybė, kad imigrantas mokės bent jau anglų kalbą, kaip vieną labiausiai paplitusių pasaulyje ir jam kils mažiau problemų dėl nesusikalbėjimo. Prancūzijoje vyrauja vienintelė oficiali- prancūzų kalba, kurią imigrantams ir tenka mokytis. Situacija palankesnė tiems imigrantams, kurie atvyko iš Magrebo šalių ar kitų buvusių Prancūzijos kolonijų, nes ten ši kalba dažniausiai būna viena iš labiausiai naudojamų ar oficialių kalbų.

Diplomų pripažinimas. Viena iš minėtų problemų- imigrantų diplomų pripažinimas. Dažnai, užsienyje įgytos kvalifikacijos yra sunkiai pripažįstamos vietinių darbdavių ir į jų kokybiškumą žiūrima gana skeptiškai. Prancūzijos *Integracinės politikos atkūrimo ir Imigracijos bei integracijos Tarnybos tikslai 2013* dokumentuose apie specialias programas, skirtas kovoti su šia problema nėra. Tuo tarpu Kanadoje, Žmogiškųjų Išteklių Ministerija bei Pramonės Ministerija kaip konkrečius uždavinius įvardijo imigrantų kvalifikacijos bei diplomų pripažinimą. Pavyzdžiui „Darbo programa“, kuri atsakinga už teisingumo vykdymą darbo aplinkoje, bešališkumą, taip pat rūpinasi išsilavinimo, įgyto užsienio šalyje pripažinimu. Žmogiškųjų Išteklių Ministerija, bendradarbiaudama su įvairiomis profesinėmis asociacijomis („Įgūdžių įvertinimas ir pripažinimas“, „Žmogiškųjų išteklių partnerių direkcija“) siekia pašalinti kliūtis diplomų įvertinimui. Pramonės ministerija įsipareigojo kviesti ir išlaikyti kvalifikuotus imigrantus ir pasirūpinti jų išsilavinimo validumu šalyje.

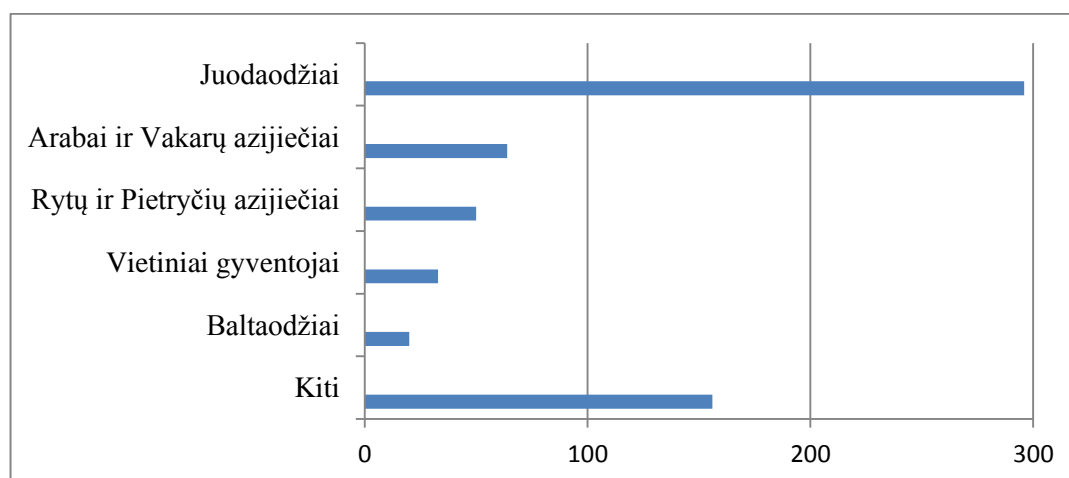
Diskriminacijos šalinimas. Galima teigti, jog diskriminacija- tai viena didžiausių problemų, liečiančių imigrantus. Šis fenomenas pasireiškia įvairiose srityse, tiek visuomeniniame gyvenime, tiek darbo rinkoje. Kova su diskriminacija – iššūkis kiekvienai valstybei. Prancūzija, dokumente *Integracinės politikos atkūrimas*, kaip vieną iš esminių perspektyvų nurodė kovą su bet kokiomis diskriminacijos formomis. Dokumente *Prancūzijos Imigracijos ir Integracijos tikslai 2013*, nurodoma, kad diskriminacijos mastai yra labai dideli ir jokia viešoji politika, susijusi su imigrantų integracija negali būti sėkminga nepašalinus šių problemų. Kanada taip pat kuria įvairias programas

diskriminacijos šalinimui: Paveldo ministerija, Žmogiškųjų Išteklių Ministerija bei Pramonės Ministerija finansavo įvairias antirasistines, antidiskriminacines priemones (žr. 7 lentelę):

7 lentelė. Priemonės kovai su imigrantų diskriminacija

Prancūzija	Kanada
SOS Rasizmas asociacija, „testavimo“ programa darbdaviams	Programa „Daugiakultūriškumas“
Telefoniniai skundai	Darbo programa
„Codac“ asociacija	Projektas „Metropolis“
Nacionalinis Sąjūdis prieš rasizmą	Etnokultūrinės Tarybos veikla
Prancūzijos žmogaus ir piliečio teisių gynimo sąjunga	

Prancūzijos antidiskriminacinės programos yra finansuojamos daugiausia Vyriausybės, o tokio pobūdžio programos Kanadoje vykdomos ne tik vyriausybinio lygiu, tačiau ir regioniniu, teritoriniu bei privataus sektoriaus. Kaip jau buvo minėta, yra labai sunku nustatyti diskriminacines apraiškas, šio fenomeno priežasčių yra labai daug, pradedant nuo to, jog imigrantų išsilavinimas dažnai būna žemesnis, nei vietinių, todėl tendencija yra tokia, jog darbdavys neįdarbina užsieniečio, net jeigu jo kvalifikacija ir atitinka reikalaujamą lygį. Vis dėlto, dažniausias atvejis, kai diskriminuojami kitokios odos spalvos imigrantai, turint įsitikinimą, kad jie yra kažkuo menkesni ar mažiau gabūs konkrečiam darbui. Nors abi šalys, Kanada ir Prancūzija, savo veiklos dokumentuose, susijusiuose su imigrantų integracija, deklaruoja diskriminacijos pašalinimo svarbą, bei finansuoja antirasistines programas, tačiau realybė yra tokia, jog šis fenomenas vis dėlto yra labai išsiskleidęs visuomenėje (žr. 5 paveikslą):

5 pav. Rasinės ar etninės kilmės neapykantos ir diskriminacinių nusikaltimų skaičius Kanadoje

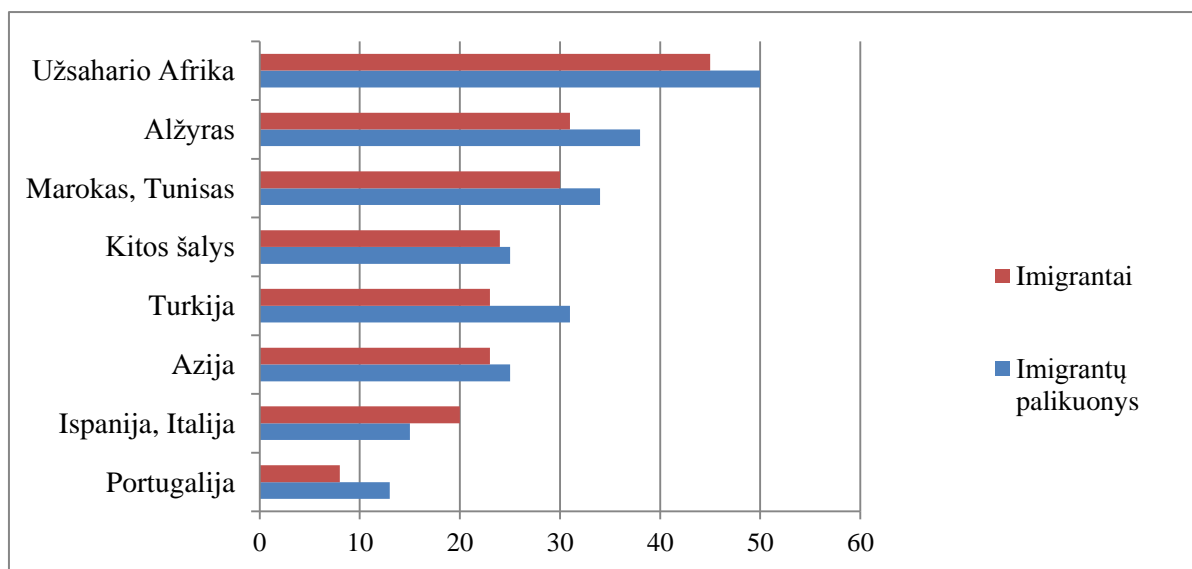
2012

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Kanados Statistikos duomenimis, „Neapykantos nusikaltimai, skelbiami policijos 2012“, *Le Quotidien*, 2013, No. 11, p. 1-4, <<http://www.statcan.gc.ca/daily-quotidien/130711/dq130711a-fra.htm>> [žiūrėta 2015-02-22].

Pagal lentelę, didžiausias nusikaltimų, susijusių su rasine neapykanta skaičius yra 296, priskirtas juodaodžių kategorijai. Kaip jau buvo minėta, dažniausiai šios odos spalvos atstovai patiria diskriminaciją ir rasinę neapykantą. Mažiausias skaičius, priskirtas baltaodžių kategorijai yra 20 atvejų per 2012 metus. Diskriminacinių apraiškų skaičius kitose kategorijose: kiti- 156, vietiniai- 33, Rytų ir Pietryčių azijiečiai- 50, Arabai ir Vakarų azijiečiai- 64.

Taigi, 5 paveikslo duomenys parodo, jog diskriminacinių apraiškų imigrantų atžvilgiu problema yra didelė ir teisinga viešoji politika, pajėgi išspręsti šią problemą yra labai svarbi.

Prancūzijos atvejis (žr. 6 pav.):

6 pav. Diskriminaciją patyrusių imigrantų skaičius Prancūzijoje 2011 (%)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Nacionalinio ekonominių tyrimų ir statistikos instituto (Insee) duomenimis, „Imigrantai ir jų palikuonys Prancūzijoje“, 2012, p. 1-10, <http://www.insee.fr/fr/ppp/comm_presse/comm/dossier_presse_complet_web.pdf> [žiūrėta 2015-02-22].

Pagal 6 paveikslo duomenis, galima patvirtinti tendenciją, jog diskriminaciją labiausiai patiria imigrantų palikuonys, ypač iš Uzsahario Afrikos ir Alžyro (50 proc. ir 38 proc.). Mažiausią diskriminaciją jaučia imigrantai ir jų palikuonys iš Portugalijos (8 proc. ir 13 proc.). Kitos kategorijos: Ispanija, Italija (imigrantų 20 proc., jų palikuonių 15 proc.), Azija (imigrantų 23 proc., palikuonių 25 proc.), Turkija (imigrantų 23 proc., palikuonių 31 proc.), kitos šalys (imigrantų 24 proc., palikuonių 25 proc.), Marokas ir Tunisas (imigrantų 30 proc., jų vaikų 34 proc.), Alžyras (imigrantų 31 proc., jų palikuonių 38 proc.), Uzsahario Afrika (imigrantų 45 proc., jų vaikų 50 proc.).

Akivaizdu, jog viešoji politika dar nėra pajėgi integruoti imigrantų palikuonių ir tam reikia kurti efektyvesnes priemones.

Kvalifikacijos kėlimas/mokymasis. Prancūzijoje, pirmasis žingsnis mokymosi link, tai nemokami prancūzų kalbos kursai, kurie yra privalomi visiems po Priėmimo ir Integracijos Sutarties pasirašymo ir nustačius, koks yra imigrantų kalbinis lygis. Taip pat egzistuoja ir sociolingvistinės studijos, kurių esmė mokytis kalbos, o kartu ir įgyti žinių apie priimančios visuomenės ypatumus. Programa „Atverti mokyklos duris tėvams, tam, kad skatinti integraciją“ inicijuoja ne tik tėvų imigrantų mokymąsi, bet ir skatina labiau susipažinti su supančia aplinka, kartu su savo palikuonimis integruotis į visuomenę.

Kanados pagrindinės programos, susijusios su mokymusi yra programa „CLIC“ (imigrantas oficialios šalies kalbos mokosi 3 metus nuo atvykimo); programa „Mokyklos darbuotojai“, kurios esmė specialių ugdytojų pagalba padėti imigrantams bei jų vaikams, mokytis aktualių dalykų, kalbos. Kvalifikacijos kėlimasis ir pripažinimas Kanadoje vykdomas tam tikrų organizacijų bei asociacijų, pavyzdžiui „Ilgūdžių įvertinimas ir pripažinimas“, „Žmogiškųjų išteklių partnerių direkcija“. Kanados Pramonės Ministerija, siekdama šalies produktyvumo, išleido du programinius dokumentus: „Žinios, mūsų ateities svarbios pozicijos – Kanados kompetencijų tobulinimas“, „Siekti tobulumo: investuoti į žmones, žinias ir galimybes“.

Abiejų šalių pastangos integruoti imigrantus per mokymąsi yra akivaizdžios. Turint galvoje, jog išsilavinimas yra vienas svarbiausių sėkmingo įsidarbinimo bei socialinių santykių vystymo faktorių, tokio pobūdžio programos ir panašių priemonių diegimas yra bene svarbiausias viešosios politikos tikslas.

Valdymo perkūrimas. Tiek Kanada, tiek Prancūzija akcentuoja valdymo perorganizavimo svarbą. Esmė- kurti tokią viešąją politiką, kuri pajungtų ne tik tos šalies piliečius, bet ir imigrantus bei jų palikuonis. Tokiu būdu, valdymas tampa efektyvesnis, nes labiau įsigilinama į problemą ir ji daugiau sprendžiama iš imigranto požiūrio taško, tačiau visada turint galvoje tos šalies esmines vertybes. Šis atvejis labai ryškus Kanados situacijoje, kadangi šios šalies populiacija susideda iš daugelio tautų, propaguojamas daugiakultūriškumas, todėl jų viešoji politika orientuojasi į bendrą valdymą, paremtą diskusija, sutarimu ir bendro rezultato siekimu.

Prancūzijos atveju, remiamasi Respublikos vertybėmis, kurių esmė integruoti individus, o ne bendruomenes. Siekiama, jog asmuo (imigrantas) būtų integruotas į prancūziškąją visuomenę, norint jį sutapatinti su šios šalies nacionaliniu identitetu. Galima pagalvoti, jog tokiu atveju, valdymo perkūrimas įtraukiant imigrantus yra neįmanomas, vis dėlto, Prancūzijos valdžia įsisąmonino faktą, jog viešoji politika, skirta integruoti imigrantus, negali būti efektyvi ir sklandi be jų įsikišimo ir dalyvavimo.

IŠVADOS

Magistro darbe, konceptualizavus migracijos, integracijos bei jų politikos sampratas, išanalizavus ir palyginus Prancūzijos bei Kanados imigrantų integracinę politiką į darbo rinką, pateikiamos šios išvados:

1. Migracijos politika yra reikalinga reguliuoti (skatinti arba riboti) imigrantų srautus iš įvairių valstybių. Kiek valstybė įsileis atvykėlių, priklauso nuo ekonominių, politinių, visuomeninių faktorių. Ši politikos rūšis yra susijusi su integracijos politika, nes migracijos politika negalės sklandžiai veikti be integracinės politikos ir atvirkščiai. Integracinė viešoji politika įvairiose valstybėse yra kuriama pasitelkus tam tikrus modelius, kurie apibūdina tos šalies visuomenės normas. Prancūzijoje ši politika kuriama remiantis prancūziškuoju integraciniu modeliu, kurio pagrindinės idėjos- vienodas požiūris į imigrantus ir senbuvius, viešos ir privačios erdvės skyrimas, atskiro individo, o ne bendruomenės integravimas. Kanadoje viešoji integracinė politika kuriama multikultūrinio modelio pavyzdžiu, kai yra siekiama kurti bendrą visų tautų kultūrą, suartinti įvairios kilmės kanadiečius, propaguoti lygybės principą, kompromiso ieškojimą, įtraukti atvykėlius į visuomenės kūrimo procesą, pripažinti daugiakultūriškumą.

2. Pateikus pagrindines problemas, su kuriomis susiduria Prancūzija bei Kanada integruodamos imigrantus į visuomenę ir darbo rinką, galima sakyti, jog jos yra panašios abiejų šalių atvejais: oficialios šalies kalbos nemokėjimas, išsilavinimo bei reikalingų žinių nebuvimas, informacijos trūkumas neseniai atvykusiems imigrantams, diplomų bei kvalifikacijų nepripažinimas arba ilgas pripažinimo procesas, specifiniai darbo reikalavimai (pvz. imigrantas negali užimti tam tikrų valstybinių pareigų), diskriminacija bei rasizmas ne tik darbo, bet ir visuomeninėje aplinkoje.

3. Pagrindiniai Prancūzijos integracinės politikos bruožai: informacijos pateikimo supaprastinimas, profesionalaus personalo darbui su imigrantais samdymas, imigrantų gyvenimo sąlygų gerinimas, imigrantų įtraukimas į viešosios politikos vykdymą, pirminis nemokamas prancūzų kalbos mokymas, antidiskriminacinių priemonių kūrimas, programų steigimas įtraukimui į darbo rinką.

4. Pagrindiniai Kanados integracinės politikos aspektai: oficialių kalbų mokymo kursai imigrantams, priėmimo ir pirminio adaptavimosi programos, imigrantų gyvenimo sąlygų gerinimas, kvalifikacijos pripažinimo proceso tobulinimas, kova prieš rasizmą ir diskriminaciją, imigrantų verslumo skatinimas, tolesnio mokymosi skatinimas.

5. Atlikus lyginamąją šalių integracinės politikos analizę, galima išskirti Prancūzijos ir Kanados integracinių politikos modelių skirtumus: *integracinis modelis* Prancūzijoje remiasi universalizmo koncepcija, pasaulietiško principu, imigrantų integracija vykdoma individualiai, siekiama įtraukti imigrantus į visuomenę taip, jog jų kultūra taptų Respublikos piliečių bendra kultūra. *Daugiakultūrinis modelis* Kanadoje remiasi įvairovės principu, reiškiantis, jog priimamas savitumas,

išskirtinumas, o ne siekimas suvienodinti visuomenę; valstybės neutralumas religijos atžvilgiu, komunitarizmo principas- imigrantų integracijos procesas vykdomas kolektyviai.

6. Lyginamoji analizė parodė, jog šalių viešoji integracinė politika turi bendrumų ir skirtumų. Imigrantų pirminio priėmimo etape, Prancūzijos atveju, įkurta Priėmimo ir Integracijos Sutartis, Kanada analogiškos sutarties neturi, tačiau abi valstybės didelį dėmesį skiria pirminės informacijos imigrantams supaprastinimui. Kalbos mokymo etape, abi šalys susitelkia ties oficialios kalbos mokymu, tačiau Kanadoje nemokamų kursų trukmė yra ilgesnė ir neribojama, priklausomai nuo atskiro atvejo, o Prancūzijoje nemokami kursai trunka 400 valandų. Diplomų pripažinimo atveju, Prancūzijos *Integracinės politikos atkūrimo ir Imigracijos bei integracijos Tarnybos tikslai 2013* dokumentuose apie specialias programas, skirtas kovoti su šia problema nėra, o Kanadoje, nemažai tokių programų išleido Žmogiškųjų išteklių ministerija bei Pramonės ministerija. Kovai su diskriminacija, tiek Prancūzija, tiek Kanada skiria daug lėšų, tačiau Prancūzijos atveju ši problema sprendžiama labiau vyriausybinio lygmeniu, o Kanadoje ne tik vyriausybinio, bet ir regioniniu lygiu, bei privataus sektoriaus. Kvalifikacijos kėlimo bei mokymosi etape, abiejų šalių pastangos yra panašios, pirmiausia skatinamas oficialios kalbos mokymas, paskui kuriamos įvairios programos tolesniam tobulinimuisi. Valdymo perkūrimas abejoms valstybėms yra vienas iš svarbiausių tikslų, Kanadoje šis polinkis įtraukti svetimtaučius į valdymą yra ryškesnis, nes šalyje vyrauja daugiau kultūrinės įvairovės, Prancūzija skelbia siekianti įtraukti imigrantus į politikos vykdymą, bet jis nėra toks išplėstas.

7. Darbe iškelta hipotezė, kad Prancūzijos ir Kanados integracinę politiką veikia didelis imigrantų nedarbo lygis, diskriminacija prieš imigrantus, socialinių santykių su priimančios visuomenės individualais trūkumas pasitvirtino, nes šių valstybių viešosios politikos yra stipriai orientuotos į šias sritis: kalbos mokymas, kvalifikacijos kėlimas, diplomų pripažinimas, kova su diskriminacija, tinkamos informacijos suteikimas.

PASIŪLYMAI

Sudarant viešosios politikos programą, skirtą imigrantų integracijai į darbo rinką tikslinga atsižvelgti į integracijos sukeltas problemas ir ieškoti priemonių joms įveikti. Tiek Prancūzija, tiek Kanada susiduria su įvairaus pobūdžio sunkumais, kuriems palengvinti siūlomos tokios rekomendacijos:

1) Skirti daugiau lėšų imigrantų oficialios kalbos mokymuisi, prailginti nemokamų kursų trukmės laiką, imtis griežtesnio kalbos lygio vertinimo. Tikslinga būtų organizuoti papildomus nemokamus kursus darbo vietoje, taip imigrantui būtų suteikiama proga mokytis kalbos ir tuo pačiu dirbti. Ypač sunkiems atvejams, kai atvykėliui nepavyksta išmokyti kalbos, siūloma samdyti korepetitorius, kurie per trumpą laiką intensyvaus mokymosi padėtų imigrantui įgyti kalbos žinių. Tokiu atveju siūloma sudaryti specialias programas: kalbos mokoma kiekvieną dieną po kelias valandas ir dažnai egzaminuojant. Kalbos praktikavimuisi, reikėtų organizuoti specialias grupes, kurioms būtų suteikta proga lavinti šnekamąją šalies kalbą.

2) Atsižvelgiant į diplomų ir kvalifikacijos nepripažinimo problemą, reikėtų steigti tam tikrą specialistų grupę, kuri užsiimtų šiuo klausimu: imigrantas galėtų kreiptis į tokią organizaciją, tam tikrų sistemų pagalba būtų nustatomas diplomo validumas ir kvalifikacijos lygis ir po to gaunamas sertifikatas apie išsilavinimo lygį ir apie jo teisėtumą.

3) Kovai su diskriminacija darbo srityje siūloma diegti daugiau darbdavių testavimo programų, kurios būtų naudojamos kiekvienoje srityje, kurioje imigrantas nori įsidarbinti: darbo pokalbių įrašinėjimai, specialios ataskaitos, kurias turėtų pateikti darbdavys, norėdamas pateisinti imigranto kandidatūros atmetimą. Tikslinga būtų finansuoti imigrantų bandomąjį laikotarpį tam tikroje darbo vietoje, tokiu būdu jis turėtų proga įrodyti, jog yra pajėgus ir pakankamai kompetentingas atlikti pareigas, tuo galėtų įsitikinti ir darbdavys.

Kalbant apie rasizmą ir diskriminaciją socialinėje erdvėje, reikėtų imtis tokių priemonių: stengtis suburti skirtingų kultūrų žmones bendrai veiklai, pavyzdžiui organizuoti nemokamus kursus, kuriuose būtų gvildenamos visuomenės problemos, susipažįstama su kitomis kultūromis. Tokiuose susibūrimuose turėtų dalyvauti įvairaus amžiaus, etninės kilmės, lyties ir profesijų atstovai, tam, kad suvokti daugiakultūriškumą, jo teikiamus privalumus visuomenės gerovei, atskleisti visas teigiamas įvairių nacijų puses ir svarbą sutarti tarpusavyje.

4) Dažna problema – imigrantų išsilavinimo trūkumas. Atsižvelgiant į darbo rinką, reikia organizuoti reikalingiausių specialybių mokymosi programas, kuriomis galėtų pasinaudoti imigrantas. Tokios programos galėtų būti finansuojamos valstybės arba privataus sektoriaus, priklausomai nuo to, kokių ir kur specialistų reikia. Toks mokymasis taip pat galėtų būti sutrumpintos trukmės, tačiau labai intensyvus ir orientuotas į konkrečią sritį. Specialistai, kurie mokyti imigrantus, turėtų būti

pakankamai kompetentingi dirbti su šios grupės žmonėmis, mokymosi programa taip pat turėtų būti pritaikyta imigrantų auditorijai. Sekantis etapas turėtų būti praktikos atlikimas konkrečioje darbo vietoje susipažįstant su darbovietės veiklos principais.

Labai svarbu imigrantus skatinti mokytis, suteikti informaciją apie mokymosi svarbą, teikiamą naudą. Toks suvokimas, kad įmanoma gauti gerai apmokamą darbą pagal specialybę, turėtų pozityviai nuteikti imigrantus siekti išsilavinimo.

5) Socialinių santykių vystymas- vienas valstybių iš prioritetų. Turint galvoje, jog imigrantas dažnai būna visiškai kitos kultūros atstovas, kuris remiasi kitokiomis moralinėmis normomis, svarbu integruoti juos į priimančią visuomenę, tačiau nepamiršti gerbti jos kultūros ir vertybių. Tokiu atveju siūloma integraciją pradėti nuo šeimos rato. Valstybės skirtų lėšų imigrantų laikinam apgyvendinimui vietinėse šeimose, jiems sudarant sąlygas susipažinti, bendrauti. Tokiu būdu atvykėlis apsiprastų su jį supančia nauja aplinka konkrečiai mažame žmonių rate.

Imigrantams, kurie susiduria su didesniais bendravimo sunkumais, siūloma samdyti specialiai apmokytus psichologus, kurie gebėtų dirbti su kitos tautybės žmonėmis. Tokiu atveju būtų įsigilinama į problemą, sunkumus, patiriamus atvykėlio ir ieškoma priemonių jiems įveikti. Psichologas būtų ne tik kaip išklausojas, tačiau ir patarėjas, kuris sugebėtų pasiūlyti tam tikras išėitis.

6) Siekiant sprendimų dėl imigrantų integracijos priėmimo kokybiškumo, tikslinga būtų periodiškai atlikinėti įvairias apklausas, susijusias su imigrantų padėtimi šalyje. Respondentai turėtų būti tiek vietiniai žmonės, tiek imigrantai, siekiant įsigalinti į problemą ir ieškant sprendimų būdų. Tokios apklausos laikui bėgant leistų išsiaiškinti ir apibendrinti pagrindinius iššūkius, problemas bei tobulinti viešąją politiką. Nors Prancūzijoje ir Kanadoje egzistuoja tokio pobūdžio tyrimai, tačiau jų nepakanka, dažniausiai orientuojamasi į vietinių žmonių nuomonę ir įvairios situacijos yra lyginamos būtent su jų padėtimi arba lyginant jų ir imigrantų padėtis. Daugiau dėmesio reikia skirti būtent tyrimams, kurie tiesiogiai susiję su atvykėlių situacija (darbas, mokslas, šeima, visuomeninis gyvenimas ir pan.).

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Begag A., *L'intégration: idées reçues*, Paris: Éditions Le cavalier bleu, 2003.
2. Bertossi C., Duyvendak J.W., „Introduction : penser le „ modèle“, changer de question“, *Migrations société*, No. 122, 2009, p. 1-296.
3. Bénichou M., *Le multiculturalisme*, Paris : Bréal, 2006.
4. Bianco J.L., Harlem D., Hessel S., *De l'immigration à l'intégration : Repérages*, Arles: Actes Sud, 1997.
5. Boucher M., *Les théories de l'intégration. Entre universalisme et différentialisme. Des débats sociologiques et politiques en France: analyse de textes contemporaines*, Paris: L'Harmattan, 2000.
6. Boudon R., et al., *Dictionnaire de sociologie*, Paris: Larousse, 2003.
7. Chouinard M., Pelletier L., „Aperçu historique de la politique d'immigration canadienne“, *Cahier québécois de démographie*, No. 12, 1983, p. 1-201.
8. Coulon A., *L'école de Chicago*, Paris: Presses Universitaires de France, 1992.
9. Durkheim E., *Le suicide: Étude de sociologie*, Paris: Presses Universitaires de France, 1930.
10. Damulienė A., „Migracijos problema Lietuvoje ir jos įtaka šalies ekonomikai“, *Business Systems and Economics*, Vol. 3, No. 1, 2013, p. 106-118.
11. Fourot A., „Le désalignement des politiques d'immigration et d'intégration au sein de l'EU: Hardlaw versus Softlaw?“, *Review of European and Russian Affairs*, No. 2, 2006, p. 1-148.
12. Gaulejac V., Léonetti T., *La lutte des places: Insertion et désertion*, Paris: Hommes et perspectives, 1994.
13. Lapeyronnie D., *L'individu et les minorités: La France et la Grande Bretagne face à leurs immigrés*, Paris: Presses Universitaires de France, 1993.
14. Leveckytė E., Junevičius A., „Lietuvos migracijos politika trečiųjų šalių piliečių atžvilgiu: patirtis ir tendencijos“, *Viešoji Politika ir Administravimas*, Vol. 13, No. 1, 2014, p. 149-162.
15. Lorient M., *Qu'est-ce que l'insertion*, Paris, Montréal: L'Harmattan, 1999.
16. Ministère des Communautés culturelles et de l'immigration, *L'intégration des immigrants et des Québécois des communautés culturelles : Document de réflexion et d'orientation*, Québec : Bibliothèque nationale du Québec, 1990, p. 1-7.
17. Piché V., *Les fondements des théories migratoires contemporaines*, Paris : INED, 2013.
18. Piché V., Renaud J., *Immigration et intégration économique : peut-on mesurer la discrimination?*, Québec : Fides, 2003.
19. Schnapper D., *La France de l'intégration : sociologie de la nation en 1991*, Paris : Gallimard, 1991.

20. Schnapper D., *La relation à l'autre. Au cœur de la pensée sociologique*, Paris : Gallimard, 1998.
21. Wieviorka M., „Racisme, racialisation et ethnicisation en France“, *Hommes et Migrations*, No. 1195, 1996, p. 27-33.

Internetiniai šaltiniai

22. Adsett M., „Conceptions de la diversité en France et au Canada“, *Agora débats/jeunesse*, 2004, No. 36, p. 102-114,
<http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/agora_1268-5666_2004_num_36_1_2181> [žiūrėta 2015-02-18].
23. Agence Française de Développement, „Migrations internes et internationales“, 2010-2013, p. 1-54, <<http://www.afd.fr/webdav/shared/PORTAILS/SECTEURS/CIT-Migrations.pdf>> [žiūrėta 2015-01-11].
24. Bastien A., Bélanger A., „Recension de politiques et expériences d'intégration en emploi des immigrants dans trois grandes RMR canadiennes, d'immigration“, *INRS*, 2010, No. 5, p. 1-53, <http://www.emploi-metropole.org/publications/clienteles_imm_rapport5.pdf> [žiūrėta 2015-02-13].
25. Becklumb P., „Le programme canadien d'immigration“, *Bibliothèque du Parlement*, 2008, p. 1-59, <<http://www.parl.gc.ca/Content/LOP/researchpublications/bp190-f.pdf>> [žiūrėta 2015-02-16].
26. Chojnicki X., „Vieillissement démographique et immigration: un modèle de comptabilité générationnelle appliqué à la France“, *Économie et Prévision*, 2006, No. 174, p. 39-57, <http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/ecop_0249-4744_2006_num_174_3_7952> [žiūrėta 2015-01-14].
27. Conseil Canadien su l'Apprentissage, „Plus de formation, moins d'emploi: les immigrants et le marché du travail“, 2008, p. 1-9, <http://www.ccl-cca.ca/pdfs/LessonsInLearning/10_30_08-F.pdf> [žiūrėta 2015-02-05].
28. Cornuau F., Dunezat X., „L'immigration en France: concepts, contours et politiques“, *Espace population, sociétés*, 2008, No. 2, p. 331-352, <<http://eps.revues.org/3330>> [žiūrėta 2015-01-15].
29. Costa-Lascoux J., Mc Andrew M., „Le Québec et la France: deux histoires migratoires“, *Santé, Société, Solidarité*, 2005, No. 1, p. 5-13, <http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/oss_1634-8176_2005_num_4_1_1015> [žiūrėta 2015-01-18].

30. De La Croix D., et al., „L'impact économique de l'immigration sur les pays d'accueil“, 2013, p. 12-15, <<http://perso.uclouvain.be/david.delacroix/popular/migmag.pdf>> [žiūrėta 2015-01-13].
31. Frédéric W., „Bref historique des politiques d'immigrations en France“, *Folio Histoire*, 2007, No. 1, p. 1-2, <<http://www.programme-presidentiel.com/2007/11/14/bref-historique-des-politiques-d%E2%80%99immigration-en-france/>> [žiūrėta 2015-01-15].
32. Gouvernement du Canada, „Atteindre l'excellence- Investir dans les gens, le savoir et les possibilités“, 2001, 1-14, <<http://publications.gc.ca/collections/Collection/C2-596-2001-1F.pdf>> [žiūrėta 2015-02-16].
33. Gouvernement du Canada, „Le savoir, clé de notre avenir- Le perfectionnement des compétences au Canada“, 2002, 1-62, <<http://publications.gc.ca/collections/Collection/RH64-13-2002F.pdf>> [žiūrėta 2015-02-16].
34. Grenier G., „L'apport économique de l'immigration: la situation dans le monde, au Canada et au Québec“, *Département de science économique*, 2008, p. 1-34, <<http://economistesquebecois.com/files/documents/1g/50/gilles-grenier.pdf>> [žiūrėta 2015-01-13].
35. Hurlock D., McCullagh K., Schissel C., „Conversations for change: an overview of services for immigrant children and youth in Calgary“, 2004, p. 1-102, <http://www.calgary.ca/csps/cns/documents/fcss/overview_of_services_children_and_youth.pdf?noredirect=1> [žiūrėta 2015-02-16].
36. Institut National de la Recherche Scientifique, „Recension de politiques et expériences d'intégration en emploi des immigrants dans trois grandes RMR canadiennes d'immigration“, *Emploi Québec*, 2010, No. 5, p. 1-53, <http://www.emploi-metropole.org/publications/clienteles_imm_rapport5.pdf> [žiūrėta 2015-02-05].
37. Institut national de la statistique et des études économiques (Insee), „Immigrés et descendants d'immigrés“, 2012, p. 1-15, <http://www.insee.fr/fr/ppp/comm_presse/comm/dossier_presse_complet_web.pdf> [žiūrėta 2015-02-22].
38. Institut national de la statistique et des études économiques (Insee), „Langues, diplômes: les enjeux pour l'accès des immigrants sur le marché du travail“, 2009, No.1262, p. 1-4, <<http://www.insee.fr/fr/ffc/ipweb/ip1262/ip1262.pdf>> [žiūrėta 2015-02-04].
39. Institut national de la statistique et des études économiques (Insee), „Les immigrants récemment arrivés en France“, 2014, No.1524, p. 1-4, <http://www.insee.fr/fr/themes/document.asp?ref_id=ip1524> [žiūrėta 2015-02-25].

40. Institut national de la statistique et des études économiques (Insee), „Situation sur le marché du travail“, 2012, p. 178-207,
<http://www.insee.fr/fr/ffc/docs_ffc/ref/IMMFRA12_j_Flot4_mar.pdf> [žiūrėta 2015-02-04].
41. Institut national de la statistique et des études économiques (Insee), „Une photographie du marché du travail en 2013“, 2013, No. 1516, p. 1-4,
<<http://www.insee.fr/fr/ffc/ipweb/ip1516/ip1516.pdf>> [žiūrėta 2015-02-09].
42. Jacob S., Rothmayr Ch., „Analyse des politiques publiques“, *Administration publique*, 2007, Vol. 25, No. 2, p. 69-86.
<http://dess.fmp.ueh.edu.ht/pdf/Jacob_Rothmayr_analyse_politiques_publiques.pdf> [žiūrėta 2015-02-23].
43. Khanlou N., Beiser M., Cole E., „Promotion de la santé mentale des jeunes immigrantes: Expériences et estime de soi post-migratoires“, *Publication du Gouvernement du Canada*, 2002, p. 1-92, <<http://publications.gc.ca/collections/Collection/SW21-93-2002F.pdf>> [žiūrėta 2015-02-16].
44. Kripaitis R., Romikaitytė B., „Tarptautinė darbo jėgos migracija: jos esmė, formos ir sąlygojantys veiksniai“, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2005, p. 171-179,
<<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB0001:J.04~2005~1367163451255/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [žiūrėta 2015-01-11].
45. Kübler D., de Maillard J., „Analyser les politiques publiques“, *Presses universitaires de Grenoble*, 2010, p. 1-221, <<http://www.pug.fr/extract/show/676>> [žiūrėta 2015-02-23].
46. Maslauskaitė A., Stankūnienė V., „Šeima abipus sienų“, *TMO Socialinių tyrimų institutas*, 2007, p. 1-230, <<http://www.iom.lt/documents/seima-abipus-sienos.pdf>> [žiūrėta 2015-01-11].
47. Miedema B., Wachholz S., „Une toile complexe: l'accès au système de justice pour les femmes immigrantes victimes de violence au Nouveau- Brunswick“, *Publications du Gouvernement du Canada*, 1998, p. 1-53,
<<http://publications.gc.ca/collections/Collection/SW21-24-1998F.pdf>> [žiūrėta 2015-02-16].
48. Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie, „Immigration sélective et besoins de l'économie française“, 2006, p. 1-59,
<<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/064000160/0000.pdf>> [žiūrėta 2015-1-14].
49. Mulholland M. L., Biles J., „Les politiques d'intégration de nouveaux arrivants au Canada“, *Pathways to Prosperity: Canada*, 2004, p. 1-74., <<http://p2pcanada.ca/wp->

- content/blogs.dir/1/files/2013/01/les-politiques-dintegration-de-nouveaux-arrivants-au-canada.pdf> [žiūrėta 2015-02-17].
50. Musée McCord, „Le peuplement du Canada“, <http://www.mccord-museum.qc.ca/scripts/explore.php?Lang=2&tableid=11&tablename=theme&elementid=15__trou&contentlong> [žiūrėta 2015-02-25].
51. Observatoire des inégalités, „Emploi: les immigrés discriminés?“, 2014, <http://www.inegalites.fr/spip.php?page=article&id_article=1942> [žiūrėta 2015-02-04].
52. Office français de l’immigration et de l’intégration, „Les missions de l’OFFI en 2013“, p. 1-55, <http://www.ofii.fr/IMG/pdf/Rapport_activite_Missions_VERSION_internet.pdf> [žiūrėta 2015-02-11].
53. Organisation de Coopération et de Développement Économiques, „L’intégration des immigrés et de leurs enfants sur le marché du travail“, 2009, p. 1-3, <<http://www.oecd.org/fr/els/mig/41681278.pdf>> [žiūrėta 2015-02-09].
54. Organisation de Coopération et de Développement Économiques, „Les immigrés et l’emploi (Vol.2): l’intégration sur le marché du travail en Belgique, en France, aux Pays-Bas et au Portugal“, 2008, p. 1-10, <<http://www.oecd.org/fr/els/mig/41707411.pdf>> [žiūrėta 2015-02-04].
55. Picard H., „Deux modèles d’intégration politique : le multiculturalisme canadien et le républicanisme français“, *Bibliothèque et Archives Canada*, 2008, p. 1-114, <<https://www.ruor.uottawa.ca/bitstream/10393/28016/1/MR50916.PDF>> [žiūrėta 2015-02-17].
56. Rapport du groupe Protection Sociale, „Refonder la politique d’intégration“, 2013, p. 1-42, <<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/134000759/0000.pdf>> [žiūrėta 2015-02-09].
57. Rudžinskienė R., Paulauskaitė L., „Lietuvos gyventojų emigracijos priežastys ir padariniai šalies ekonomikai“, *Socialinė politika*, p. 62-78, <http://www.vu.lt/leidyba/dokumentai/zurnalai/STEPP/STEPP%202014%208/emigracijos_prieastys.pdf> [žiūrėta 2015-01-10].
58. Statistique Canada, „Information sur la population active“, 2015, No. 71, p. 1-60, <<http://www.statcan.gc.ca/pub/71-001-x/71-001-x2015001-fra.pdf>> [žiūrėta 2015-03-03].
59. Statistique Canada, „Intégration des immigrants formés à l’étranger au marché du travail canadien : facteurs déterminants de la réussite“, 2001, No. 81, p. 1-139, <<http://www.statcan.gc.ca/pub/81-595-m/81-595-m2011094-fra.pdf>> [žiūrėta 2015-02-05].

60. Statistique Canada, „Les crimes haineux déclarés par la police 2012“, *Le Quotidien*, 2013, No. 11 p. 1-4, <<http://www.statcan.gc.ca/daily-quotidien/130711/dq130711a-fra.pdf>> [žiūrėta 2015-02-22].
61. Statistique Canada, „Situation des minorités de langue officielle sur le marché de travail“, 2012, No. 89, p. 1-8, <<http://www.statcan.gc.ca/pub/89-651-x/89-651-x2012001-fra.pdf>> [žiūrėta 2015-02-09].
62. Tandonnet M., „La politique française et européenne de l’immigration“, 2010, p. 1-7, <https://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/microsites/IDM/workshops/evolving_global_economy_2728112007/presentations/presentation_tandonnet.pdf> [žiūrėta 2015-01-15].
63. Tarptautinių žodžių žodynas, <<http://www.zodziai.lt/reiksme&word=reemigracija&wid=16760>> [žiūrėta 2015-01-11].

Teisės ir kiti normatyviniai dokumentai

64. Article du Code du travail. 2012, No. R. 5223-9, <<http://www.editions-tissot.fr/code-du-travail/article.aspx?idSGML=53a89257-7745-4001-972a324b82b34af3&codeCategory=PME&codeSpace=MCG&source=gratuit&op=1&chapitre=MC5L2T2&pageNumber=6&detail=y§ion=MCAR.5223-9>> [žiūrėta 2015-02-10].
65. Loi sur l’immigration et la protection des réfugiés. *Site Web de la législation*. 2001. <<http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/I-2.5.pdf>> [žiūrėta 2015-02-12].
66. Ordonnance du 2 novembre 1945. *Journal officiel*. 1945, No. 45-2658.
67. Rapport annuel au Parlement su l’immigration 2013, Paris, 2013, p. 15-34, <<http://www.cic.gc.ca/francais/pdf/pub/rapport-annuel-2013.pdf>> [žiūrėta 2015-02-12].
68. Rapport au Parlement, „Les orientations de la politique de l’immigration et de l’intégration“, 2011, p. 142, <<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/124000036/0000.pdf>> [žiūrėta 2015-02-11].
69. Rapport au Premier ministre, „Lutte contre les discriminations: faire respecter le principe d’égalité“, *La Documentation Française*, 1998, p. 9, <<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/994000073/0000.pdf>> [žiūrėta 2015-02-11].

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo, pavadinimu „Imigrantų integracija į darbo rinką Prancūzijoje ir Kanadoje“, aktualumas yra grindžiamas tuo, jog valstybėms tenka nemaža užduotis ne tik reguliuoti atvykėlių srautus, bet ir imtis priemonių juos integruoti į visuomenę. Jeigu viešoji integracinė politika yra nepakankama, atsiranda įvairių visuomenės problemų: imigrantų nepasitenkinimas, sukeltas bedarbystės, silpni socialiniai ryšiai, diskriminacija įvairiose srityse, konfliktai, nusikaltimai. Šios problemos kyla ne tik kalbant iš imigrantų pozicijos, bet tai atsiliepia ir priimančios visuomenės bendram darnumui.

Šio darbo tikslas, išanalizuoti migracijos, integracijos bei jų politikos sampratas, bei remiantis šiomis koncepcijomis apibūdinti Prancūzijos ir Kanados integracinę politiką, naudojamas priemonės bei vykdomas programas, kurios užtikrina proceso sklandumą. Taip pat, remiantis įvairiais tyrimais, išnagrinėti imigrantų nepakankamos integracijos problemas, identifikuoti jų priežastis. Lyginamoji Prancūzijos ir Kanados viešosios integracinės politikos analizė atliekama remiantis susisteminta medžiaga apie vykdomų programų pobūdį bei naudojamas priemonės.

Atlikus valstybių integracinės politikos lyginamąją analizę nustatyta, jog jų viešąją politiką veikia dideli imigrantų nedarbo rodikliai, diskriminacijos apraiškos bei socialinių santykių trūkumas. Susiduriama su įvairiomis imigrantų integravimo problemomis: oficialios šalies kalbos nemokėjimas, išsilavinimo bei reikalingų žinių nebuvimas, informacijos trūkumas neseniai atvykusiems imigrantams, diplomų bei kvalifikacijų nepripažinimas, specifiniai darbo reikalavimai, diskriminacija bei rasizmas ne tik darbo, bet ir visuomeninėje aplinkoje. Šalys, tam, kad išspręstų šias problemas imasi tokių priemonių: kalbos kursai, įvairūs apmokymai, tinkamos informacijos suteikimas, įvairių asociacijų bei organizacijų veikla darbui su imigrantų adaptavimusi, diplomų pripažinimo proceso gerinimas, programos kovai su diskriminacija.

Magistro darbas sudarytas iš dviejų pagrindinių dalių: pirmoji dalis skirta konceptualizuoti migracijos bei integracijos teorijas, jų klasifikaciją; atskleisti migracijos ir integracijos politikos sampratą, dėmesį sutelkiant į viešąją imigrantų integracinę politiką, išskirti pagrindinius šios politikos modelius. Antroje dalyje, pasitelkus naujausius dokumentus, analizuojama Prancūzijos ir Kanados viešoji integracinė politika: apibūdinama ministerijų, organizacijų veikla, projektai, skirti atvykėlių adaptavimui į šalies darbo rinką. Atliekama lyginamoji viešosios politikos analizė, nurodomi bendrumai bei skirtumai. Pabaigoje pateikiamos tyrimo išvados bei rekomendacijos.

SUMMARY

The relevance of Master's Thesis under title "Integration of Immigrants into the Labour Market in France and Canada" is based on the fact that countries face a significant challenge: not only they have to control the flow of newcomers but also to take measures in order to integrate them into the society. If the public integration policy is inadequate, this results in a variety of social problems: discontent of immigrants resulting from unemployment, poor social relations, discrimination in various areas, conflicts, crimes. These problems arise not only speaking from the point of view of immigrants but it also affects the overall harmony in the host society.

The aim of the present Paper is to analyse the concepts of migration, integration, and the policy thereof, and, based on the aforementioned concepts, to describe the integration policy of France and Canada, the measures used and the programmes being implemented ensuring the fluency of the process. In addition to this, to analyse the problems of insufficient integration of immigrants, to identify the reasons thereof based on a variety of researches. Comparative analysis of the public integration policy in France and Canada was made based on systematized material about the nature of the programmes being implemented and the measures used.

Upon making a comparative analysis of the integration policy of the countries, it was determined that their public policy was affected by high unemployment rates of immigrants, manifestations of discrimination, and lack of social relations. A variety of problems associated with integration of immigrants is encountered: not being able to speak the official language of the country, lack of education and the required knowledge, lack of information for recent immigrants, non-acceptance of diplomas and qualifications, specific employment-related requirements, discrimination and racism not only at work but at social environment as well. In order to solve these problems, countries take the following measures: language courses, various trainings, provision of adequate information, activities of a variety of associations and organizations involving work related to adaptation of immigrants, improvement of the procedure applicable to acceptance of diplomas, programmes designed for fighting discriminations.

The Master's Thesis consists of two main parts: the first part deals with conceptualization of migration and integration theories, classification thereof; revealing the concept of migration and integration policy focusing on the public policy of integration of immigrants, distinguishing the main models of this policy. Integration policy of France and Canada is analysed in the second part of the Paper using the latest documents: the activities of ministries, organizations, projects designed for adaptation of newcomers to the labour market of the country are described. A comparative analysis of the public policy is made, similarities and differences are specified. Conclusions of the research and recommendations are provided at the end.

Jacikienė S. (2015 m.) Imigrantų integracija į darbo rinką Prancūzijoje ir Kanadoje / Viešosios politikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. Vytautas Dumbliauskas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, Politikos mokslų katedra.

ANOTACIJA

Pirmojoje magistro darbo dalyje aptariama migracijos, integracijos bei jų politikos samprata, apibūdinami viešosios integracinės politikos modeliai. Antrojoje dalyje, remiantis teorija, analizuojama bei palyginama Prancūzijos bei Kanados viešoji imigrantų integracinė politika į darbo rinką, apibūdinamos pagrindinės problemos, pateikiami nedarbo statistikos rodikliai, ieškoma bendrų valstybių viešosios politikos aspektų bei skirtumų.

Pagrindiniai žodžiai: imigracija, imigrantai, viešoji integracinė politika, priimanti visuomenė, viešosios politikos analizė.

Jacikienė S. (2015) Integration of Immigrants into the Labour Market in France and Canada / Master's Thesis in Public Policy. Academic Advisor: assoc. prof. dr. Vytautas Dumbliauskas. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Policy and Management, Department of Political Sciences.

ABSTRACT

The first part of the Master's Thesis deals with discussion of the concept of migration, integration, and the policy thereof, description of the models of the public integration policy. The second part analyses and compares the public policy of integration of immigrants into the labour market in France and Canada based on theory, the main problems are described, statistical rates of unemployment are provided, common aspects and differences in the public policy of the countries are searched for.

Key words: immigration, immigrants, public integration policy, host society, analysis of the public policy.